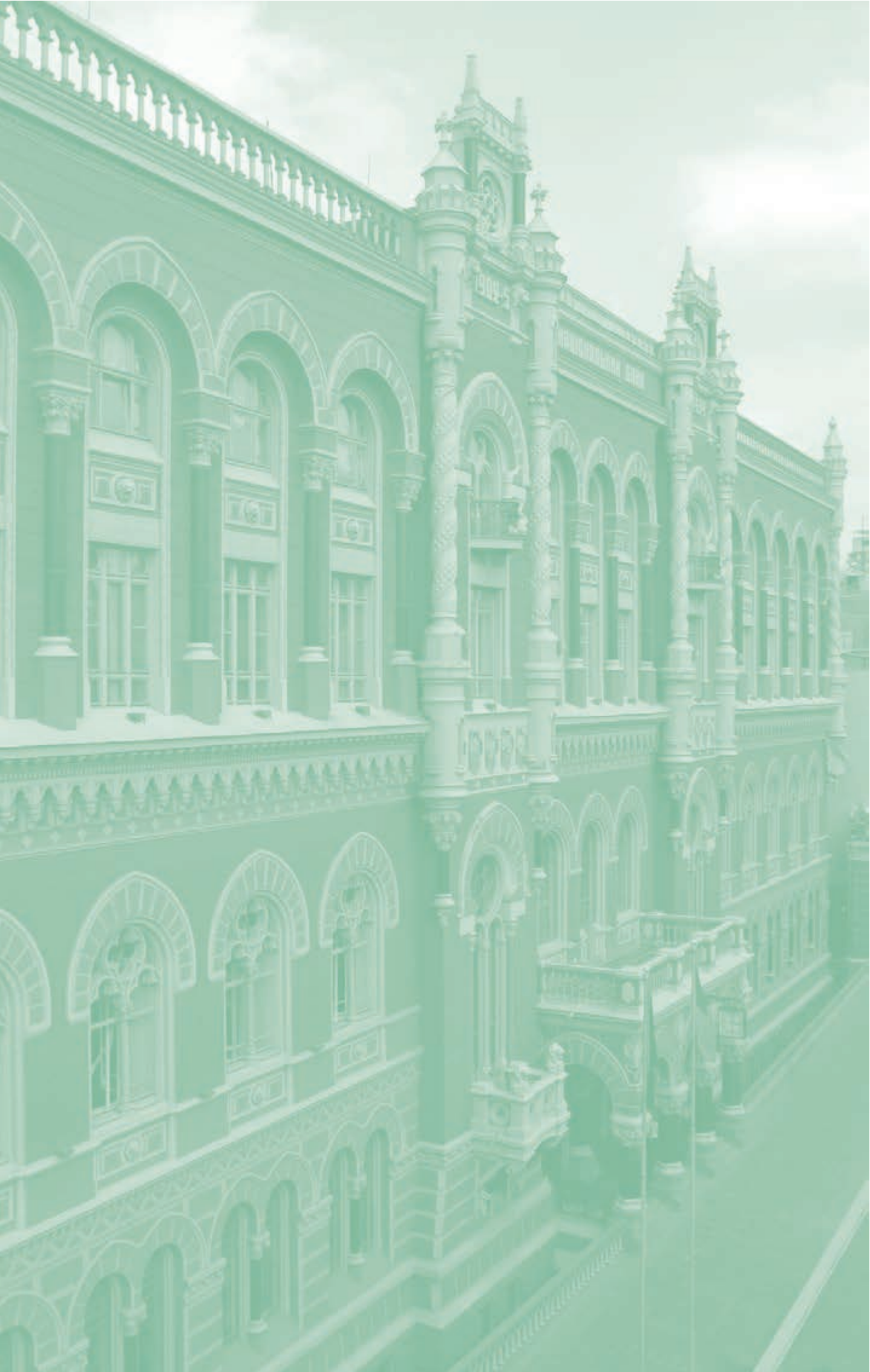

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ

2 0 1 3

Шановні пані та панове!

Пропонуємо Вашій увазі Річний звіт Національного банку України за 2013 рік, який для України був одним із найважчих за часи незалежності. У звітному році загострилися всі проблеми та виклики, які довго накопичувались і в економіці, і в суспільстві, і в зовнішній політиці.

Сьогодні перед Національним банком України постає вкрай складне завдання – проведення повномасштабних реформ у грошово-кредитній системі країни. Тож нині Національний банк здійснює рішучі кроки з розбудови сучасної монетарної політики, яка передбачає поступове наближення до гнучкого курсоутворення, перехід до політики таргетування інфляції та проведення прогресивних інституціональних змін на ринку.

Розроблений та втілюється в життя комплекс заходів щодо відновлення довіри інвесторів до економіки України та її фінансового сектору. Ведуться активні переговори з керівниками провідних країн світу, міжнародних фінансових організацій та приватними інвесторами щодо залучення фінансової допомоги. Безумовно, ключовим є відновлення співпраці з Міжнародним валютним фондом та підписання нової кредитної програми.

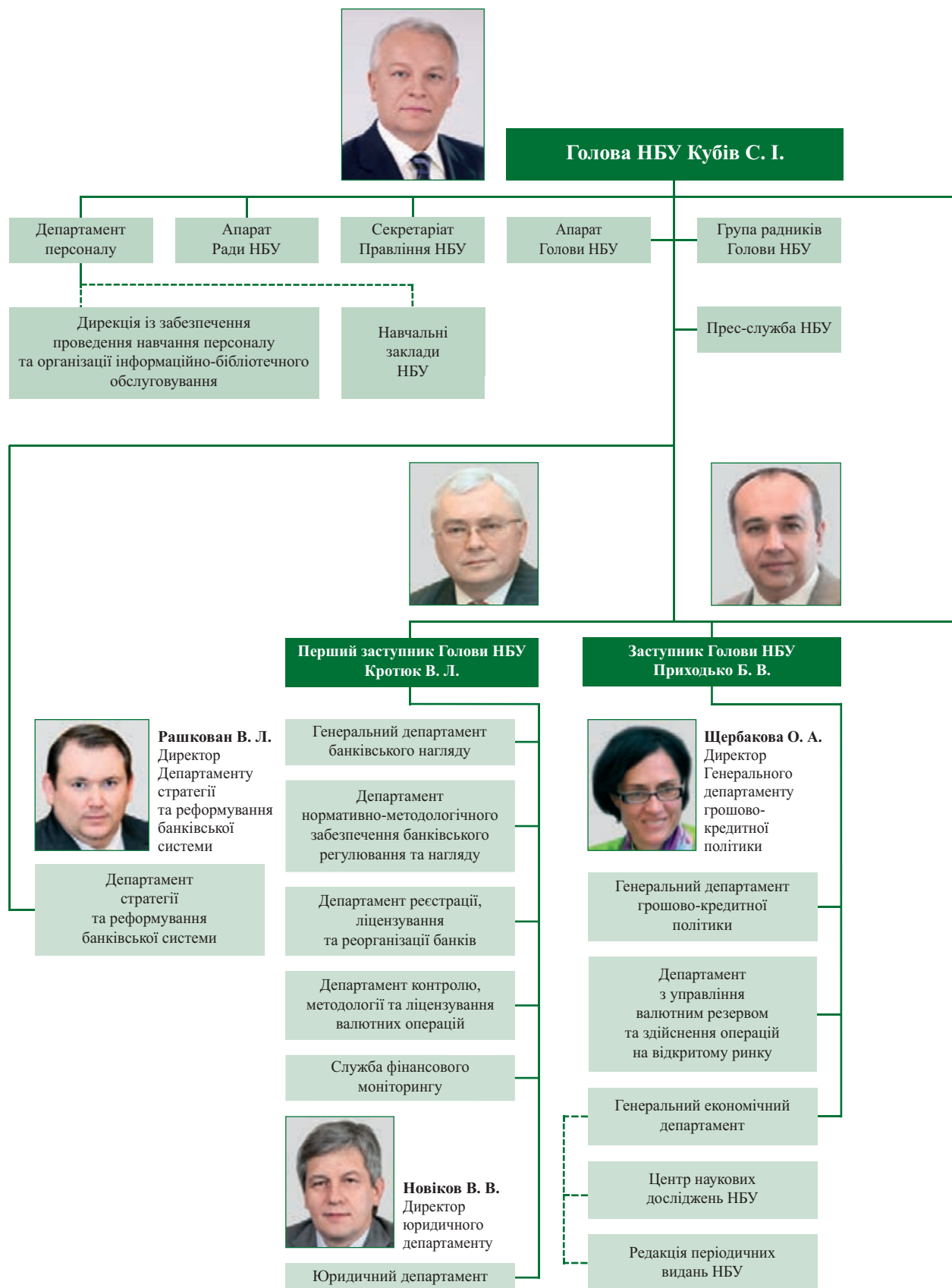
Переконаний, що реалізація запланованого дасть змогу Національному банку закласти надійні підвалини для забезпечення стабільності банківської системи, прогнозованості грошово-кредитного ринку та зростання ефективності економіки України.

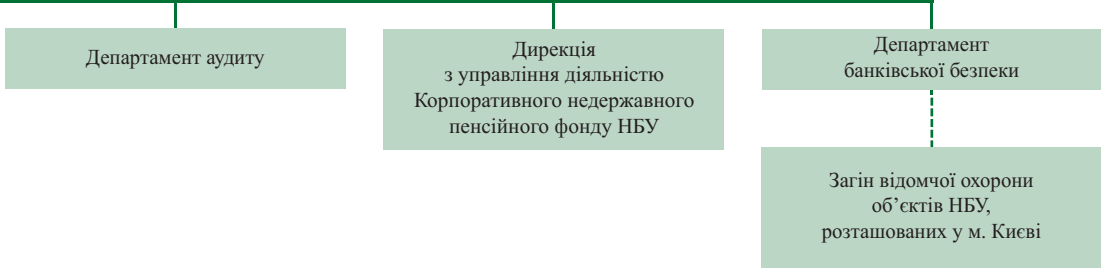
Щиро

Степан Кубів

Голова Національного банку України

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ (станом на 16.04.2014)

**Заступник Голови НБУ
Ричаківська В. І.**

**Заступник Голови НБУ
Удовиченко М. М.**

Лукаевич Б. В.
головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку

- Департамент бухгалтерського обліку
- Операційне управління НБУ
- Фінансовий департамент
- Управління організації державних закупівель
- Головне господарське управління
- Управління організації капітального будівництва
- Територіальні управління НБУ

- Департамент платіжних систем та розрахунків
- Департамент інформаційних технологій
- Управління інформаційної безпеки
- Центральна розрахункова палата НБУ
- Управління ризик-менеджменту
- Управління методології та організації реалізації забезпечення за кредитами, наданими банкам України

- Генеральний департамент регулювання грошового обігу
- Банкотно-монетний двір НБУ
- Фабрика банкнотного паперу НБУ
- Центральне сховище НБУ
- Державна скарбниця України
- Музей грошей НБУ

- Департамент міжнародних зв'язків
- Група управління проектами міжнародних кредитних ліній при НБУ

ГОЛОВНЕ

Упродовж 2013 року ситуація в економіці України, як і в більшості країн світу, була напруженою. Негативний вплив погіршення кон'юнктури на світових товарних ринках був посилений необхідністю здійснення значних виплат за зовнішніми зобов'язаннями України, а також погіршенням умов доступу до зовнішнього фінансування.

За таких умов перед Національним банком України постали різноспрямовані виклики щодо забезпечення стабільності фінансової системи та водночас підтримання економічних процесів.

Національний банк України належним чином забезпечив виконання покладених на нього функцій і завдань. Виконуючи свою основну функцію, Національний банк України забезпечив цінову стабільність, а також у межах своїх повноважень сприяв стабільності банківської системи.

Виважена грошово-кредитна політика Національного банку забезпечила стабільність цін – споживча інфляція становила всього 0.5%, а базова інфляція – лише 0.1% (0.8% у попередньому році). Водночас динаміка грошових агрегатів протягом року не допускала дисбалансів монетарного характеру та була адекватною макроекономічним процесам у державі.

В умовах стриманої динаміки споживчої інфляції Національний банк України послідовно реалізовував заходи, спрямовані: на підтримку економічного розвитку, зокрема шляхом поступового зниження своїх процентних ставок; на надання банкам більшої гнучкості в управлінні власною ліквідністю шляхом послаблення вимог до формування та зберігання банками обов'язкових резервів; на підтримку ліквідності банківської системи (за рахунок проведення відповідних монетарних операцій) на рівні, достатньому для забезпечення кредитної підтримки економічного розвитку тощо.

Зокрема, двічі впродовж року знижувалась облікова ставка, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Відповідно знижувались і процентні ставки за постійно діючими механізмами рефінансування, що сприяло економічній стабілізації в країні.

Незважаючи на складні макроекономічні умови, банківська система розвивалася динамічніше, ніж у минулі роки.

Головним є те, що банки значно збільшили кредитування реального сектору економіки. За 2013 рік приріст становив 14.7%, або 90 млрд. грн., що більш ніж у 3 рази перевищує аналогічний показник 2012 року. Зростання відбувалося переважно за рахунок операцій у національній валюті. Водночас тривало поліпшення якості кредитних операцій.

Приріст ресурсної бази банків був майже вдвічі більшим, ніж минулого року, – 13.3%, або 128 млрд. грн. Основний чинник цього – зростання довіри до банківської системи. За рік вклади фізичних осіб збільшилися на 19.2%, або на 70 млрд. грн.

Зміцнювалися фінансові позиції банків: регулятивний капітал банків за рік зріс на 26 млрд. грн., а статутний, що є його основною складовою, – на 10 млрд. грн. Другий рік поспіль банківська система відпрацювала з позитивним фінансовим результатом, який становив 1.4 млрд. грн.

Зрозуміло, що ціна кредитів усе ще залишається високою для суб'єктів економіки. Однак здешевлення вартості кредитів вимагає зниження цілого ряду ризиків, пов'язаних з надійністю позичальників, якістю їхньої застави, правовими відносинами тощо. Національний банк зі свого боку проводив активну роботу щодо вирішення питань захисту прав кредиторів, поліпшення якості балансів банків і мінімізації інфляційних та валютних ризиків.

Ситуація на валютному сегменті грошово-кредитного ринку була контрольованою та прогнозованою. Чистий попит на готівкову валюту зменшився в 3.5 рази порівняно з 2012 роком, а запровадження обов'язкового продажу іноземної валюти забезпечило ритмічність її надходження на ринок.

З метою зниження зовнішньої вразливості фінансово-кредитної системи Національний банк уже котрий рік поспіль активно працює в напрямі зниження рівня доларизації економіки, розвитку безготівкових платежів та формування ефективної інфраструктури фондового ринку.

Так, завдяки вжитим Національним банком України заходам за підсумками року понад 90% приросту кредитного портфеля банків було забезпечено за рахунок кредитів у національній валюті, а рівень його доларизації знизився до 34.2%. Основною валютою заощаджень населення стала гривня – рівень доларизації депозитів за рік знизився на 8 процентних пунктів – до 42.8%.

Запровадження обмеження суми готівкових розрахунків не лише сприяло збільшенню обсягів операцій з використанням платіжних карток, а й підтримало стабільність вітчизняного фінансового ринку, підвищило ліквідність банків, сприяло зниженню тіньових операцій з грошима.

Здійснено важливі кроки щодо реформування національної платіжної системи та її інфраструктури на базі відкритих міжнародних стандартів. Запропоновано нову технологічну платформу для обробки міжбанківських карткових операцій – Центральний маршрутизатор і розрахунково-кліринговий центр Національної системи масових електронних платежів. Цим суттєво посилено захист національних інтересів у частині здійснення безготівкових платежів.

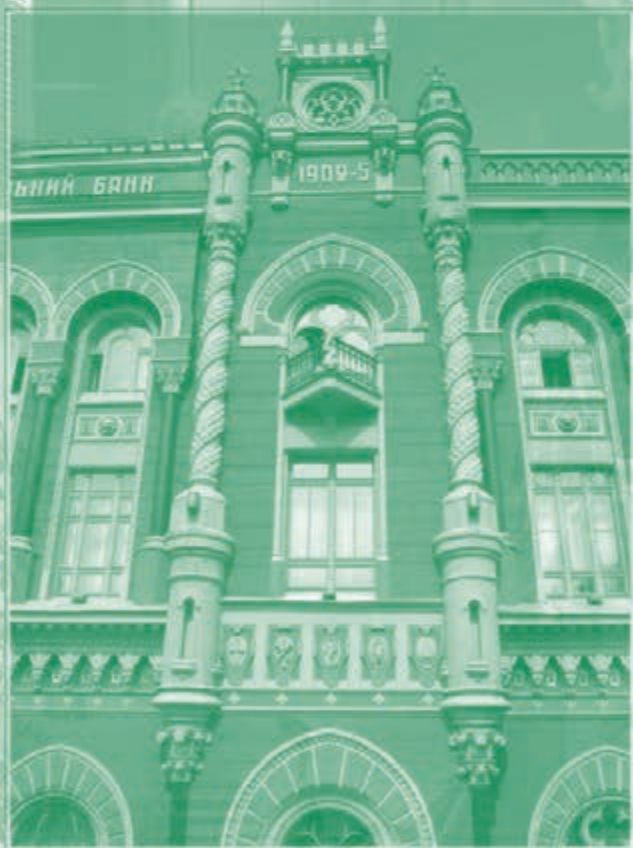
Для сприяння залученню інвестицій у 2013 році Національний банк України проводив активну роботу щодо забезпечення прозорості здійснення розрахунків за фінансовими інструментами.

Відповідно до положень Закону України "Про депозитарну систему", прийнятого Верховною Радою України у 2012 році, вчасно розпочали свою роботу створені ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках" і Національний депозитарій України. Цим зроблено рішучий крок у напрямі побудови прозорого та ефективного фондового ринку.

Національний банк України й надалі докладатиме максимум зусиль, щоб банківська система зміцнювалася, вкладники почували себе впевненіше, а економіка отримувала необхідний для її розвитку рівень фінансової підтримки з боку банківської системи.

Ключовими пріоритетами діяльності Національного банку України й надалі залишатимуться питання стабільності, прогнозованості та ефективності.

Макроекономічний розвиток України

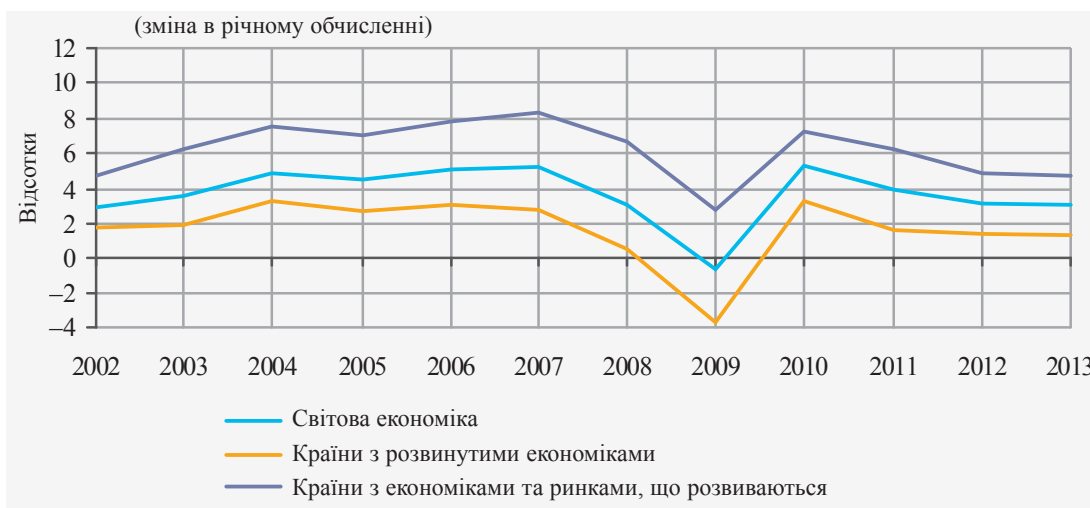
1. ОГЛЯД СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ

У 2013 році низхідний тренд розвитку світової економіки розпочав помірно змінювати свій напрям. Темп приросту світового ВВП залишився майже на рівні 2012 року – 3.0%¹. Серед основних чинників, що зумовили таку динаміку, – відновлення економічної активності економік розвинених країн та уповільнення темпів економічного зростання країн з ринками, що розвиваються.

Тривало поступове відновлення економіки США. Реальний ВВП країни за 2013 рік зріс на 1.9%. Наприкінці звітного року з'явилися ознаки поліпшення економічної ситуації економіки країн зони євро: порівняно з попереднім роком скорочення реального ВВП уповільнилось до "мінус" 0.4%. Темпи приросту економіки Росії уповільнились у 2013 році до 1.3%, Китаю – до 7.8% (найнижчий приріст за останні 14 років).

Зниження світової економічної активності, зокрема у Європі, та посилення політики протекціонізму з боку багатьох іноземних країн позначилися на темпах приросту обсягів світової торгівлі товарами та послугами, які в 2013 році залишились на рівні попереднього року – 2.7%.

Графік 1. Динаміка світового ВВП

Джерело: Міжнародний валютний фонд.

¹ Міжнародний валютний фонд "World economic outlook" (січень 2014).

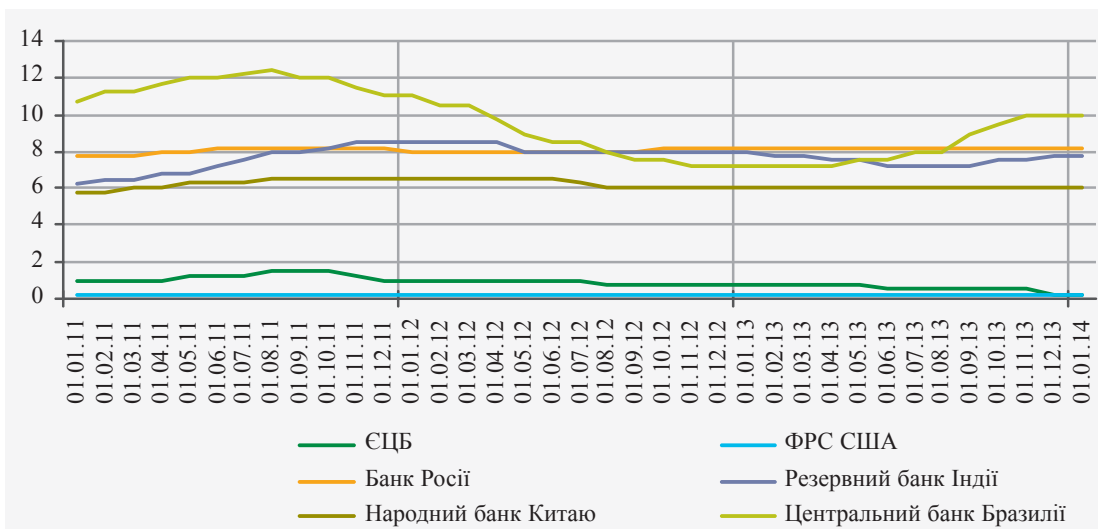
Слабкий споживчий попит зумовлював уповільнення інфляційних процесів у більшості економік розвинених країн, де середньорічна інфляція в 2013 році була нижчою, ніж у 2012 році, на 0.6 процентного пункту та становила 1.4%. У країнах з економіками, що розвиваються, інфляційні процеси дещо прискорилися, середньорічна інфляція зросла на 0.1 процентного пункту – до 6.1%.

Динаміка світових цін на сировинні товари на міжнародних товарних ринках упродовж звітного року була переважно низхідною, що зумовлювалось високою пропозицією та геополітичними кризами в Африці і на Близькому Сході.

У середньому за 2013 рік біржові ціни² на нафту знизилися, зокрема ціна одного бареля нафти "U.K. Brent" зменшилась до 108.8 дол. США порівняно з 112.0 дол. США у 2012 році. Світові ціни на неенергетичні товари впродовж звітного року також переважно знижувалися, зокрема на сталь – на 7.1% та зернові – на 26%.

З метою пожвавлення економічного зростання та враховуючи помірні темпи інфляції центральні банки країн з розвинутою економікою дотримувалися стимулюючої монетарної політики. Центральні банки країн з економікою, що розвивається, розпочали перехід до жорсткої монетарної політики, яка відбувалась на фоні відпливу капіталу та оголошення ФРС США про скорочення програми кількісного пом'якшення.

Графік 2. Динаміка ключових процентних ставок центральних банків провідних країн світу, % річні

Джерело: Центральні банки країн.

² Ціни на нафту, сталь та обсяги торгівлі наведено в середньорічному обчисленні.

Джерело: МВФ, CRU Company.

2. ОГЛЯД ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка України в 2013 році функціонувала в умовах несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури. Значний вплив на її розвиток чинила низька економічна активність у країнах – основних торговельних партнерах України. Водночас внутрішній споживчий попит залишався на достатньо високому рівні і протягом року виступав основним фактором підтримки ділової активності в країні.

Позитивний вплив на стан вітчизняної економіки мало нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва. Крім того високі показники аграрного сектору в звітному році сприяли збереженню в Україні цінової стабільності.

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники України

Показники	темпи приросту (зниження), %				
	2009	2010	2011	2012	2013
Номинальний ВВП (у фактичних цінах), млрд. грн.	913.3	1 082.6	1 302.1	1 411.2	1 454.9
Реальний ВВП (у постійних цінах 2007 року)	-14.8	4.1	5.2	0.3	0.0
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	12.3	9.1	4.6	-0.2	0.5
Індекс цін виробників промислової продукції (до грудня попереднього року)	14.3	18.7	14.2	0.3	1.7
Рівень безробіття населення працездатного віку за методологією МОП, %	9.6	8.8	8.6	8.1	7.7
Реальна заробітна плата	-9.2	10.2	8.7	14.4	8.2
Реальний наявний дохід	-10.0	17.1	8.0	13.9	5.3
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу (у % до ВВП)	-1.5	-2.2	-6.2	-8.1	-9.0

2.1. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Цінова ситуація в Україні в 2013 році залишалася стабільною. Другий рік поспіль споживчі ціни перебували на близькому до нуля рівні і за підсумками року зросли на 0.5%.

Основним чинником, що стримував інфляційний тиск у країні в 2013 році, було здешевлення продуктів харчування завдяки збільшенню їхньої пропозиції на ринку. Високий урожай зернових і плодоовочевої продукції за умов поліпшення інфраструктури зберігання та реалізації продовольчих товарів сприяв зниженню цін на продукти харчування за підсумками року на 0.8%.

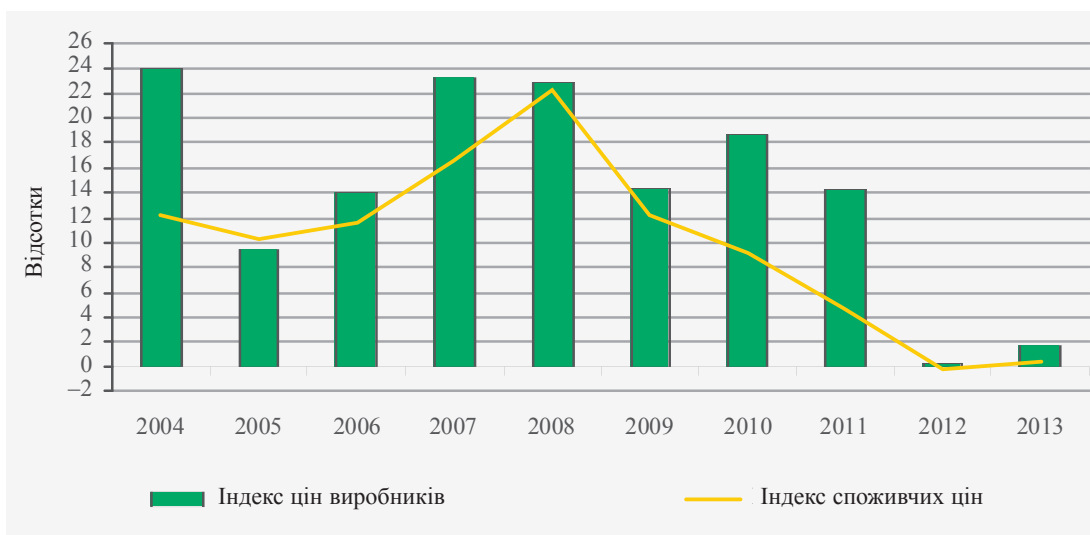
Позитивний вплив на загальний інфляційний фон в Україні мала стабілізація цін на нафту на світових ринках. У 2013 році вартість палива та мастила знизилася на 3.6% порівняно зі зростанням на 6.9% у попередньому році.

У 2013 році в Україні тривала тенденція до уповільнення базової інфляції. За підсумками року темпи її приросту становили 0.1% порівняно з 0.8% у 2012 році. Така цінова динаміка була переважно зумовлена зниженням цін на імпортовані непродовольчі товари.

Зростання цін на товари, що регулюються адміністративно, було помірним. Протягом 2013 року вони збільшилися на 3.7% переважно внаслідок підвищення цін на алкогольні напої та тютюнові вироби (на 10.1% за рік). Важливу роль у збереженні в економіці низькоінфляційного середовища відіграла стабільність тарифів на електроенергію та послуги житлово-комунального господарства, які в 2013 році зросли лише на 0.3%.

Індекс цін виробників у 2013 році зріс на 1.7% переважно за рахунок підвищення вартості електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. На динаміку цін в основних галузях промисловості впливало зменшення цін на світових сировинних ринках.

Графік 3. Зміна індексів споживчих цін та цін виробників

2.2. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ

Економічна ситуація в Україні в 2013 році залишалася складною. Як і в попередньому році розвиток вітчизняної економіки стримувала несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура для основних товарів українського експорту. Це визначило погіршення основних макроекономічних показників. Приріст реального валового внутрішнього продукту України (ВВП) за 2013 рік становив 0.0%. Номінальний ВВП у 2013 році дорівнював 1 454.9 млрд. грн. і порівняно з 2012 роком збільшився на 3.1%.

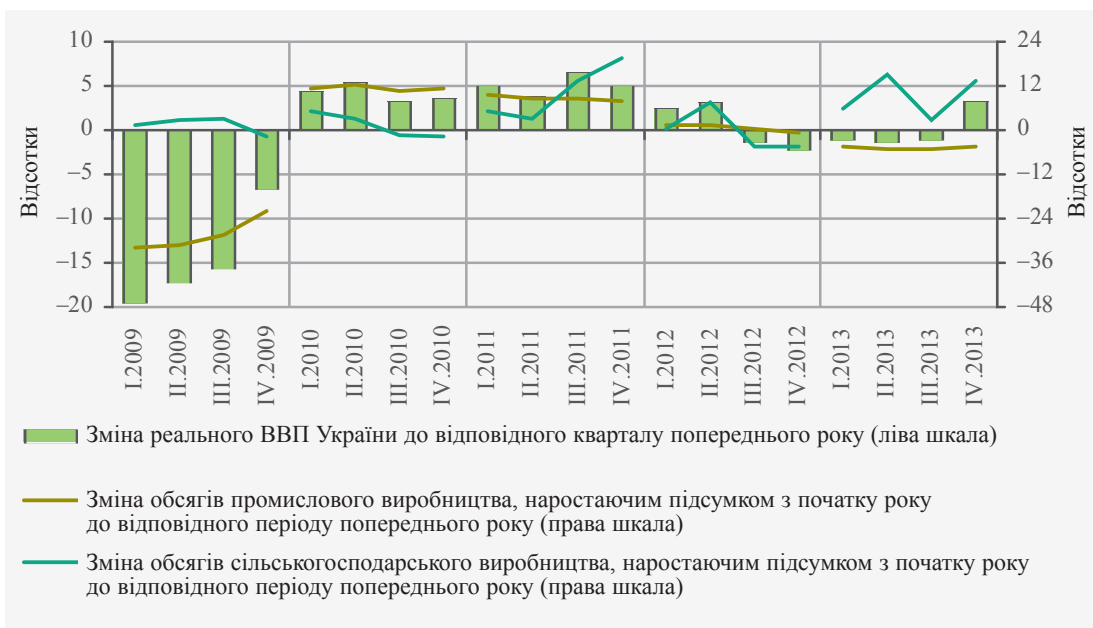
Звуження ринків збуту вітчизняної продукції найбільше впливало на показники роботи промисловості. Протягом усього року в галузі спостерігалось падіння обсягів виробництва, яке за підсумками року становило 4.3%. Зокрема зниження в 2013 році обсягів виробництва хімічних речовин і хімічної продукції становило 16.9%, машинобудування – 13.2%, металургії – 5.3%.

Зменшення протягом року внутрішнього інвестиційного попиту внаслідок погіршення фінансових результатів підприємств та незначного рівня державного фінансування визначило скорочення обсягів будівельних робіт у 2013 році на 11.1%.

Водночас внутрішній споживчий попит залишався на достатньо високому рівні, що сприяло зростанню обороту роздрібної торгівлі за рік на 9.5%.

У другому півріччі 2013 року спостерігалось поліпшення показників розвитку реального сектору завдяки нарощуванню обсягів сільськогосподарського виробництва. В поточному році зібрано найвищий з 1991 року врожай зернових – 63.0 млн. тонн, що на 36.3% більше, ніж у минулому році. Збільшення обсягів рослинництва сприяло нарощуванню темпів приросту сільськогосподарського виробництва в 2013 році до 13.7%.

Графік 4. Реальний ВВП України, промислове та сільськогосподарське виробництво в 2009–2013 роках

2.3. РИНОК ПРАЦІ ТА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ

Ситуація на ринку праці в 2013 році характеризувалася скороченням чисельності безробітного населення. Водночас попит на робочу силу залишався на невисокому рівні внаслідок низької економічної активності.

Станом на 01.01.2014 зареєстровано 487.7 тис. безробітних громадян, що на 7.4% менше, ніж на відповідну дату попереднього року. При цьому рівень зареєстрованого безробіття порівняно з попереднім роком не змінився і на 01.01.2014 становив 1.8% населення працездатного віку. При цьому зріс рівень зайнятості населення, який у віці 15–70 років становив 60.3%, а в працездатному віці – 67.4% (у 2012 році – 59.7 та 67.1% відповідно).

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами й організаціями до Державної служби зайнятості України, зменшилась на 2.3% і на кінець року становила 47.5 тис.

За підсумками 2013 року номінальні доходи населення зросли порівняно з попереднім роком на 5.3% і дорівнювали 1 529.4 млрд. грн. Реальний наявний дохід за 2013 рік також збільшився на 5.3%.

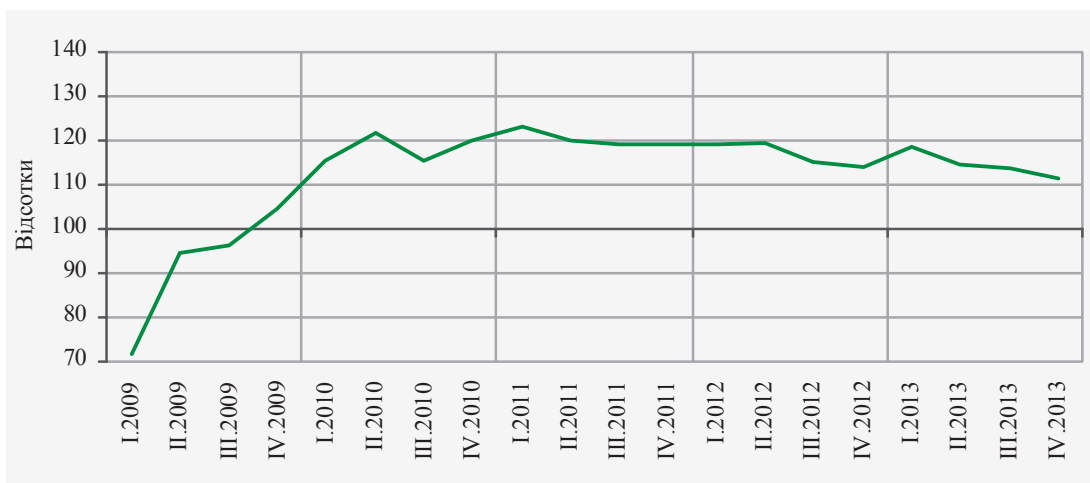
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за 2013 рік зросла порівняно з 2012 роком на 7.9% – до 3 265 грн. Темпи приросту реальної заробітної плати за рік становили 8.2%.

Підвищення заробітної плати штатних працівників супроводжувалося скороченням заборгованості з її виплати на 9.6% за рік – до 808.2 млн. грн. станом на 01.01.2014.

2.4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЩОДО ЇХНІХ ДІЛОВИХ ОЧІКУВАНЬ³

У 2013 році Національний банк України продовжував проведення опитувань керівників підприємств щодо їхніх ділових очікувань.

Графік 5. Індекс ділових очікувань підприємств України в наступні 12 місяців у 2009–2013 роках

Джерело: Розрахунки НБУ за результатами опитувань підприємств.

³ Щоквартальне опитування керівників підприємств щодо оцінки ними поточної та майбутньої ділової активності, інфляційних та курсових очікувань, змін економічної ситуації в країні проводиться Національним банком України з 2006 року.

Упродовж року респонденти з меншою, ніж у попередній період, впевненістю прогнозували поліпшення перспектив розвитку своїх підприємств. Зокрема, респонденти дещо знизили оцінки щодо зростання інвестиційних видатків та обсягів реалізації виробленої продукції, збільшення чисельності працівників та поліпшення фінансово-економічного стану на своїх підприємствах. Унаслідок цього індекс ділових очікувань⁴ на кінець року становив 111.4% (114.3% на кінець 2012 року).

Результати опитувань свідчили про позитивні оцінки щодо функціонування банківської системи та високий інтерес представників бізнесу до діяльності центрального банку. Зокрема збільшилася частка респондентів, які планували брати кредити в гривнях (до 85.4% порівняно з 83.3% на кінець 2012 року). Серед факторів, що стримували нарощування виробництва, респонденти рідше вказували на обмежені можливості отримання кредиту (15.3% відповідей порівняно з 18.2% на кінець 2012 року). Переважна більшість респондентів цікавилася діяльністю Національного банку України (86.0%).

⁴ Індекс ділових очікувань – агрегований показник щодо очікуваного розвитку підприємств у наступні 12 місяців, розрахований за балансами відповідей респондентів стосовно змін фінансово-економічного стану підприємства та майбутньої економічної активності.

3. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС І ЗОВНІШНІЙ БОРГ

3.1. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС

У 2013 році платіжний баланс України було сформовано з профіцитом 2.0 млрд. дол. США на відміну від 2012 року, коли дефіцит становив 4.2 млрд. дол. США.

Поточний рахунок

У 2013 році дефіцит поточного рахунку збільшився до 16.4 млрд. дол. США (9.0% від ВВП) порівняно з 14.3 млрд. дол. США (8.1% від ВВП) у 2012 році. Основними чинниками зростання дефіциту було скорочення попиту та цін на товари українського експорту (через низьку економічну активність у країнах – основних торговельних партнерах), а також збільшення виплат за доходами від інвестицій.

Експорт товарів. У 2013 році експорт товарів скоротився на 7.5% – до 65.0 млрд. дол. США через зниження зовнішнього попиту та несприятливу цінову кон'юнктуру на світових товарних ринках. Падіння відбулось майже за всіма товарними групами: машинобудівної продукції – на 20.1% переважно за рахунок зниження фізичних обсягів поставок через перенасичення ринку залізничного транспорту в Російській Федерації; металургійної продукції – на 7.0% через падіння цін на чорні метали; хімічної продукції – на 13.8% унаслідок зменшення експорту добрив у другій половині року (в 2.4 раза) після переорієнтації вітчизняних виробників на внутрішній ринок; сільськогосподарської продукції – на 4.8% унаслідок зниження світових цін на зернові культури.

Імпорт товарів. Імпорт товарів знизився в 2013 році на 5.7% – до 84.6 млрд. дол. США переважно через скорочення імпорту енергоносіїв та низький внутрішній інвестиційний попит. Так, на зменшення імпорту природного газу на 17.2% вплинуло запровадження програм енергозбереження та спад обсягів промислового виробництва на 4.7%. Імпорт машинобудування скоротився на 12.6% (в тому числі імпорт легкових автомобілів – на 8.4%) через встановлення утилізаційного мита. Водночас споживчий імпорт залишився високим і зумовлювався підвищенням реальних заробітних плат на 8.2%. Імпорт продукції АПК зріс на 8.8% унаслідок

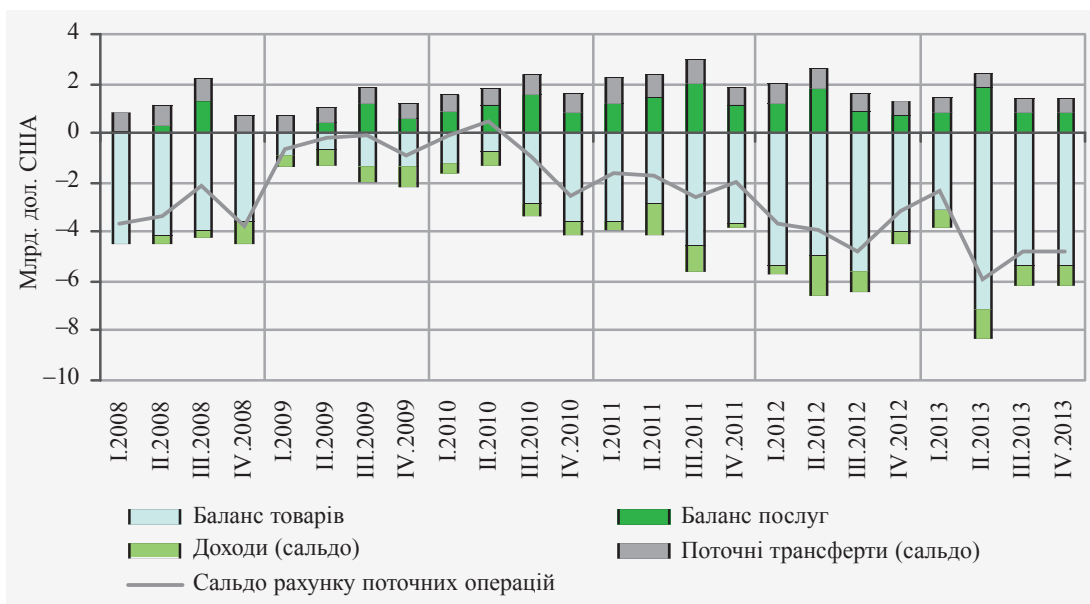
високих обсягів імпорту готових продуктів харчування. Завдяки зростанню витрат за статтею "Подорожі" імпорт послуг підвищився на 10.4%.

Доходи (сальдо). Від'ємне сальдо доходів у 2013 році залишалося майже незмінним (3.0 млрд. дол. США). Збільшення від'ємного сальдо інвестиційних доходів на 15.2% компенсовано зростанням надходжень у вигляді оплати праці громадян, які працюють за кордоном менше одного року, на 22%.

Трансферти. У 2013 році додатне сальдо трансфертів зменшилося до 2.2 млрд. дол. США (порівняно з 3.0 млрд. дол. США в 2012 році) за рахунок зменшення грошових переказів громадян, які перебувають за кордоном більше одного року (на 12.5%).

У цілому загальний обсяг приватних грошових переказів в Україну збільшився порівняно з попереднім роком на 13.4% – до 8.5 млрд. дол. США. Співвідношення обсягів грошових переказів до ВВП збільшилося до 4.7% (у 2010–2012 роках воно становило 4.3%).

Графік 6. Рахунок поточних операцій

Фінансовий рахунок

Профіцит рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій платіжного балансу в 2013 році збільшився до 18.4 млрд. дол. США (в 2012 році – 10.1 млрд. дол. США). Збільшення профіциту було зумовлено значними обсягами розміщень цінних паперів Уряду, а також єврооблігацій приватного сектору в першій половині року. Крім того значно зменшився вплив готівкової валюти поза банківський сектор.

Прямі інвестиції. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій у 2013 році становив 3.4 млрд. дол. США. Основним отримувачем інвестиційного капіталу був реальний сектор економіки, до якого у звітному році було спрямовано 83% чистих надходжень.

Кредити й облігації сектору державного управління та приватного сектору. Чисті залучення кредитів та облігацій Уряду в 2013 році зросли до 4.8 млрд. дол.

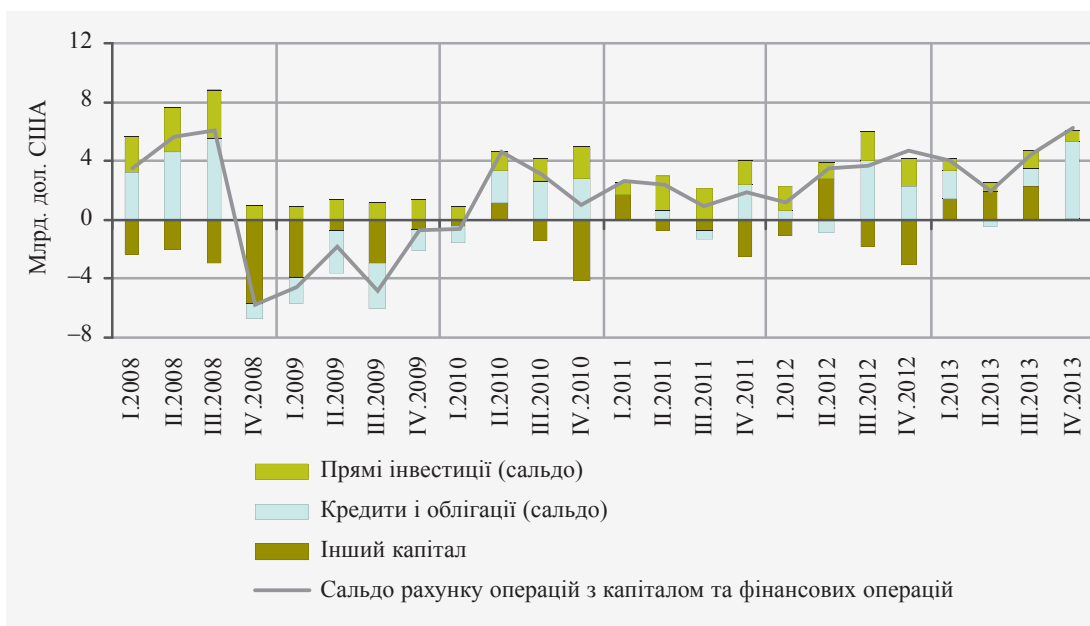
США порівняно з 2.4 млрд. дол. США в 2012 році. Більшу частину залучень було здійснено шляхом розміщення єврооблігацій (4.3 млрд. дол. США, в тому числі в грудні – 3.4 млрд. дол. США). Крім того збільшився попит на внутрішні цінні папери Уряду, номіновані як у гривнях, так і в доларах США.

Чисті залучення за кредитами та облігаціями приватного сектору в 2013 році становили 2.6 млрд. дол. США (в 2012 році – 3.6 млрд. дол. США). На відміну від попередніх років сальдо за операціями з кредитами та облігаціями банківського сектору було додатним і сформувалося за рахунок розміщення єврооблігацій на початку року та залучення короткострокових кредитів у IV кварталі. Рівень рефінансування банківського сектору зріс з 81% у 2012 році до 101% у 2013 році. Водночас зменшились обсяги чистого залучення коштів реальним сектором економіки, рівень рефінансування скоротився з 152% у 2012 році до 111% у 2013 році.

Готівкова валюта поза банками. Приріст готівкової валюти поза банками скоротився в 2.4 раза – до 3.3 млрд. дол. США. Незважаючи на посилення відпливу готівки поза банками наприкінці року, в цілому в IV кварталі 2013 року приріст був на 29% меншим, ніж у IV кварталі 2012 року.

Станом на 01.01.2014 міжнародні резерви становили 20.4 млрд. дол. США, що забезпечує фінансування імпорту майбутнього періоду протягом 2.4 місяця.

Графік 7. Рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій

3.2. ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ

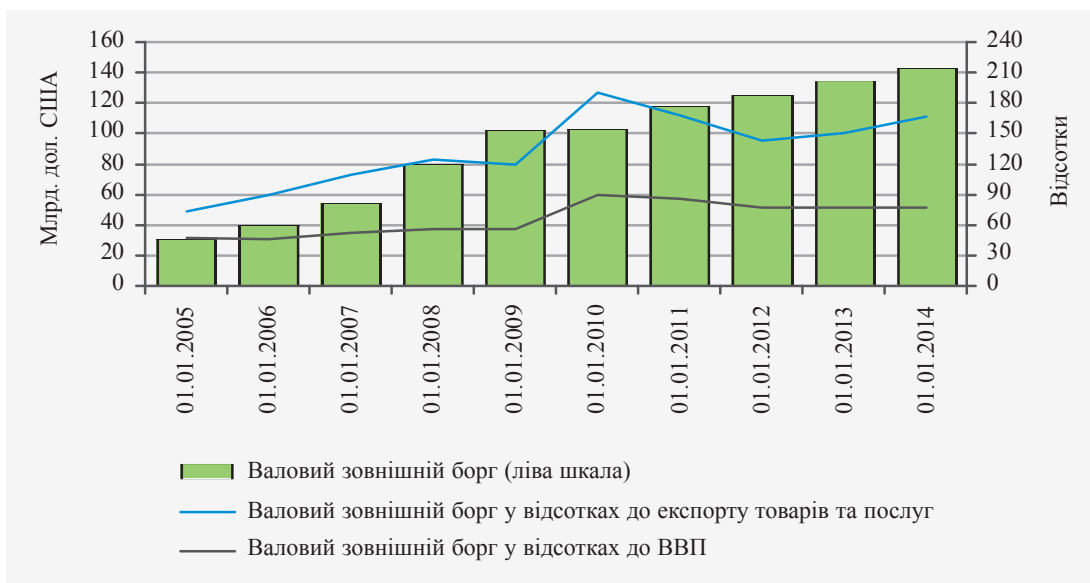
Станом на 01.01.2014 обсяг валового зовнішнього боргу України становив 142.5 млрд. дол. США, або на 7.4 млрд. дол. США більше, ніж на початок звітного року. За підсумками 2013 року рівень валового зовнішнього боргу України відносно ВВП зріс до 78.3% порівняно з 76.6% на початок року.

Основним чинником такої динаміки було зростання зовнішніх зобов'язань реального сектору економіки (включно з міжфірмовим боргом) на 6.9 млрд. дол. США – до 88.3 млрд. дол. США (48.5% від ВВП) через накопичення кредиторської заборгованості підприємств на 4.7 млрд. дол. США та зростання обсягів зобов'язань за довгостроковими кредитами та облігаціями на 2.9 млрд. дол. США.

Борг банківського сектору в 2013 році зріс на 1.0 млрд. дол. США – до 22.5 млрд. дол. США (12.4% від ВВП).

Зовнішній борг секторів загального державного управління та органів грошово-кредитного регулювання за 2013 рік зменшився на 0.5 млрд. дол. США – до 31.7 млрд. дол. США. Відносно ВВП борг державного сектору скоротився з 18.3 до 17.4%.

Графік 8. Динаміка валового зовнішнього боргу України

4. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

4.1. БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

У 2013 році у банківському секторі України спостерігалися стабільні показники розвитку. Банки нарощували активні операції, кредитували економіку, залучали кошти населення та бізнесу, зміцнювали капітальну базу, продовжували роботу з проблемною заборгованістю. Зростання основних показників діяльності банків України протягом року відбувалося насамперед у національній валюті.

Станом на 01.01.2014 в Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, в тому числі три – державні (АТ "Ощадбанк", АТ "Укресімбанк", ПАТ "Держзембанк"). Із 180 діючих банків 179 мали банківську ліцензію та один (АТ "РОДОВІД БАНК") – ліцензію санаційного банку. Усі банки, які мали банківські ліцензії, були публічними акціонерними товариствами.

Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, за 2013 рік зменшилась і становила 49 банків (27.2% від загальної кількості банків, що мали банківську ліцензію), з яких 19 банків – зі 100% іноземним капіталом (10.6% від загальної кількості банків з банківською ліцензією).

Таблиця 2. Основні показники діяльності банків України

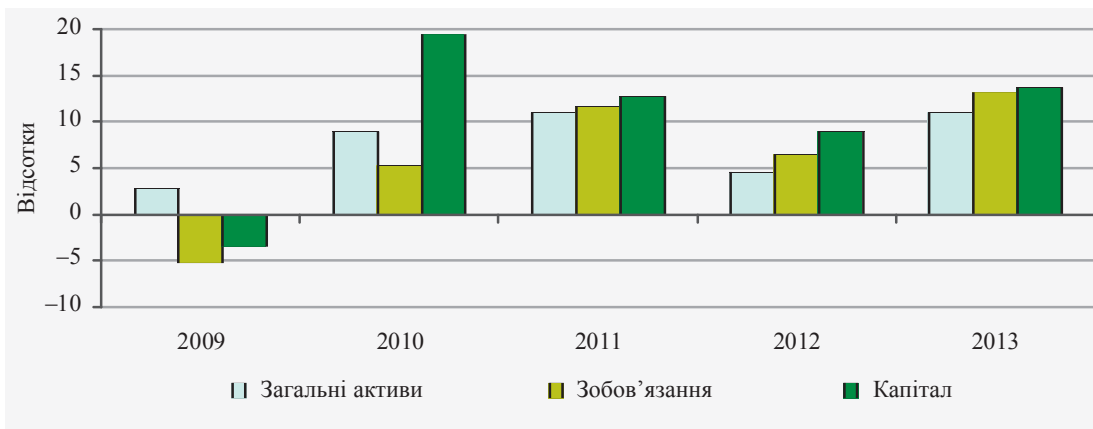
Показники	2013			Довідково: 2012		
	млрд. грн.	Зміна до попереднього року		млрд. грн.	Зміна до попереднього року	
		млрд. грн.	%		млрд. грн.	%
Загальні активи	1 408.7	140.8	11.1	1 267.9	56.4	4.7
Активи	1 278.1	150.9	13.4	1 127.2	72.9	6.9
Зобов'язання	1 085.5	127.6	13.3	957.9	59.1	6.6
Капітал	192.6	23.3	13.7	169.3	13.8	8.9

Станом на 01.01.2014 в Україні діяло 179 із 181 зареєстрованої філії, 19 091 відділення банку та 28 представництв українських банків, із яких 19 діяло на території України та 9 – за кордоном.

Найбільше банків розташовано в розвинених промислових регіонах України. У м. Києві та Київській області зосереджено 66.5% від загальної кількості банківських установ. У Дніпропетровській, Донецькій, Одеській областях та Автономній Республіці Крим і м. Севастополі в цілому діяло 19.2% від загальної кількості банків. Така концентрація пояснювалася насамперед тим, що зазначені регіони є найбільш розвиненими промисловими регіонами України і мають досить високий інвестиційний рейтинг.

Співвідношення основних показників діяльності банків до ВВП протягом 2013 року зросло. Загальні активи банків до ВВП збільшилися до 96.8% (на 01.01.2013 – 90.0%), активи банків до ВВП – до 87.8% (на 01.01.2013 – 80.0%), зобов'язання до ВВП – до 74.6% (на 01.01.2013 – 68.0%), співвідношення капіталу до ВВП – до 13.2% (на 01.01.2013 – 12.0%).

Графік 9. Темпи приросту загальних активів, зобов'язань, капіталу банківського сектору України

За даними щорічного групування банків за розміром активів у 2013 році до I групи було віднесено 15 банків, до II групи – 20 банків, до III групи – 25 банків та до IV групи – 116 банків.

У 2013 році тривав процес концентрації активів, капіталу та зобов'язань у банках I групи, де на 01.01.2014 було зосереджено 64.9% активів банків України, 58.4% капіталу та 65.3% загального обсягу зобов'язань.

Таблиця 3. Концентрація загальних активів, капіталу та зобов'язань за групами банків

Група	(у відсотках)					
	Загальні активи		Капітал		Зобов'язання	
	01.01.2014	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2013
Група I	64.9	64.2	58.4	61.6	65.3	63.9
Група II	17.4	17.5	22.0	18.3	16.5	17.1
Група III	7.8	8.6	6.7	6.5	8.4	9.5
Група IV	9.9	9.7	12.9	13.6	9.8	9.5

Активи

За 2013 рік *загальні активи* банків України (не скориговані на резерви під активні операції) зросли на 11.1% (за 2012 рік – на 4.7%) і на 01.01.2014 становили 1 408.7 млрд. грн. Протягом 2013 року банки нарощували свої активи переважно в національній валюті. Їхній обсяг збільшився на 17.2% (на 131.7 млрд. грн.) – до 896.1 млрд. грн., а питома вага в загальних активах на 01.01.2014 становила 63.6% (на 01.01.2013 – 60.3%). Загальні активи в іноземній валюті зросли на 1.8% (на 9.1 млрд. грн.) – до 512.6 млрд. грн.

Активи банківського сектору зросли на 13.4% – до 1 278.1 млрд. грн. (за 2012 рік – на 6.9%) в основному за рахунок зростання кредитних операцій, а також нарощування вкладень у цінні папери.

Залишки за *кредитами, наданими клієнтам*, зросли за рік на 12.4%, або на 95.8 млрд. грн. (у 2012 році – на 2.1%), і на 01.01.2014 становили 867.3 млрд. грн. Протягом року кредитування здійснювалося в основному в національній валюті, що поліпшило структуру кредитного портфеля за видами валют та сприяло зниженню доларизації економіки.

Основною складовою зростання кредитів протягом року були *кредити, надані суб'єктам господарювання та небанківським фінансовим установам*. Їхні залишки збільшилися за рік на 14.7% (на 89.8 млрд. грн.) – до 699.6 млрд. грн. Кредитна підтримка економіки здійснювалася переважно за рахунок кредитів у національній валюті, які зросли на 16.6% (на 65.1 млрд. грн.) – до 456.3 млрд. грн. Кредити в іноземній валюті збільшилися на 11.3% (або на 24.7 млрд. грн.).

На відміну від попереднього року залишки *кредитів, наданих фізичним особам*, зросли на 3.7% (на 6.0 млрд. грн.) – до 167.8 млрд. грн. (у 2012 році – скоротилися на 7.4%). Збільшення відбулося за рахунок нарощування кредитування в національній валюті на 23.8% (або на 22.1 млрд. грн.) – до 114.8 млрд. грн. Водночас тривало скорочення кредитної заборгованості в іноземній валюті за рахунок погашення раніше отриманих кредитів, що сприяло зниженню ступеня валютного ризику для банків. За рік залишки кредитів в іноземній валюті скоротилися на 23.3% (або на 16.1 млрд. грн.). За підсумками року частка кредитів у національній валюті зросла до 68.4% (порівняно з 57.3% у 2012 році).

Протягом 2013 року тривала робота банків з проблемними кредитами. Зокрема, прострочена заборгованість за наданими кредитами за звітний рік зменшилася на 2.6% (на 1.9 млрд. грн.) – до 70.6 млрд. грн., що становило 7.7% від кредитних операцій (станом на 01.01.2013 – 8.9%).

У 2013 році суттєво зросли *вкладення банків у цінні папери* – на 43.5% (на 41.9 млрд. грн.) – до 138.3 млрд. грн., а їхня частка в загальних активах – на 2.2 процентного пункту – до 9.8%.

Зокрема, *залишки цінних паперів, крім акцій, емітованих резидентами*, збільшилися за рік на 43.8% – до 127.7 млрд. грн. Серед боргових цінних паперів резидентів 70.1% було номіновано в національній валюті. Висхідна динаміка обсягів боргових цінних паперів у портфелі банків упродовж року забезпечувалася зростанням вкладень як у державні, так і в корпоративні цінні папери, переважно довгострокові. Залишки за вкладеннями банків у цінні папери зі строком погашення від 1 року до 2 років за рік зросли на 93.0%, більше 2 років – на 48.5%.

Як і в попередні роки у портфелі цінних паперів, крім акцій, емітованих резидентами, переважали папери на продаж. Їхня частка зросла за рік на 12.0 процентного пункту – до 91.0%. *Вкладення банків в акції резидентів і нерезидентів* у 2013 році зросли на 6.7% – до 7.4 млрд. грн. (за 2012 рік – на 16.1%). Зростання було забезпечено приростом інвестицій в асоційовані та дочірні компанії, а також збільшенням обсягів акцій нефінансових корпорацій у торговому портфелі.

На фоні активізації кредитування *кошти на кореспондентських рахунках, що відкриті в інших банках*, зменшилися за рік на 21.5% (на 21.4 млрд. грн.) – до 78.1 млрд. грн. Водночас залишки коштів у Національному банку України зросли на 13.5 млрд. грн.

Готівкові кошти та банківські метали впродовж року зросли на 20.0% – до 36.4 млрд. грн. Зокрема залишки готівки в касах банків за 2013 рік збільшилися на 23.3% – до 24.1 млрд. грн.

Надходження готівки до кас банків за рік зросли на 9.5% – до 1 576.5 млрд. грн. (за 2012 рік – на 8.7%). Найбільші обсяги приросту було забезпечено за рахунок зростання надходжень до кас банків торговельної виручки та виручки від усіх видів послуг (сумарно на 2.5% – до 666.2 млрд. грн.), а також надходжень готівки для зарахування на вкладні рахунки фізичних осіб та карткові рахунки (сумарно на 34.5% – до 569.5 млрд. грн.).

Видача готівки з кас банків протягом року збільшилася на 11.1% – до 1 611.0 млрд. грн. (за 2012 рік – на 8.7%). Найбільше зросла видача готівки з використанням платіжних карток – на 16.3% – до 733.4 млрд. грн. Основними чинниками такого зростання було підвищення рівня соціальних стандартів та позитивні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні. Натомість відбулося скорочення видачі готівки на купівлю товарів, оплату послуг і за виконані роботи на 21.2% – до 35.2 млрд. грн. *Сальдо валютно-обмінних операцій* (перевищення надходжень готівки над видачами за придбану іноземну валюту) також зменшилося – до 23.7 млрд. грн.

Зобов'язання

Загальний обсяг *зобов'язань банків* за звітний рік збільшився на 13.3% (або на 127.6 млрд. грн.) і на 01.01.2014 становив 1 085.5 млрд. грн. (за 2012 рік зростання становило 6.6%). Найбільш активно банки нарощували зобов'язання в національній валюті. Їхні залишки збільшилися на 27.9% (на 127.9 млрд. грн.) – до 586.8 млрд. грн. Зобов'язання в іноземній валюті скоротилися на 0.1% (на 0.3 млрд. грн.) – до 498.7 млрд. грн.

Основною складовою зобов'язань банків залишалися *залучені депозити*: на 01.01.2014 кошти фізичних осіб становили 40.0% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 21.6%.

Клієнти (резиденти і нерезиденти) мали право відкривати *депозитні рахунки* для забезпечення своєї господарської діяльності та власних потреб у будь-яких банках України відповідно до власного вибору. Станом на 01.01.2014 180 банків обслуговувало депозитні рахунки 74.4 млн. клієнтів (резидентів і нерезидентів), що на 57.4 млн. менше, ніж у 2012 році. Зменшення чисельності клієнтів на обслуговуванні відбулося через закриття АТ "Ощадбанк" рахунків клієнтів, на яких сума грошових коштів була меншою від мінімального розміру, передбаченого

внутрішньобанківськими правилами (менше 10 грн.). Відповідно загальна *кількість відкритих клієнтами рахунків* зменшилася за 2013 рік на 66.9 млн. – до 116.0 млн. рахунків. Поточні рахунки становили 99.5 млн., або 85.8% від загальної кількості рахунків, відкритих у банках. Зокрема, рахунки, облік коштів за якими здійснювався в національній валюті, становили 90.6 млн. шт., з них рахунки фізичних осіб – 87.4 млн. шт. Станом на 01.01.2014 178 банків – юридичних осіб надавали своїм клієнтам можливість дистанційного обслуговування рахунків. Чисельність клієнтів – суб'єктів господарювання, які використовували систему дистанційного обслуговування своїх рахунків, становила 1.1 млн. осіб (50.2% від загальної чисельності клієнтів – суб'єктів господарювання порівняно з 45.6% на 01.01.2013).

Нарощування депозитної бази банків упродовж року переважно забезпечувалося збільшенням залишків депозитів фізичних осіб (72.2 млн. осіб на обслуговуванні в банках), що свідчило про сталу довіру населення до банківської системи. За 2013 рік *кошти фізичних осіб* зросли на 19.2% (або на 69.7 млрд. грн.) – до 433.7 млрд. грн. (за 2012 рік – на 18.9%). Насамперед зростали депозити населення в національній валюті – на 38.6% (або на 69.1 млрд. грн.) – до 248.2 млрд. грн. Кошти фізичних осіб в іноземній валюті збільшилися за рік лише на 0.4% (або на 0.7 млрд. грн.).

Кошти суб'єктів господарювання протягом року зросли на 16.0%, або на 32.4 млрд. грн. (за 2012 рік – на 8.8%), – до 234.9 млрд. грн. Понад дві третини коштів суб'єктів господарювання (67.5%) становили кошти в національній валюті. Залишки цих коштів зросли на 25.3% (на 32.0 млрд. грн.) – до 158.5 млрд. грн., а залишки коштів в іноземній валюті – на 0.5% (на 0.4 млрд. грн.).

Міжбанківські кошти серед складових зобов'язань банків залишалися значними: їхня частка на 01.01.2014 становила 10.1%.

Кредити, отримані від міжнародних та інших організацій, зросли за 2013 рік на 42.4%, або на 12.1 млрд. грн., – до 40.5 млрд. грн. (за 2012 рік – зменшилися на 21.8%).

Капітал

Капітал банків України за 2013 рік збільшився на 13.7%, або на 23.3 млрд. грн. (за 2012 рік – на 8.9%), і на кінець року становив 192.6 млрд. грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.01.2014 становила 15.1% і порівняно з початком

Таблиця 4. Структура банків за розміром капіталу

№ з/п	Розмір капіталу банку	01.01.2014		Довідково: 01.01.2013	
		Кількість банків	Відсоток	Кількість банків	Відсоток
1.	До 50 млн. грн.	–	–	2*	1.1
2.	Від 50 до 120 млн. грн.	1	0.5	1	0.6
3.	Від 120 до 180 млн. грн.	63	35.0	60	34.1
4.	Від 180 до 240 млн. грн.	23	12.8	23	13.1
5.	Більше 240 млн. грн.	93	51.7	90	51.1
	Усього діючих банків	180	100.0	176	100.0

* У банках було призначено тимчасові адміністрації.

року практично не змінилася. *Статутний капітал* за 2013 рік зріс на 5.7% (на 10.0 млрд. грн.) – до 185.2 млрд. грн., що підвищило рівень капіталізації банківського сектору.

За 2013 рік *частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків* України зменшилася на 5.5 процентного пункту – до 34.0%. На 01.01.2014 іноземний капітал в Україні було представлено 26 країнами. Найбільші частки в загальній сумі іноземного капіталу мали Кіпр – 31.8%, Російська Федерація – 30.7%, Австрія – 12.3%.

Регулятивний капітал банків зріс за 2013 рік на 14.6% (на 26.1 млрд. грн.) – до 205.0 млрд. грн. в основному за рахунок збільшення внесків за незареєстрованим статутним капіталом (на 14.6 млрд. грн.) та статутного капіталу (на 9.8 млрд. грн., або на 5.6%).

Протягом 2013 року відбулися зміни у *структурі регулятивного капіталу*. Зокрема, на 01.01.2014 частка статутного капіталу (складова основного капіталу) у структурі регулятивного капіталу зменшилася з 68.3 до 65.7%. Натомість частка субординованого боргу (складова додаткового капіталу) в регулятивному капіталі зросла з 11.0 до 11.4% на 01.01.2014, а частка внесків за незареєстрованим статутним капіталом (складова основного капіталу) – до 5.5% (на 01.01.2013 – 0.3%).

Рівень *адекватності регулятивного капіталу* банківського сектору за 2013 рік збільшився до 18.26% (станом на 01.01.2013 – 18.06%).

Доходи

За 2013 рік *доходи банків* порівняно з 2012 роком збільшилися на 12.3% (на 18.4 млрд. грн.) і на 01.01.2014 становили 168.9 млрд. грн.

Основною статтею доходів як і раніше були *процентні доходи*, хоча їхня частка в загальному обсязі доходів зменшилася за рік на 1.8 процентного пункту – до 76.9%. Обсяги процентних доходів порівняно з попереднім роком зросли на 10.5% (на 12.4 млрд. грн.) – до 129.9 млрд. грн. Переважну частку серед процентних доходів становили доходи від кредитування суб'єктів господарської діяльності (83.1 млрд. грн., або 64.0%).

Комісійні доходи банків зросли порівняно з попереднім роком на 18.0% (на 3.8 млрд. грн.), а їхня частка – на 0.7 процентного пункту – до 14.8%. *Результат від торговельних операцій* порівняно з 2012 роком збільшився на 2.3% і становив 3.3 млрд. грн. (2.0% валового доходу).

Витрати

У 2013 році банки підтримували політику оптимізації витрат. *Витрати банків* порівняно з попереднім роком збільшилися на 15.0% (на 21.9 млрд. грн.) – до 167.5 млрд. грн.

Процентні витрати (найбільша стаття витрат) збільшилися порівняно з 2012 роком на 18.6% (на 12.7 млрд. грн.) – до 80.9 млрд. грн., а їхня частка зросла на 1.4 процентного пункту – до 48.3%.

На відміну від попереднього року обсяги *відрахувань у резерви* збільшилися порівняно з 2012 роком на 19.4% (або на 4.6 млрд. грн.) – до 28.0 млрд. грн., а їхня частка у витратах зросла до 16.7% (порівняно з 16.1% на 01.01.2013). Саме збільшення витрат за результатами оцінки банками кредитних операцій та відповідного формування резервів за ними мало істотний вплив на обсяг прибутку банківського сектору за рік.

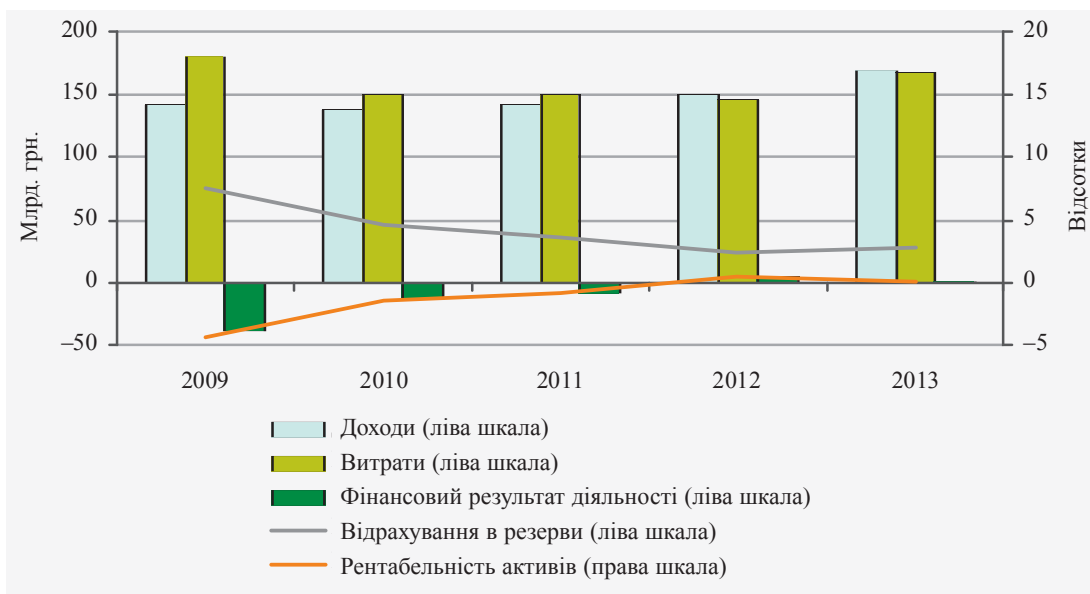
Загальні адміністративні витрати зросли на 9.1% (на 3.4 млрд. грн.) – до 40.7 млрд. грн., що становило 24.3% витрат.

Фінансовий результат діяльності банків

Діяльність банківського сектору другий рік поспіль була прибутковою. За 2013 рік *прибуток банківського сектору* становив 1.4 млрд. грн. (за 2012 рік – 4.9 млрд. грн.).

Додатний фінансовий результат діяльності банків переважно було сформовано банками I групи.

Графік 10. Динаміка доходів, витрат і результату діяльності банківського сектору України

Водночас станом на 01.01.2014 збитковими залишалися 20 банків, загальна сума збитків яких становила 6.7 млрд. грн. (на 01.01.2013 збитки мали 19 банків на загальну суму 3.5 млрд. грн.).

Співвідношення витрат банків до їхніх доходів за підсумками 2013 року становило 99.1% (порівняно із 96.7% у 2012 році).

Таблиця 5. Концентрація доходів, витрат та результату діяльності за групами банків

Група	У відсотках			
	Доходи		Витрати	
	01.01.2014	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2013
Група I	64.3	63.9	63.0	62.3
Група II	16.0	15.5	16.4	16.1
Група III	8.7	9.4	8.3	10.3
Група IV	11.0	11.2	12.3	11.3

4.2. ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ БАНКІВ

Стимулююча політика Національного банку України разом із високим рівнем ліквідності банківської системи сприяли зниженню середньозважених процентних ставок банків, насамперед у національній валюті, протягом більшої частини року. Зростання процентних ставок на міжбанківському ринку, а також вартості депозитів і кредитів відбулося лише наприкінці року. Насамперед це зумовлено підвищенням попиту на кредитні ресурси на всіх сегментах ринку внаслідок активізації кредитної діяльності банків. Крім того мали вплив фактор сезонності та збільшення невизначеностей унаслідок соціально-політичної напруженості у грудні.

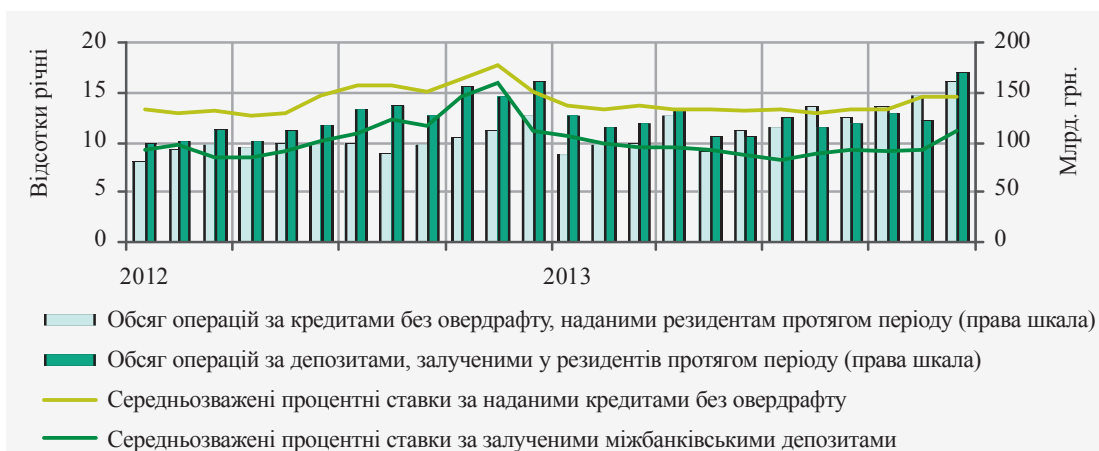
Процентні ставки за операціями з клієнтами

У 2013 році обсяги депозитів, залучених протягом періоду за новими депозитними договорами, залишалися стабільно високими. За результатами 2013 року *загальний обсяг нових депозитів* становив 1 490.3 млрд. грн., а середньомісячний – 124.2 млрд. грн. Нові депозитні договори укладалися насамперед у національній валюті – 72.8% від загального обсягу нових депозитів за рік.

Обсяги кредитів, наданих протягом року за новими кредитними договорами, мали висхідний тренд. За результатами року *загальний обсяг нових кредитів* збільшився на 19.6% – до 1 641.0 млрд. грн., у тому числі без урахування овердрафту – на 20.4% – до 1 435.0 млрд. грн. Середній обсяг наданих кредитів у 2013 році становив 136.8 млрд. грн. в місяць порівняно з 114.3 млрд. грн. у 2012 році, в тому числі без урахування овердрафту – 119.6 млрд. грн. порівняно з 99.3 млрд. грн. відповідно. Серед нових кредитів переважали кредити, надані в національній валюті, – 69.5% від загального обсягу нових кредитів за рік. Водночас за договорами овердрафт частка нових кредитів у національній валюті домінувала – 97.8%. Нові кредитні договори переважно укладалися з суб'єктами господарювання.

Стабільне зростання депозитної бази банків зумовлювало низхідну динаміку *вартості депозитів* упродовж перших 7 місяців звітного року – з 11.1% річних у грудні 2012 року до 8.3% річних у липні 2013 року. В серпні низхідний тренд змінився етапом стабілізації процентних ставок, а в листопаді – грудні відбулося їхнє підвищення до 11.2% річних. Основний вплив на динаміку процентної ставки за депозитами мали зміни вартості депозитів у національній валюті. В середньому за рік вартість депозитів знизилася на 1.8 процентного пункту – до 9.5% річних, у національній валюті – на 2.5 процентного пункту – до 10.9% річних.

Графік 11. **Середньозважені процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами**

Процентні ставки за кредитами коливалися протягом року в залежності від динаміки попиту на кредити з боку позичальників, достатності ресурсів для кредитування та змін їхньої вартості. Протягом січня – серпня 2013 року середньозважена процентна ставка за кредитами (без урахування овердрафту) поступово знизилася до 13.0% річних порівняно з 15.1% річних у грудні 2012 року. У IV кварталі на фоні подорожчання ресурсів, що залучалися банками, за одночасного підвищення попиту на кредити з боку клієнтів вартість кредитів збільшилася до 14.5% річних. У середньому за 2013 рік середньозважена процентна ставка за кредитами (без урахування овердрафту) знизилася на 1.1 процентного пункту – до 13.6% річних, у тому числі в національній валюті – на 1.9 процентного пункту – до 15.9% річних. Водночас кредити в іноземній валюті подорожчали на 0.9 процентного пункту – до 9.4% річних.

Процентні ставки на міжбанківському ринку

У 2013 році порівняно з 2012 роком загальний обсяг міжбанківських кредитів зменшився на 29.6% – до 1 084.5 млрд. грн., міжбанківських депозитів – на 14.4% – до 131.1 млрд. грн. Водночас вибір валюти для міжбанківських операцій різнився. Переважна більшість кредитів надавалась у національній валюті (66.5% від обсягу операцій за 2013 рік), тоді як депозити залучалися переважно в іноземній валюті (64.9% від обсягу операцій за 2013 рік).

Графік 12. Середньозважені процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами на міжбанківському ринку

Процентні ставки за міжбанківськими кредитами та депозитами змінювалися відповідно до попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку. Протягом перших трьох кварталів процентні ставки на міжбанківському ринку коливалися на низькому рівні порівняно з попереднім роком. У IV кварталі процентні ставки почали поступово зростати: за кредитами – на 5.6 процентного пункту – до 8.8% річних, за депозитами – на 1.8 процентного пункту – до 4.2% річних. Водночас за результатами року середньозважена процентна ставка за міжбанківськими кредитами, наданими банкам-резидентам, знизилася на 4.4 процентного пункту – до 4.1% річних, за міжбанківськими депозитами, залученими в банків-резидентів, – на 4.0 процентного пункту – до 2.8% річних.

4.3. ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Динаміка попиту та пропозиції на іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України (далі – валютний ринок) у 2013 році була різноспрямованою. Упродовж більшої частини року спостерігалось стале перевищення обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів над переказами на їхню користь. Наприкінці звітної періоду відбулося сезонне збільшення попиту на іноземну валюту, посилене негативними ринковими очікуваннями внаслідок дії внутрішніх суспільно-політичних чинників.

Безготівковий сегмент валютного ринку

У цілому в 2013 році чиста пропозиція безготівкової іноземної валюти становила 1,6 млрд. дол. США, тоді як у 2012 році чистий попит на валюту становив 7,8 млрд. дол. США. Середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою підвищився в 2013 році на 17,1% завдяки збільшенню як валютного попиту (на 14,9%), так і пропозиції (на 19,3%).

Як і в попередні роки в 2013 році переважна більшість операцій із купівлі та продажу іноземної валюти здійснювалась у безготівковій формі. При цьому частка операцій з безготівковою іноземною валютою в загальному обсязі операцій на валютному ринку збільшилася порівняно з 2012 роком на 1,5 процентного пункту – до 94,4%.

Порівняно з 2012 роком відбулося збільшення частки операцій із доларами США на 1,1 процентного пункту – до 77,6% та російськими рублями – на 0,6 процентного пункту – до 6,1%. Натомість зменшилася питома вага операцій з євро на 0,3 процентного пункту – до 14,7%, з іншими валютами – на 1,4 процентного пункту – до 1,5%.

Графік 13. Окремі показники безготівкового сегмента валютного ринку

Готівковий сегмент валютного ринку

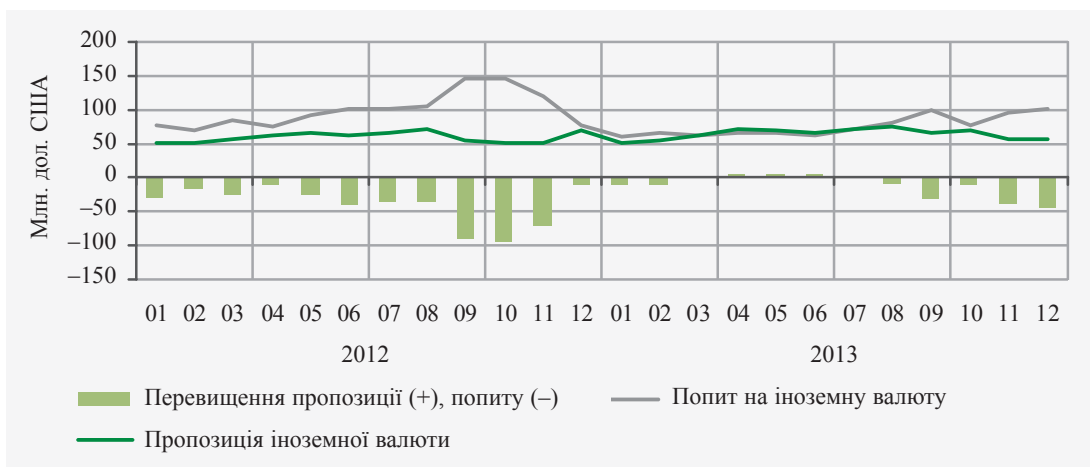
Готівковий сегмент валютного ринку в 2013 році порівняно з попереднім роком був більш збалансованим. Так, середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою на ньому зменшився на 11,8%. При цьому попит з боку населення на іноземну готівку знизився на 23,9%, а пропозиція збільшилася на 8,4%.

Динаміка показників готівкового сегмента валютного ринку впродовж 2013 року була різноспрямованою. Після помірного домінування валютного попиту над пропозицією на початку року в квітні – липні сформувалася чиста пропозиція готівкової валюти (вперше з травня 2009 року). Починаючи з серпня 2013 року, чистий попит на валюту відновився. В останні місяці року на тлі суспільного напруження він підвищився. Утім його обсяг залишився значно меншим, ніж у відповідному періоді 2012 року.

В цілому в 2013 році чистий попит на готівкову іноземну валюту становив 2.9 млрд. дол. США (в еквіваленті), що в 3.5 раза менше, ніж у 2012 році (10.2 млрд. дол. США).

За операціями з готівковою іноземною валютою збільшилася частка операцій з євро на 1.4 процентного пункту – до 13.0%, з російськими рублями – на 4.0 процентного пункту – до 12.2%, з іншими валютами – на 0.1 процентного пункту – до 1.2%. Відповідно питома вага операцій з доларами США зменшилася на 5.5 процентного пункту – до 73.6%.

Графік 14. **Операції з готівковою іноземною валютою**
(у середньоденному обчисленні)

Ринкові курси

Обмінний курс гривні до долара США в 2013 році коливався в більш широкому діапазоні, ніж у 2012 році.

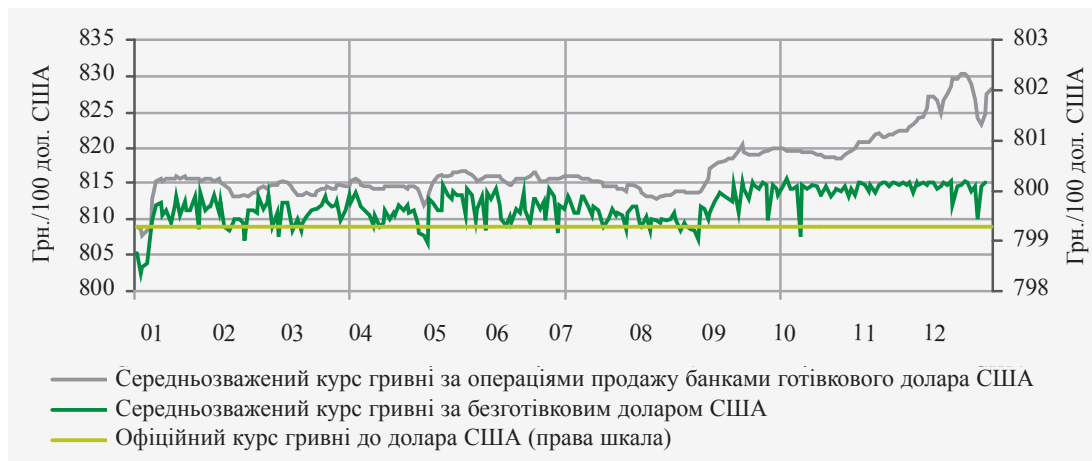
Упродовж січня – серпня 2013 року спостерігалася тенденція до помірного послаблення курсу гривні відносно долара США. Восени в умовах сезонного підвищення валютного попиту, посиленого невизначеностями та негативними ринковими очікуваннями на фоні політичних подій у державі, зниження обмінного курсу гривні прискорилося. Це спричинило розширення діапазону курсових коливань національної грошової одиниці.

В цілому за 2013 рік гривня за середньозваженим курсом знецінилася відносно долара США:

- за операціями з безготівковими доларами США на 1.2% (з 8.0520 грн./дол. США до 8.1508 грн./дол. США);

- за операціями з продажу банками готівкових доларів США на 2.4% (з 8.0888 грн./дол. США до 8.2823 грн./дол. США).

Графік 15. Динаміка курсу гривні до долара США в 2013 році

Таблиця 6. Офіційний курс гривні до іноземних валют

(за 100 одиниць валюти, номінальні та реальні зміни: “-” – зниження, “+” – зростання)

Курс гривні до іноземних валют (на кінець року):	2013	Довідково: 2012
– до долара США	799.3	799.3
номінальна зміна (%)	0.0	-0.04
реальна зміна (з урахуванням різниці в рівнях інфляції, %)	-0.8	-2.0
– до євро	1 104.2	1 053.7
номінальна зміна (%)	-4.8	-2.3
реальна зміна (з урахуванням різниці в рівнях інфляції, %)	-4.6	-1.9
– до російського рубля	24.5	26.3
номінальна зміна (%)	6.9	-5.5
реальна зміна (з урахуванням різниці в рівнях інфляції, %)	0.9	-8.5
Довідково:		
індекс споживчих цін, до грудня попереднього року (%)	100.5	99.8

Аналіз динаміки офіційного обмінного курсу гривні

Відповідно до умов Меморандуму про економічну та фінансову політику в рамках спільної з МВФ програми "Стенд-бай" Національний банк України в 2013 році продовжував встановлювати офіційний курс гривні до долара США на рівні середньозваженого курсу продавців і покупців на безготівковому сегменті валютного ринку за попередній робочий день з можливим відхиленням $\pm 2\%$.

Офіційний курс гривні відносно долара США за 2013 рік не змінився (в 2012 році знецінення гривні становило 0.04%).

Динаміка курсу гривні до інших світових валют віддзеркалювала кон'юнктуру міжнародних ринків, на яких зокрема спостерігалися коливання пари євро – доллар США. За підсумками 2013 року мало місце послаблення долара США відносно

євро. У зв'язку з цим гривня за офіційним курсом за рік знецінилася відносно євро на 4.79%, а відносно російського рубля зміцнилася на 6.91%.

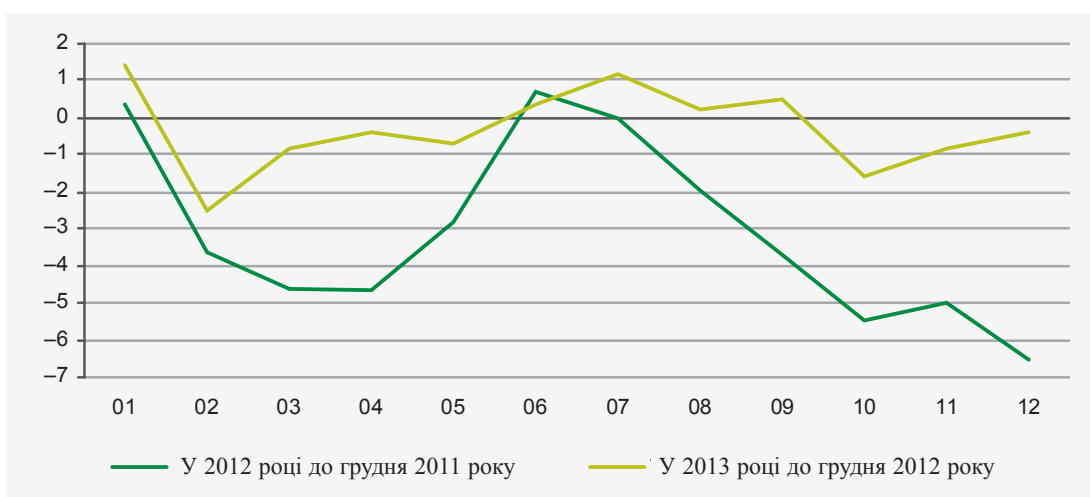
Динаміка реального ефективного обмінного курсу гривні

У 2013 році номінальний ефективний обмінний курс гривні підвищився на 4.0% переважно внаслідок зміцнення гривні відносно російського та білоруського рубля, японської єни, турецької ліри тощо.

Водночас інфляційний диференціал зменшився на 4.4%, оскільки інфляція в Україні була нижчою, ніж її середньозважений рівень у країнах – основних торговельних партнерах.

Завдяки цьому реальний ефективний курс гривні знизився відносно грудня 2012 року на 0.4%, що сприяло підтримці цінових переваг українських виробників як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках збуту їхньої продукції.

Графік 16. Динаміка РЕОК гривні, 2012–2013 роки

4.4. ФОНДОВИЙ РИНОК

У 2013 році фондовий ринок України характеризувався стрімким зростанням операцій, здійснених на його біржовому сегменті. Зокрема, обсяг виконаних біржових контрактів із цінними паперами на організованому ринку в 2013 році становив 474.6 млрд. грн., тоді як у 2012 році цей показник був 263.7 млрд. грн. Попри збільшення у звітному році частки операцій з цінними паперами, які вільно обертаються на ринку, фондовий ринок України залишався доволі закритим: 71.9% усіх операцій на ньому здійснювалися в позабіржовому сегменті (89.6% у 2012 році).

У структурі операцій організаторів торгів домінували операції з державними облігаціями України, частка яких протягом 2013 року становила 74.0% від загального обігу цінних паперів у біржовому сегменті фондового ринку.

На біржовому ринку цінних паперів України в 2013 році діяли 10 організаторів торгів. При цьому майже 91.2% біржових контрактів (договорів) з цінними паперами було зосереджено на двох фондових біржах: "Перспективі" (67.4 %) і "ПФТС" (23.8 %).

**Таблиця 7. Структура операцій організаторів торгів
за видами цінних паперів**

Показники	частка, %				
	2009	2010	2011	2012	2013
Акції	37.6	33.3	29.1	8.2	9.6
Державні облігації	22.7	46.4	42.1	67.8	74.0
Облігації підприємств	19.6	5.1	9.1	10.0	10.4
Облігації місцевих позик	0.1	0.1	0.2	2.4	0.2
Деривативи	0.1	2.8	10.1	9.4	4.5
Інші	19.9	12.3	9.4	2.2	1.3

Значний вплив на фондовий ринок України в 2013 році мала реформація вітчизняної депозитарної системи. Запроваджені зміни дозволили централізувати депозитарний облік та розрахунки й сформувати чіткі та прозорі механізми здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів.

Ринок державних цінних паперів

У 2013 році Міністерством фінансів України *на первинному ринку* розміщено облігації внутрішніх державних позик (далі – ОВДП) на суму 65.2 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 13.13% річних, 5.3 млрд. дол. США із середньозваженою дохідністю 7.63% річних та 0.1 млрд. євро із середньозваженою дохідністю 4.80% річних.

Частину з них було випущено для збільшення статутного капіталу, в тому числі:

– АТ "Ощадбанк" на загальну суму 1.4 млрд. грн. (або 1.3% від загального обсягу розміщених у 2013 році ОВДП) з дохідністю 9.50% річних;

– НАК "Нафтогаз України" на загальну суму 8.0 млрд. грн. (або 7.3% від загального обсягу розміщених у 2013 році ОВДП) із дохідністю 14.30% річних;

– ПАТ "Українське Дунайське пароплавство" на загальну суму 0.3 млрд. грн. (або 0.3% від загального обсягу розміщених у 2013 році ОВДП) із дохідністю 9.50% річних.

Крім того, в 2013 році випущено ОВДП з метою внесення їх від імені держави в оплату акцій первинної емісії ПАТ "Аграрний фонд" на загальну суму 5.0 млрд. грн. (або 4.6% від загального обсягу розміщених у 2013 році ОВДП) з дохідністю 14.25% річних.

Обсяг операцій *на вторинному ринку* у 2013 році склав 513.1 млрд. грн., з них на біржовому ринку – 323.2 млрд. грн., на позабіржовому – 189.9 млрд. грн.

Таблиця 8. Середньозважений рівень дохідності за видами ОВДП

Види ОВДП	2013		Довідково: 2012	
	Біржовий ринок	Позабіржовий ринок	Біржовий ринок	Позабіржовий ринок
Короткострокові	12.6	12.9	16.5	15.0
Середньострокові	11.2	15.4	12.7	11.5
Довгострокові	12.5	21.4	12.6	16.7

У 2013 році збереглася тенденція останніх років щодо збільшення загального обсягу ОВДП, що перебувають в обігу. Упродовж звітнього періоду він збільшився на 66.6 млрд. грн. і станом на 01.01.2014 становив 252.4 млрд. грн. (у 2012 році – 185.8 млрд. грн.).

Обсяг ОВДП у власності Національного банку України збільшився за рік на 41.4 млрд. грн., або на 39.2%, – до 147.1 млрд. грн. за номінальною/амортизаційною вартістю, у власності банків – на 14.7 млрд. грн., або на 22.1%, – до 81.1 млрд. грн. Обсяг ОВДП у власності нерезидентів протягом року зріс на 6.5 млрд. грн. і на 01.01.2014 становив майже 12.0 млрд. грн., або 4.7% від загальної суми ОВДП, які перебували в обігу. Обсяг ОВДП у власності інших суб'єктів економіки зріс на 3.4 млрд. грн., або на 38.5%.

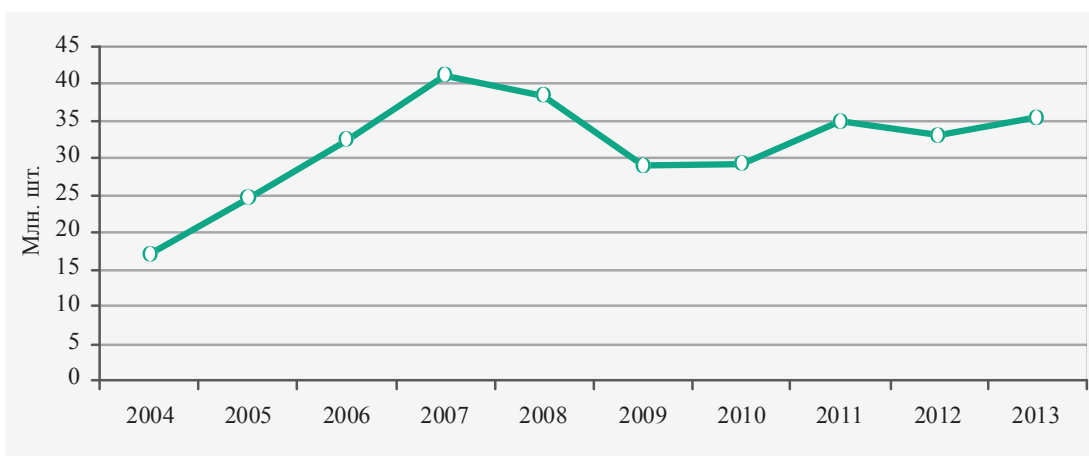
4.5. РИНОК ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Упродовж 2013 року спостерігалось збільшення обсягів і кількості безготівкових платежів із використанням платіжних карток, а також зростання кількості платіжних карток та розгалуження інфраструктури їхнього обслуговування.

Станом на 01.01.2014 кількість банків – членів карткових платіжних систем становила 143 банки (80% від загальної кількості), що обслуговували майже 50 млн. клієнтів⁵ банків.

Загальна кількість платіжних карток, термін дії яких не закінчився, на 01.01.2014 становила понад 69 726 тис. шт. Кількість платіжних карток, за якими було здійснено хоча б одну операцію за останні три місяці, в 2013 році збільшилася на 7.6% – до 35.6 млн. шт.

Графік 17. Динаміка кількості емітованих карток

Порівняно з попереднім роком у 2013 році кількість банкоматів, що обслуговували держателів платіжних карток, збільшилася на 11.6% і становила 40.4 тис. од. Кількість платіжних терміналів збільшилася за рік на 35.9% – до 221.2 тис. од. Серед них кількість торговельних терміналів збільшилася на 43.6% – до 192.3 тис. од., банківських терміналів – на 0.5% – до 28.9 тис. од.

⁵ Загальна чисельність клієнтів за даними, наданими банками України (одна особа може бути клієнтом кількох банків).

Кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, в яких встановлено торговельні платіжні термінали, збільшилася на 3.8% – до 122.3 тис. од.

Кількість та сума операцій

У 2013 році кількість операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, збільшилася порівняно з 2012 роком на 24.8% і становила понад 1.3 млрд. шт.

Переважну більшість операцій у звітному році держателі платіжних карток, емітованих українськими банками, здійснювали у власній мережі банку-емітента (72.6%), у мережі інших банків-резидентів – 25.6% операцій, за кордоном здійснювалося 1.8% операцій.

Обсяги операцій, які було здійснено в Україні з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросли порівняно з 2012 роком на 23.5% і становили понад 916 млрд. грн.

Обсяг операцій із використанням платіжних карток із дебетовою функцією збільшився на 19.3%, кредитною функцією – на 65.9%.

Графік 18. **Кількість та сума операцій за платіжними картками, емітованими банками України**

Безготівкові платежі

У 2013 році тривала позитивна динаміка до збільшення безготівкових платежів. Так, їхня кількість збільшилась упродовж року на 67.9% (торік – на 38.6%) – до 584 млн. операцій, а їхня частка – до 43.6% порівняно з 32.4% у 2012 році. Обсяг безготівкових платежів зріс порівняно з 2012 роком майже на 68 млрд. грн., або на 73.8%, – до понад 159 млрд. грн. (17.4% від загальної суми операцій за платіжними картками).

Графік 19. Динаміка частки безготівкових платежів на ринку платіжних карток

Кількість операцій із отримання готівки збільшилась у 2013 році на 30 млн. шт. – до 755 млн. операцій. Водночас їхня частка від загальної кількості операцій за платіжними картками зменшилася до 56.4% порівняно з 67.6% у 2012 році. Обсяг операцій із отримання готівки збільшився порівняно з попереднім роком на 107 млрд. грн., або на 16.5%, – до 757 млрд. грн. (82.6% від загальної суми операцій за платіжними картками).

Станом на 01.01.2014 членами та учасниками Національної системи масових електронних платежів (далі – НСМЕП) були 61 банк (включаючи Національний банк України), 10 небанківських установ (у тому числі Державна податкова служба України та УДППЗ "Укрпошта"). Упродовж 2013 року 5 банків уклали нові договори приєднання до НСМЕП, ще 5 існуючих банків – учасників НСМЕП уклали додаткові договори для роботи з модернізованою НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів.

Загальна кількість емітованих платіжних карток НСМЕП на 01.01.2014 становила понад 9 млн. шт. Загальна кількість банкоматів і платіжних терміналів НСМЕП – близько 24 тис. одиниць.

Упродовж 2013 року із застосуванням карток НСМЕП було виконано приблизно 18 млн. операцій. Обсяги операцій за платіжними картками НСМЕП за 2013 рік збільшилися порівняно з 2012 роком на 50.7% – до 32.6 млрд. грн., при цьому збільшення обсягів безготівкових операцій відбулося на 88.4%.

4.6. ОСНОВНІ ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ І МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ У 2013 РОЦІ

Внутрішньодержавні і міжнародні системи переказу коштів, платіжними організаціями яких є резиденти

Станом на 01.01.2014 Національним банком України узгоджено правила:

– п'ятох платіжних систем, платіжними організаціями яких є банки України:

"PrivatMoney" (ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК", м. Дніпропетровськ), "АВЕРС" (АТ "БАНК "ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ", м. Київ), "Аваль-Експрес" (АТ "Райффайзен Банк Аваль", м. Київ), "СОФТ" (ПАТ "УКРСОЦБАНК", м. Київ), "Welsend" (АБ "Укргазбанк", м. Київ);

– чотирьох систем, платіжними організаціями яких є небанківські установи: "Поштовий переказ" (УДППЗ "Укрпошта", м. Київ), "ІнтерПейСервіс" (ПАТ "Запоріжжязв'язоксервіс", м. Запоріжжя), "Фінансовий світ" (ТОВ "Українська платіжна система", м. Київ), "ГлобалМані" (ТОВ "ГЛОБАЛМАНІ", м. Київ).

Також Національним банком України узгоджено правила семи внутрішньобанківських систем переказу коштів.

Системи переказу коштів, створені банками України

Серед платіжних систем, створених банками України, три системи є міжнародними системами ("PrivatMoney" – 67 учасників, з них 52 нерезиденти; "АВЕРС" – 77 учасників, з них 17 нерезидентів; "Welsend" – 11 учасників, з них 1 нерезидент) та дві внутрішньодержавні системи переказу коштів ("Аваль-Експрес" – 10 учасників резидентів і "СОФТ" – 7 учасників резидентів).

У 2013 році з використанням внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем, створених банками, в межах України було переказано 4 570 млн. грн., 5.4 млн. дол. США та 0.2 млн. євро.

Транскордонні перекази здійснювалися:

– за допомогою учасників – нерезидентів міжнародних систем переказу коштів "PrivatMoney", "АВЕРС" і "Welsend";

– завдяки співпраці систем, створених резидентами, і систем, створених нерезидентами (договори про таку співпрацю укладені платіжними організаціями платіжних систем "АВЕРС" і "СОФТ");

– за допомогою банків – кореспондентів (нерезидентів) платіжних систем "Аваль-Експрес" і "СОФТ".

Загальна сума транскордонних переказів, яку було виплачено учасниками платіжних систем в Україні, становила 544 млн. дол. США (в еквіваленті); за межі України відправлено 124 млн. дол. США (в еквіваленті).

Внутрішньобанківські системи переказу коштів

Із використанням семи внутрішньобанківських систем переказу коштів у 2013 році здійснено переказів на суму 1 066 млн. грн.

Найбільшою внутрішньобанківською системою переказу коштів є "Система термінових переказів "Швидка копія", платіжною організацією якої є АТ "Ощадбанк". Сума переказів, здійснених із використанням цієї системи, дорівнювала 840 млн. грн., або 79% від загального обсягу переказів усіх внутрішньобанківських систем переказу коштів.

Платіжні системи, створені небанківськими установами України

Внутрішньодержавна платіжна система "Поштовий переказ" створена УДППЗ "Укрпошта". Загальна сума переказів у межах України, здійснених платіжною системою "Поштовий переказ" протягом 2013 року, становила 24 364 млн. гривень.

На підставі Угоди про поштові платіжні послуги Всесвітнього поштового союзу та угод із поштовими службами інших країн, укладених УДППЗ "Укрпошта", платіжною системою "Поштовий переказ" здійснювалися також транскордонні перекази. Протягом 2013 року з використанням цієї системи в Україну переказано 206 млн. дол. США (в еквіваленті), за межі України відправлено 123 млн. дол. США (в еквіваленті).

За допомогою внутрішньодержавної небанківської системи "ІнтерПейСервіс" (20 учасників, з яких 10 – банківські установи) було здійснено перекази на суму 2 103 млн. грн.

Із використанням внутрішньодержавної небанківської платіжної системи "Фінансовий світ" (4 учасники, які є небанківськими фінансовими установами) здійснено перекази на суму 3 716 млн. грн.

Внутрішньодержавною небанківською платіжною системою "ГлобалМані" (правила платіжної системи включають правила системи електронних грошей, емітентом яких є АТ "Ощадбанк") протягом 2013 року в пунктах приймання коштів та з використанням програмно-технічних комплексів самообслуговування було прийнято перекази на загальну суму 2 214 млн. грн. для поповнення електронних гаманців.

Усього за допомогою п'яти систем переказу коштів, створених банками ("PrivatMoney", "АВЕРС", "Аваль-Експрес", "СОФТ" і "Welsend"), чотирьох систем переказу коштів, створених небанківськими установами ("Поштовий переказ", "ІнтерПейСервіс", "Фінансовий світ" і "ГлобалМані"), та семи внутрішньо-банківських систем переказу коштів упродовж 2013 року було переказано:

- у межах України: 38 034 млн. грн., 6 млн. дол. США (в еквіваленті);
- в Україну: 750 млн. дол. США (в еквіваленті);
- за межі України: 246 млн. дол. США (в еквіваленті).

Міжнародні системи переказу коштів, платіжними організаціями яких є нерезиденти

Станом на 01.01.2014 на території України функціонували 22 міжнародні системи переказу коштів, створені нерезидентами. Учасниками таких систем є банки України, ПрАТ "Українська фінансова група" та національний оператор поштового зв'язку УДППЗ "Укрпошта".

У 2013 році сума транскордонних переказів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, дорівнювала 4 165 млн. дол. США (в еквіваленті), а сума переказів, відправлених за межі України, становила 579.5 млн. дол. США (в еквіваленті).

Найбільші обсяги коштів було переказано в Україну з використанням таких міжнародних систем переказу коштів: "Золотая корона" (Росія) – 29.4 %, "Western Union" (США) – 28.8 %, "Юнистрим" (Росія) – 9.6 %, "CONTACT" (Росія) – 8.9 %, "MoneyGram" (США) – 8.4 %.

Грошові кошти за переказами надійшли в Україну переважно з Російської Федерації – 60.0%, США – 7.7 %, Італії – 5.2 %, Іспанії – 2.1%, Ізраїлю – 2.0%, Великої Британії – 1.7%.

Із України грошові кошти переказувалися насамперед до Російської Федерації – 44.4%, Китаю – 4.3%, США та Узбекистану – 3.3%, Ізраїлю – 2.5%, Туреччини – 2.4%, Німеччини – 2.2%.

Міжнародні системи переказу коштів, запроваджені нерезидентами, використовувалися також для переказів як іноземної, так і національної валюти в межах України. Загальна сума переказів в іноземній валюті в межах України дорівнювала 811 тис. дол. США (в еквіваленті), в національній валюті – 200.7 млн. гривень.

За підсумками діяльності внутрішньодержавних і міжнародних систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, в 2013 році було переказано:

- в межах України: 42 804.7 млн. грн., 12.4 млн. дол. США (в еквіваленті);
- в Україну: 4 915 млн. дол. США (в еквіваленті);
- за межі України: 827 млн. дол. США (в еквіваленті).

Діяльність Національного банку України

1. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1.1. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХНЄ ВИКОНАННЯ

У 2013 році грошово-кредитна політика Національного банку України спрямовувалася на виконання його основної конституційної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці України.

Виконуючи свою основну функцію, Національний банк України виходив із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі, а також у межах своїх повноважень сприяв стабільності банківської системи, додержанню стійких темпів економічного зростання.

Національний банк України належним чином забезпечив виконання покладених на нього функцій і завдань. Зокрема показник приросту індексу споживчих цін (у річному обчисленні) в 2013 році коливався в межах від "мінус" 0.8% (у березні та квітні) до 0.5% (у грудні).

Стабілізація цін зумовлювалась як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, основними з яких були: збільшення пропозиції товарів на продовольчому ринку, повільне зростання адміністративно регульованих цін і тарифів та врівноважена грошово-кредитна політика, яка за рахунок адекватних параметрів грошової пропозиції, з одного боку, не допускала дисбалансів монетарного характеру, а з іншого – була адекватною процесам, що відбувалися в економіці держави.

За таких умов монетарна база за 2013 рік збільшилася на 20.3%. З урахуванням дії механізму мультиплікації це сприяло розширенню грошової маси на 17.6%.

В умовах стриманої динаміки показника споживчої інфляції Національний банк України послідовно реалізовував заходи, спрямовані на підтримку економічного розвитку, зокрема: шляхом поступового зниження своїх процентних ставок; надання банкам більшої гнучкості в управлінні власною ліквідністю; підтримки ліквідності банківської системи (за рахунок проведення відповідних монетарних операцій) на рівні, достатньому для забезпечення кредитної підтримки економічного розвитку тощо.

Вжиття зазначених заходів на фоні припливу депозитних коштів у банківську систему сприяло поступовій активізації кредитування. Зокрема приріст залишків банківських кредитів за 2013 рік становив 11.8%.

1.2. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Обов'язкові резерви

Протягом 2013 року обов'язкові резерви використовувалися Національним банком України в комплексі з іншими монетарними інструментами для регулювання грошово-кредитного ринку.

У 2013 році Національний банк України двічі змінював вимоги до формування та зберігання банками обов'язкових резервів шляхом надання банкам більшої гнучкості в управлінні власною ліквідністю.

Так, з 01.07.2013 частку обов'язкових резервів, яку банки мають формувати та зберігати на окремому рахунку в Національному банку України, було зменшено з 50 до 40% від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування. Разом з тим для уникнення підвищеної волатильності на міжбанківському кредитному ринку з 01.07.2013 частку обов'язкових резервів, яка має зберігатися банками на початок операційного дня на кореспондентському рахунку в Національному банку України, було збільшено з 50 до 60% від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування.

Крім того, з метою стимулювання операцій банків на фондовому ринку з 30.09.2013 у покриття обов'язкових резервів, що формуються та зберігаються на кореспондентському рахунку в Національному банку України, банкам дозволено зараховувати такі активи:

- придбані ними облігації внутрішніх державних позик (далі – ОВДП), номіновані в іноземній валюті, в розмірі 10% їхньої балансової вартості у гривневому еквіваленті;

- придбані ними довгострокові ОВДП у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3 600 днів у розмірі 100% їхньої балансової вартості;

- залишки коштів, які перебувають на рахунках банку 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та 1502 "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках", у розмірі 100%.

Обсяги зазначених цінних паперів у власності банків становили:
номінованих в іноземній валюті:

станом на 01.01.2013 – 2.3 млрд. дол. США та 0.3 млрд. євро;

станом на 01.01.2014 – 5.9 млрд. дол. США та 0.1 млрд. євро;

довгострокових облігацій у національній валюті:

станом на 01.10.2013 – 0.2 млрд. грн.,

станом на 01.01.2014 – 0.33 млрд. грн.

Середньоарифметичні залишки коштів, які перебувають на рахунках банків 1500 "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та 1502 "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках", станом на 01.01.2014 становили 398.8 млн. грн. порівняно з 74.6 млн. грн. на 01.11.2013.

З переліку активів, які дозволялося зараховувати для покриття обов'язкових резервів, виведено цільові ОВДП, випущені з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних із підготовкою та проведенням в Україні чемпіонату Європи 2012 року з футболу, у зв'язку з повним їхнім погашенням.

Водночас для дедоларизації економічних відносин та посилення статусу гривні як єдиного засобу платежу та заощаджень у 2013 році було двічі (з 01.07.2013 та з 30.09.2013) збільшено нормативи обов'язкового резервування за коштами, залученими в іноземній валюті, із збереженням нульових коефіцієнтів за коштами в національній валюті. Зазначене сприяло підтримці стабільності гривні в умовах нестійкої кон'юнктури світових ринків та транскордонного руху капіталу.

Згідно з останніми змінами до порядку формування банками обов'язкових резервів у 2013 році було встановлено такі нормативи обов'язкового резервування за:

- коштами вкладів (депозитів) юридичних осіб в іноземній валюті на вимогу і коштами на поточних рахунках – 10;
- коштами вкладів (депозитів) фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і коштами на поточних рахунках – 15;
- короткостроковими коштами та вкладами (депозитами) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 10;
- довгостроковими коштами та вкладами (депозитами) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 7;
- коштами, які залучені банками від банків-нерезидентів, міжнародних та інших організацій-нерезидентів в іноземній валюті (крім російських рублів), – 5;
- коштами, які залучені банками від банків-нерезидентів, міжнародних та інших організацій-нерезидентів у російських рублях, – 0.

Середній розрахунковий норматив обов'язкового резервування за 2013 рік становив 3.0%, збільшившись з 2.7% у січні до 3.4% у грудні 2013 року (за 2012 рік – 2.6%).

Упродовж 2013 року на залишки коштів обов'язкових резервів, перерахованих банками на окремий рахунок у Національному банку України, нараховувались і сплачувались проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку України за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів.

Норматив обов'язкових резервів в абсолютному вимірі в 2013 році збільшився з 19.4 млрд. грн. у січні до 27.3 млрд. грн. у грудні. Сума коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України протягом 2013 року коливалася в межах від 5.1 млрд. грн. до 11.0 млрд. грн., а середньомісячні залишки коштів на кореспондентських рахунках банків – від 22.4 млрд. грн. до 27.1 млрд. грн.

Процентна політика

В умовах збереження цінової стабільності та з метою підтримки тенденції до зменшення вартості залучення коштів, яка сформувалася наприкінці 2012 року, Національний банк України двічі протягом 2013 року знижував облікову ставку (на 0.5 процентного пункту кожного разу), яка є базовою щодо інших його процентних ставок. Так, з 10.06.2013 її було знижено з 7.5 до 7.0% річних, а з 13.08.2013 до 6.5% річних.

Відповідно знижувались і процентні ставки за постійно діючими механізмами рефінансування.

Так, процентну ставку за забезпеченими кредитами рефінансування овернайт було знижено двічі (на 0.50 процентного пункту кожного разу) – з 8.50% річних до 7.50% річних. Ставка за незабезпеченими кредитами овернайт (бланковими) з 12.06.2013 не оголошувалася.

Середньозважені процентні ставки за тендерними кредитами та операціями прямого репо (розрахунково) знизилися до 6.50% річних та 6.52% річних у грудні 2013 року порівняно з 7.50% річних та 7.62% річних у грудні 2012 року відповідно.

Процентна ставка за стабілізаційними кредитами у грудні 2013 року становила 8.5% річних (у листопаді 2012 року – 9.5% річних).

У цілому середньозважена ставка за всіма інструментами рефінансування знизилася з 7.66% річних у січні до 7.13% річних у грудні 2013 року.

З метою удосконалення засад проведення процентної політики шляхом посилення дієвості коридору процентних ставок овернайт Національний банк України із середини червня 2013 року започаткував проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів Національного банку овернайт. Процентна ставка за депозитними сертифікатами овернайт у 2013 році поетапно збільшувалася від 0.70% річних у червні до 2.00% річних у грудні з метою звуження коридору процентних ставок Національного банку України овернайт.

Операції з рефінансування банків

Для стимулювання кредитної діяльності банків Національний банк України активно проводив операції з рефінансування банків. Їхній загальний обсяг у 2013 році становив 71.5 млрд. грн., у тому числі операції прямого репо з державними облігаціями України – 36.0 млрд. грн., або 50.3%.

У 2013 році було проведено шість позачергових тендерів з підтримання ліквідності банків, з яких п'ять тендерів – з оголошенням розширеного переліку застави зі строком користування кредитом до 360 днів. За їхніми результатами було надано

Таблиця 9. Операції з рефінансування банків

Показники	2013		Довідково: 2012	
	млн. грн.	% до загальної суми	млн. грн.	% до загальної суми
Загальний обсяг операцій, з них:	71 498.2	100.0	97 554.3	100.0
– через операції прямого репо	35 970.7	50.3	56 622.0	58.0
– кредити, надані шляхом проведення тендера	13 799.1	19.3	11 948.9	12.3
– через механізм постійно діючої кредитної лінії рефінансування овернайт	19 770.4	27.7	28 583.4	29.3
– шляхом надання стабілізаційних кредитів	1 958.0	2.7	400.0	0.4
– шляхом надання інших довгострокових та короткострокових кредитів	x	x	x	x
Повернено кредитів	70 506.4		93 588.6	x

кредити на суму 7.7 млрд. грн. із середньозваженою процентною ставкою 6.84% річних. На одному позачерговому тендері під забезпечення державними облігаціями України зі строком користування кредитом до 38 днів було надано 2.0 млрд. грн. за середньозваженою процентною ставкою 6.50% річних.

Крім того, для підтримки ліквідності банків Національним банком України було тимчасово скасовано обмеження щодо максимального обсягу наданих Національним банком України окремому банку кредитів рефінансування (крім кредиту овернайт) та коштів за операціями прямого репо з 10.12.2013 до 01.03.2014; кількості звернень банків за підтримкою ліквідності шляхом отримання кредитів овернайт – з 06.12.2013 до 08.01.2014.

За 2013 рік банки повернули заборгованість за наданими Національним банком України кредитами на суму 70.5 млрд. грн., із неї достроково – 25.3 млрд. грн.

Депозитні операції

З метою регулювання ліквідності банків Національний банк України протягом 2013 року проводив розміщення своїх депозитних сертифікатів.

Для чіткішого окреслення меж коридору процентних ставок овернайт Національний банк України із середини червня 2013 року започаткував розміщення депозитних сертифікатів овернайт.

Упродовж 2013 року було оголошено 1 366 тендерів, за результатами яких розміщено депозитні сертифікати на загальну суму 270.4 млрд. грн. (у 2012 році – 16.7 млрд. грн.). Номінальна вартість одного депозитного сертифіката дорівнювала 1 000 тис. грн. Середньозважена процентна ставка за випущеними в обіг депозитними сертифікатами в 2013 році становила 2.05% річних (у 2012 році – 2.62% річних).

У 2013 році було достроково погашено депозитні сертифікати на суму 6 млн. грн.

Валютні інтервенції

У 2013 році Національним банком України застосовувалися валютні інтервенції з метою впливу на обмінний курс гривні до іноземних валют і на загальний попит та пропозицію грошей в Україні. Разом з тим частка участі регулятора на міжбанківському валютному ринку України була незначною – 0.9% від загального обсягу операцій на ньому, тоді як у 2012 році вона становила 3.1%.

У січні – квітні Національний банк України здійснював на міжбанківському валютному ринку України операції як з продажу, так і з купівлі іноземної валюти, загальне від'ємне сальдо яких протягом цього періоду становило 1 млрд. дол. США (в еквіваленті).

У травні – червні регулятор лише купував іноземну валюту (0.5 млрд. дол. США), а в липні – серпні взагалі не здійснював операції на міжбанківському валютному ринку України.

У вересні – грудні, враховуючи збільшення курсової волатильності гривні, Національний банк України проводив інтервенції лише з продажу іноземної валюти.

Від'ємне сальдо валютних інтервенцій Національного банку України за 2013 рік становило 3.1 млрд. дол. США (в еквіваленті), зменшившись майже в 2.4 раза порівняно з 2012 роком.

Операції з цінними паперами на відкритому ринку

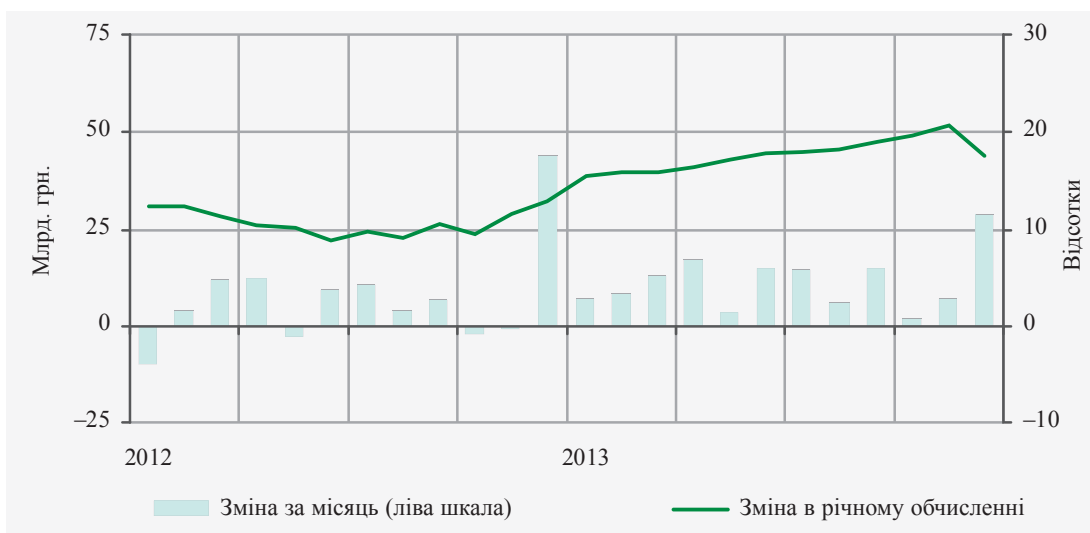
Упродовж 2013 року Національний банк України активно підтримував ліквідність банків шляхом проведення операцій на відкритому ринку. Національним банком України було придбано цінні папери на загальну суму 45.6 млрд. грн. (за номінальною вартістю). Упродовж 2013 року операції з продажу Національним банком України зі свого портфеля цінних паперів України та операції з купівлі (продажу) державних облігацій України через механізм двостороннього котирування не здійснювалися.

Грошовий обіг

На кінець грудня 2013 року залишки за грошовим агрегатом М3 становили 909.1 млрд. грн. і збільшилися за рік на 135.9 млрд. грн., або на 17.6%, порівняно зі зростанням на 12.8% у 2012 році.

Зростання грошової маси відбувалося виключно за рахунок збільшення коштів у національній валюті (на 26.0% – до 661.5 млрд. грн.), що відображало підвищення довіри до грошової одиниці України. Обсяг грошової маси в іноземній валюті за рік зменшився на 0.3% – до 247.6 млрд. грн.

Графік 20. Динаміка зміни грошового агрегату М3

На кінець грудня 2013 року обсяг грошової бази становив 307.2 млрд. грн. і збільшився за підсумками року на 20.3%, або на 51.9 млрд. грн. Динаміка грошової бази у звітному році формувалася за рахунок зростання готівкових коштів, випущених в обіг, на 17.5 млрд. грн., або на 39.1%, та збільшення обсягу зобов'язань Національного банку України перед іншими депозитними корпораціями, що не включаються в грошовий агрегат М3, на 12.8 млрд. грн., або на 41.1%.

1.3. ЗАХОДИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Заходи Національного банку України у сфері валютного регулювання в 2013 році спрямовувалися на досягнення пріоритетів грошово-кредитної політики, визначених законодавством України.

Із метою спрощення процедури ліцензування валютних операцій резидентів із 10.05.2013 скасовано обов'язкову необхідність інформування Національним банком

України спеціальних органів по боротьбі з організованою злочинністю про одержання клопотання резидентів щодо видачі ліцензій та врахування висновків цих органів при прийнятті рішень про видачу ліцензій.

Задля стабілізації валютного ринку, поліпшення ринкових очікувань та зростання довіри до грошової одиниці України з 20.05.2013 до 19.11.2013:

– запроваджено вимоги щодо обов'язкового продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень в іноземній валюті у вигляді валютної виручки резидентів від продажу товарів за зовнішньоекономічними договорами в розмірі 50% та зміни строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів (до 90 календарних днів);

– встановлено вимогу щодо продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень із-за меж України в іноземній валюті на користь фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) у сумі, що дорівнює або перевищує в еквіваленті 150 000 гривень, протягом одного місяця для однієї особи.

Для удосконалення порядку видачі індивідуальних ліцензій на переміщення цінних паперів через митний кордон України з 07.06.2013 переглянуто норми щодо подання документів для видачі ліцензій на переміщення цінних паперів через митний кордон України.

З метою розширення режиму функціонування кореспондентських рахунків Європейського банку реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР) з 25.06.2013 ЄБРР має право використовувати кошти в гривнях, зокрема для:

- надання/одержання кредитів, позик;
- здійснення інвестиційної діяльності на території України;
- розміщення депозитів в уповноважених банках.

Із 16.07.2013 Північній екологічній фінансовій корпорації в рамках статутної діяльності надано право відкривати поточні рахунки в гривнях у банках України для проведення операцій за кредитами, позиками, гарантіями під час функціонування проектів на території України.

З 03.08.2013 врегульовано порядок зарахування банком гривневого еквівалента від продажу надходжень в іноземній валюті із-за меж України на користь фізичних осіб, зокрема в разі відсутності фізичної особи – отримувача рахунків у банку.

Задля зменшення використання іноземної валюти на території України і підняття статусу національної валюти з 21.09.2013 встановлено порядок надходження коштів в іноземній валюті в межах України на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи (резидента або нерезидента). Цим порядком визначено вичерпний перелік операцій, за якими здійснюється зарахування надходжень в іноземній валюті в межах України на поточні рахунки фізичних осіб в іноземній валюті.

З 12.10.2013 вимоги щодо обов'язкового продажу на міжбанківському валютному ринку України поширюються не тільки на валютну виручку резидентів від продажу товарів за зовнішньоекономічними договорами, а й на всі надходження в іноземній валюті із-за кордону на користь юридичних осіб, які не є уповноваженими банками, та фізичних осіб-підприємців.

З 05.11.2013 удосконалено порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон, зокрема в частині оновлення переліку документів, що є підставою для надання ліцензій.

Для стабілізації валютного ринку, поліпшення ринкових очікувань та зростання довіри до грошової одиниці України з 20.11.2013 до 17.05.2014:

– запроваджено вимогу щодо обов'язкового продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень в іноземній валюті із-за кордону на користь юридичних осіб, які не є уповноваженими банками, фізичних осіб-підприємців, іноземних представництв (крім офіційних представництв) на рахунки, відкриті в уповноважених банках для ведення спільної діяльності без створення юридичної особи, а також надходжень в іноземній валюті на рахунки резидентів, відкриті за межами України на підставі індивідуальних ліцензій Національного банку України, в розмірі 50% та зміни строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів (до 90 календарних днів);

– встановлено вимогу щодо продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень із-за меж України в іноземній валюті на користь фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) у сумі, що дорівнює або перевищує в еквіваленті 150 000 гривень протягом одного місяця для однієї особи.

Для забезпечення подальшого розвитку сфери міжнародних розрахунків і кореспондентських відносин уповноважених банків України з банками-нерезидентами, а також у зв'язку з приєднанням Латвійської Республіки з 1 січня 2014 року до зони євро та заміною латвійських латів на євро з 20.12.2013 уповноваженим банкам України дозволено здійснювати підготовчі заходи, пов'язані із відкриттям ними кореспондентських рахунків в іноземній валюті I-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів у латвійських банках та з 1 січня 2014 року використовувати такі кореспондентські рахунки для проведення операцій з дотриманням порядку ведення та режиму кореспондентських рахунків в іноземній валюті, встановленого Національним банком України.

1.4. РЕФОРМУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ

Законом України "Про депозитарну систему України" (далі – Закон), прийнятим Верховною Радою України 6 липня 2012 року, з метою удосконалення фондового ринку передбачено створення централізованої депозитарної системи в Україні, уніфікацію принципів і порядку здійснення діяльності учасниками депозитарної системи та взаємодії між ними.

Нормами Закону передбачено розподілення облікової та розрахункової функцій за правочинами з цінними паперами і відповідно розділення ризиків. Така практика відповідає стандартам ЄС і сприяє створенню надійної та прозорої інфраструктури фондового ринку зокрема шляхом:

– централізації депозитарного обліку через створення єдиного Центрального депозитарію;

– створення ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування угод на фінансових ринках" (далі – Розрахунковий центр) з метою забезпечення надійності та централізації розрахунків не тільки для фондового, а й для всього фінансового ринку України;

– удосконалення діяльності клірингових установ, а також виконання ними функцій центрального контрагента.

На виконання вимог Закону щодо частки Національного банку України у статутному капіталі Розрахункового центру не менше, ніж 75 відсотків, Національним банком України придбано 119 096 штук простих акцій Розрахункового центру загальною номінальною вартістю 119.1 млн. грн. (у тому числі 84 096 штук номінальною вартістю 84.1 млн. грн. у 2013 році). А це становить 77.8% статутного капіталу Розрахункового центру.

Також відповідно до вимог цього Закону Національний банк володіє 2 580 простими іменними акціями загальною номінальною вартістю 25.8 млн. грн., що становить 25% у статутному капіталі ПАТ "Національний депозитарій України".

2. МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ

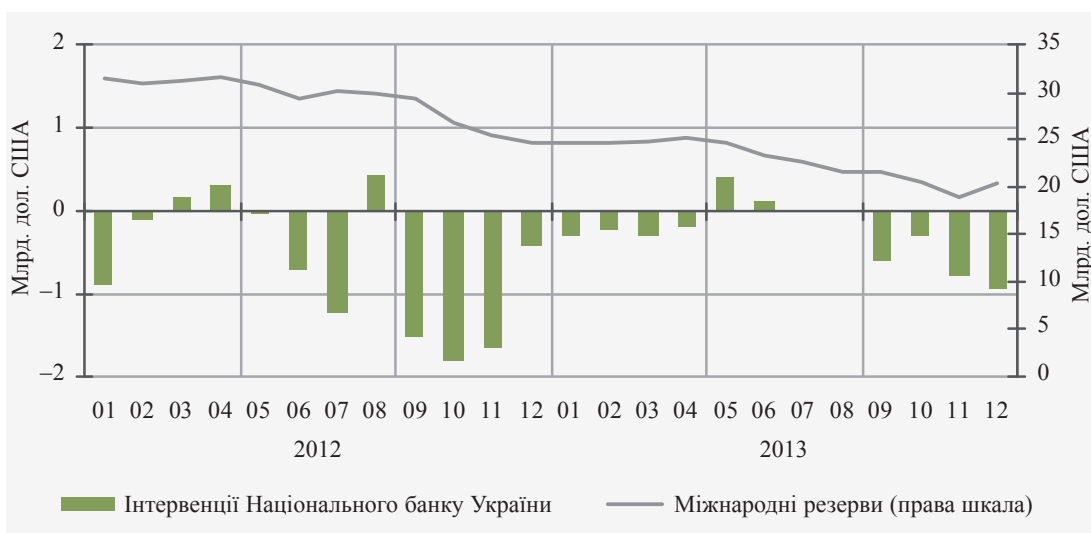
Міжнародні (золотовалютні) резерви України (далі – міжнародні резерви) станом на 01.01.2014 становили 20,4 млрд. дол. США і зменшилися за рік на 4,1 млрд. дол. США, або на 16,8%.

Основними факторами їхнього зменшення були платежі Уряду України на загальну суму еквівалентну 6,6 млрд. дол. США, платежі з погашення зобов'язань перед МВФ на суму еквівалентну 5,7 млрд. дол. США та продаж Національним банком України іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України на суму еквівалентну 4,3 млрд. дол. США.

Основними джерелами поповнення міжнародних резервів у 2013 році були надходження на користь Державної казначейської служби України коштів від розміщення державних зобов'язань в іноземній валюті на суму еквівалентну 11,6 млрд. дол. США та купівля іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України в обсязі 1,1 млрд. дол. США.

Основною метою управління міжнародними резервами було забезпечення оптимального співвідношення їхньої захищеності, ліквідності та дохідності.

Графік 21. Міжнародні резерви та інтервенції Національного банку України (за поточним курсом)

У 2013 році міжнародні резерви зберігалися на рахунках банків-кореспондентів, а також у фінансових інструментах із довгостроковим кредитним рейтингом не нижчим, ніж рівень "А". Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. Оптимальний рівень валютного та процентного ризиків забезпечувався шляхом диверсифікації міжнародних резервів.

У процесі управління міжнародними резервами Національним банком України використовувалися такі основні фінансові інструменти, як цінні папери нерезидентів із фіксованою дохідністю та короткострокові депозити в іноземних банках.

Усі зобов'язання банків-контрагентів перед Національним банком України за депозитами та борговими фінансовими інструментами виконано вчасно та в повному обсязі.

Для забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи України та своєчасного виконання державних зобов'язань ліквідність міжнародних резервів підтримувалася на високому рівні завдяки вибору високонадійних контрагентів та державних облігацій, а також завдяки обмеженню запланованого періоду інвестування та постійному моніторингу параметрів ліквідності резервних валют і фінансових інструментів.

Протягом 2013 року збільшено обсяг монетарного золота на 0.22 млн. тройських унцій. Переважна частка монетарного золота Національного банку України зберігалась у сховищі, решту було розміщено у строкові депозити.

За 2013 рік Національним банком України отримано 49.1 млн. дол. США доходів від управління міжнародними резервами.

3. ОБСЛУГОВУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Упродовж 2013 року згідно з пунктом 12 статті 42 Закону України "Про Національний банк України" Національний банк виконував операції з обслуговування державного боргу, які пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їхнім погашенням і виплатою доходу за ними. На виконання зазначеної функції Національний банк України за дорученням Міністерства фінансів України проводив розміщення облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП).

Законом України "Про Державний бюджет України на 2013 рік" передбачено випуск ОВДП на загальну суму 107.7 млрд. грн. (що в 1.5 раза більше, ніж у 2012 році).

Розміщення ОВДП у 2013 році, як і в 2008–2012 роках, здійснювалось упродовж усього року. За рік проведено 281 аукціон із розміщення ОВДП, з яких відбулося 153.

Упродовж року Міністерство фінансів України розміщувало короткострокові, середньострокові та довгострокові ОВДП, середній термін обігу за якими становив для:

короткострокових:

– номінованих у національній валюті – 114 днів (порівняно з 2012 роком зменшено на 90 днів);

– номінованих у доларах США – 25 днів (порівняно з 2012 роком збільшено на 339 днів);

– номінованих в євро – 6 днів⁶;

середньострокових:

– номінованих у національній валюті – 1 758 днів (порівняно з 2012 роком збільшено на 495 днів);

– номінованих у доларах США – 1 030 днів (порівняно з 2012 роком збільшено на 149 днів);

⁶ Упродовж 2012 року розміщення короткострокових ОВДП, номінованих у євро, не здійснювалося.

– номінованих у євро – 406 днів (порівняно з 2012 роком зменшено на 151 день);
довгострокових:

– номінованих у національній валюті – 2 540 днів (порівняно з 2012 роком збільшено на 17 днів)⁷.

За 2013 рік Міністерством фінансів України розміщено ОВДП у національній валюті на суму 65.2 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 13.13% річних, у доларах США – 5.3 млрд. дол. США із середньозваженою дохідністю 7.63% річних та в євро – 0.1 млрд. євро із середньозваженою дохідністю 4.80% річних.

За результатами проведення аукціонів із первинного розміщення ОВДП до Державного бюджету України в 2013 році надійшло: в національній валюті – 50.5 млрд. грн., в іноземній валюті – 5.3 млрд. дол. США та 0.1 млрд. євро.

Погашення ОВДП і сплата доходу за ними здійснювалися своєчасно та в повному обсязі. Обсяг виплат за ОВДП за 2013 рік становив 43.5 млрд. грн., 2.1 млрд. дол. США та 0.3 млрд. євро, в тому числі основний борг – 25.1 млрд. грн., 1.7 млрд. дол. США та 0.3 млрд. євро, сплата доходу – 18.4 млрд. грн., 0.4 млрд. дол. США та 0.02 млрд. євро.

Внаслідок перевищення обсягів розміщення ОВДП над обсягами їхнього погашення заборгованість Уряду України за державними облігаціями в 2013 році збільшилася порівняно з 2012 роком на 66.6 млрд. грн. і на кінець року становила майже 252.4 млрд. грн.

⁷ Упродовж 2012–2013 років розміщення довгострокових ОВДП, номінованих у доларах США та євро, не здійснювалося.

4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ

У 2013 році динаміка пропозиції готівки була адекватною макроекономічній ситуації та достатньою для обслуговування економічних процесів.

Станом на 01.01.2014 обсяг готівки поза банками становив 237.8 млрд. грн. і збільшився за 2013 рік на 34.5 млрд. грн., або на 17.0% (за 2012 рік – на 10.6 млрд. грн., або на 5.5%).

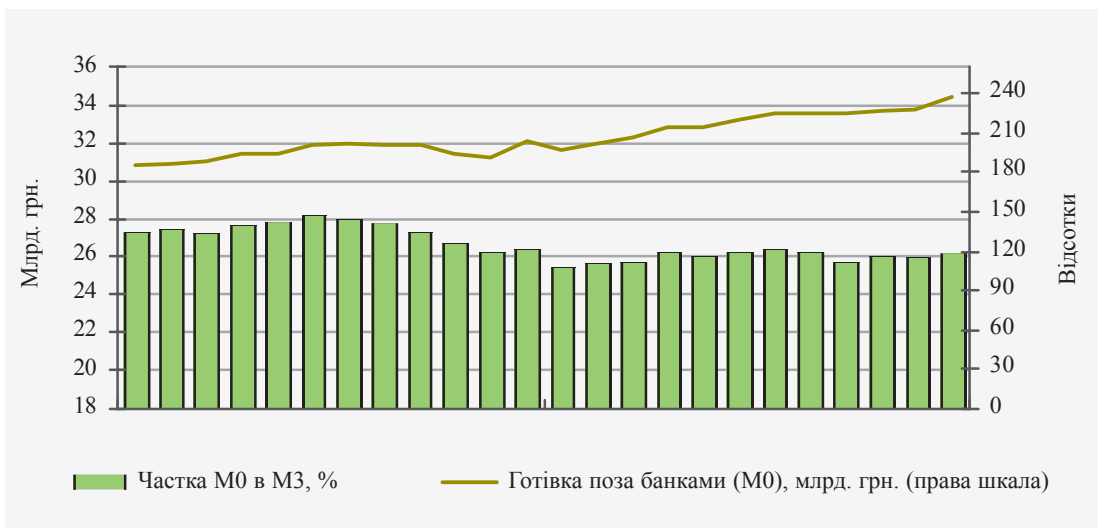
Відсоток осідання готівки в позабанківському обігу за 2013 рік порівняно з 2012 роком збільшився на 1.4 процентного пункту і становив 2.1%.

Питома вага готівкових коштів поза банками у структурі грошової маси скоротилася за рік на 0.1 процентного пункту – до 26.2%.

Незважаючи на поступове зменшення частки готівки у структурі грошової маси, в Україні, як і в більшості країн світу, в тому числі розвинутих, простежується тенденція до збільшення готівкових коштів в обігу в номінальному вираженні.

На початок 2014 року в готівковому обігу країни знаходилося банкнот і монет на загальну суму 261.9 млрд. грн., або на 39.1 млрд. грн. більше, ніж на початок 2013 року. Це є свідченням того, що готівка все ще залишається основним інструментом роздрібних розрахунків.

Графік 22. Динаміка готівки поза банками та її частки (M0) у грошовій масі (M3) у 2012–2013 роках

Станом на 01.01.2014 в обігу знаходилося 2 812 млн. шт. банкнот на суму 260.1 млрд. грн., розмінних та обігових монет – 11 324 млн. шт. на суму 1.7 млрд. грн. та пам'ятних монет – 8.4 млн. шт. на суму 45.5 млн. гривень.

Станом на 01.01.2014 у структурі банкнот в обігу найбільшу питому вагу (за кількістю) становили банкноти номіналами 100 грн. (18.6%), 200 грн. (17.2%), 50 грн. (12.3%) та 1 грн. (15.2%).

Серед монет в обігу найбільші частки традиційно припадали на монети номіналом 10 коп. (28.2%), 5 коп. (13.1%), 2 коп. (12.3%) та 1 коп. (21.5%).

У розрахунку на одну особу станом на 01.01.2014 припадало по 62 шт. банкнот (торік – 57 шт.) і по 239 шт. розмінних монет, що відповідно на 17 шт. більше, ніж на відповідну дату попереднього року.

Протягом звітного року Національний банк України забезпечував безперерйне та своєчасне задоволення потреб готівкового обігу в банкнотах і монетах усіх номіналів. Здійснювався щоденний моніторинг стану готівкового обігу, залишків банкнот і монет у запасах готівки територіальних управлінь Національного банку України, проводилося своєчасне підкріплення готівкою. З резервних фондів Національного банку України упродовж 2013 року видано банкнот і монет в сумі 83.5 млрд. грн. (торік – 61.1 млрд. грн.).

Оброблення готівки та вилучення не придатних до обігу банкнот

У 2013 році до територіальних управлінь Національного банку України надійшло до перерахування майже 2.6 млрд. шт. банкнот, у тому числі від банків України – 2.3 млрд. шт. банкнот, що на 3.8% менше, ніж у 2012 році.

Протягом 2013 року на всіх автоматизованих системах оброблено 2.66 млрд. шт. банкнот. Кількість знищеної зношеної готівки на автоматизованих системах становила 0.55 млрд. шт. банкнот.

Дослідження грошових знаків

За результатами досліджень, проведених експертами системи Національного банку України протягом 2013 року, визнано підробленими та вилучено з обігу 7 216 шт. банкнот національної валюти на суму 618 992 грн., що відповідно на 5.1 та 13.3% менше, ніж торік.

За підсумками 2013 року на 1 млн. шт. справжніх банкнот гривні припадало приблизно 3.5 шт. підроблених банкнот (у 2012 році – 4.1 шт.).

Переважною частиною вилучених із обігу підроблених банкнот були банкноти номіналом 200 грн., 100 грн., 50 грн. та 20 грн. (1 344 шт.).

Майже всі (99%) вилучені підроблені банкноти гривні виготовлені за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки.

Крім того, у звітному році визнано підробленими та вилучено з обігу банкноти іноземної валюти:

долари США – 438 шт. (у 2012 році – 496 шт.);

євро – 113 шт. (у 2012 році – 171 шт.);

російські рублі – 368 шт. (у 2012 році – 105 шт.).

Переважну кількість вилучених з обігу підроблених банкнот іноземної валюти становили банкноти номіналами 100 доларів США (92.5% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США), 100 євро (65.5% від загальної кількості вилучених підроблених євро) та 5 000 російських рублів (89.9% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів).

Більшість вилучених підроблених банкнот доларів США (91.6%) та євро (98.2%) було виготовлено друкарським способом. Вилучені підроблені російські рублі (98.6%) було виготовлено за допомогою комп'ютерної техніки.

Випуск та реалізація пам'ятних монет

Відповідно до Плану випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції протягом 2013 року введено в обіг 42 пам'ятні монети загальним тиражем 650.5 тис. шт. (у тому числі з дорогоцінних металів – 112.5 тис. шт.), з яких одна золота, 19 срібних та 22 монети з недорогоцінного металу.

Національний банк України відзначив знакові історичні, спортивні події та ювілеї випуском монет, серед яких: 1025-річчя хрещення Київської Русі, 1000-ліття Лядівського скельного монастиря, 900-річчя "Повісті минулих літ", 200-річчя С. Гулака-Артемовського, 100-річчя Миколи Амосова, юнацький чемпіонат світу з легкої атлетики та чемпіонат світу з художньої гімнастики, які вперше проходили в Києві, серія монет, присвячених 70-річчю визволення України від фашистських загарбників, зокрема монета "Битва за Дніпро", продовжено серію монет "Області України", 100-річчя Національної музичної академії імені П. І. Чайковського та 150-річчя Національної філармонії України.

У 2013 році Національним банком України реалізовано 737.1 тис. шт. пам'ятних монет на загальну суму 79.6 млн. грн., у тому числі монет із золота – 2.4 тис. шт., срібла – 74.2 тис. шт., нейзильберу – 660.5 тис. шт.

У 2013 році відбувся конкурс "Краща монета року України" серед пам'ятних монет, випущених в обіг у 2012 році. Визначено переможців у трьох номінаціях:

"Краща монета року" – срібна пам'ятна монета "Українська лірична пісня";

"Унікальне ідейне рішення" – монета "УЄФА. Євро 2012. Україна – Польща";

"Найкраще художнє рішення" – золота монета "Мальва".

Протягом 2013 року Національний банк України брав активну участь у міжнародних нумізматичних виставках та конференціях.

Випуск та реалізація інвестиційних монет

Протягом 2013 року Національним банком України реалізовано 45.34 тис. шт. інвестиційних монет (у 2.6 раза більше, ніж у 2012 році) на загальну суму 129.54 млн. грн., у тому числі із золота – 19.83 тис. шт., зі срібла – 25.51 тис. шт. Такі обсяги реалізації свідчать про зацікавленість населення в цій групі монетної продукції, яка є надійним засобом заощаджень коштів та інвестування.

У 2013 році 42 уповноважені банки здійснювали реалізацію інвестиційних монет юридичним та фізичним особам за самостійно встановленими цінами відповідно до укладених договорів з Національним банком України.

5. НАГЛЯДОВА ТА РЕГУЛЯТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

5.1. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Протягом 2013 року Національним банком України проводилась робота щодо подальшого вдосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності банків та банківського нагляду.

Зокрема, в 2013 році було внесено зміни до ряду нормативно-правових актів, серед яких:

- Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним. Зміни стосуються непоширення на санаційний банк вимог щодо формування обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України;

- Положення про порядок подання банками до Національного банку України звіту аудитора за результатами щорічної перевірки фінансової звітності. До положення внесено зміни щодо:

 - строку подання банками до Національного банку України звіту аудитора разом із фінансовою звітністю банку;

 - надання аудиторами у звіті про проведення аудиту банку інформації щодо оцінки достатності резервів та капіталу банку з урахуванням вимог нормативно-правових актів Національного банку України;

 - подання аудиторською фірмою пояснень та робочих документів з питань проведення аудиту банку, в тому числі на електронних носіях;

- Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів. Відповідною Постановою Правління Національного банку України визначено особливості подання документів для власників істотної участі, які збільшують істотну участь у банку, та міжнародних фінансових установ;

- Положення про порядок подання відомостей про структуру власності. Змінами до положення визначено форму розміщення на сторінках Офіційного інтернет-

представництва Національного банку України інформації про власників істотної участі в банку;

– Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України. Внесеними змінами зокрема переглянуто підходи щодо прийнятності забезпечення, яке може бути надано Національному банку України за стабілізаційним кредитом;

– Технічний порядок проведення операцій з надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України.

З метою підвищення ефективності та забезпечення стабільної діяльності банків України було внесено ряд змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, зокрема в частині:

– удосконалення порядку включення до розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу банку: іпотечних облігацій та наданих банками іпотечних кредитів, що включені до складу іпотечного покриття за такими облігаціями, та кредитів, наданих під державні гарантії для здійснення капітальних видатків;

– удосконалення підходів до врахування коштів, залучених на умовах субординованого боргу, до капіталу банку, а також порядку розрахунку економічних нормативів кредитного ризику.

Також внесено зміни до Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні. Зокрема, зміни внесено до алгоритму розрахунку економічних нормативів у частині: рахунків з обліку внесків за незареєстрованим статутним капіталом, результатів коригування вартості фінансових інструментів під час первісного визнання, резервів під заборгованість за нарахованими доходами за борговими цінними паперами, інших фінансових інвестицій, кредитів в інвестиційну діяльність.

У рамках удосконалення Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями було внесено зміни до цього Положення в частині розширення переліку прийнятного забезпечення, що враховується під час розрахунку резервів.

Крім того, в межах практичного запровадження зазначеного Положення розроблено та прийнято новий Порядок резервування коштів за сформованими резервами за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, у яких немає документально підтверджених очікуваних надходжень валютної виручки.

У жовтні 2013 року з урахуванням результатів практичного застосування цього Порядку до нього внесено зміни в частині уточнення формату подання банками інформації про суми резервування коштів на окремому рахунку.

З метою забезпечення банками вимог Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями в частині оцінки фінансового стану боржника – юридичної особи шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану такого боржника розроблено ряд нових форм статистичної звітності.

5.2. РЕЄСТРАЦІЯ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Протягом 2013 року Національним банком України погоджено статuti 8 юридичних осіб, які мають намір здійснювати банківську діяльність, а саме:

- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "ДЕРЖАВНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК АВАНГАРД";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "ІНВЕСТИЦІЙНО-ТРАСТОВИЙ БАНК";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ГЕФЕСТ";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК "ПОРТАЛ";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "ВЕКТОР БАНК".

З них першим сімом юридичним особам та ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВУ "БАНК "ЮНІСОН" було надано банківську ліцензію на право надання банківських послуг і внесено відомості про 8 новостворених банків до Державного реєстру банків.

У 2013 році Національним банком України здійснено акредитацію 1 представництва іноземного банку в Україні (Представництво ЕРСТЕ ГРУП БАНК АГ в Україні), скасовано акредитацію 4 представництв (Представництва акціонерного товариства "Айзкрауклес Банка" в Україні (м. Київ); Представництва Інвесткредит Банк АГ в Україні; Представництва "Дойче Банк Актієнгезельшафт" і Представництва АТ Укіо банкас у м. Києві) та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків.

Упродовж року надано дозвіл на проведення реорганізації 2 банкам: ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВУ "УНІКРЕДИТ БАНК" та ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВУ "ФІДОКОМБАНК". Ці ж банки у зв'язку з реорганізацією та поверненням банківської ліцензії виключено з Державного реєстру банків.

У зв'язку з ліквідацією упродовж звітнього року було повернуто банківську ліцензію на право надання банківських послуг 2 банків:

- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "ЕРДЕ БАНК";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК "ТАВРИКА".

Крім того, в 2013 році Національним банком України була проведена така робота:

– погоджено зміни до статутів 120 банків, у тому числі в зв'язку зі збільшенням статутного капіталу – 31 банку, та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків;

– надано 3 позитивні висновки з приводу наміру зміни розміру статутного капіталу державних банків;

– надано дозвіл на створення 2 представництв українських банків на території інших держав;

- погоджено нові редакції положень про 2 представництва іноземного банку в Україні та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків;
- визнано 14 банківських груп;
- припинено визнання 1 банківської групи;
- замінено банківську ліцензію у зв'язку зі зміною назви 8 банкам;
- розглянуто повідомлення 21 банку про початок нового виду діяльності;
- розглянуто повідомлення 4 банків про початок нового виду діяльності та надіслано листи з повідомленнями про недотримання банками умов, за яких вони мають право розпочати новий вид діяльності;
- погоджено 107 осіб на керівні посади в банках (голова правління, головний бухгалтер, члени виконавчого органу державних банків);
- підтверджено відповідність вимогам законодавства 233 кандидатур на посади заступників голови та членів правління, заступників головних бухгалтерів банків;
- підтверджено відповідність вимогам законодавства 176 кандидатур на посади голови, заступників голови та членів спостережної ради банків;
- погоджено набуття істотної участі в юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність 6 особам;
- погоджено набуття/збільшення істотної участі в банках 10 особам;
- заборонено використовувати право голосу придбаних акцій банку 1 особі;
- заборонено набувати істотну участь 2 особам.

5.3. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Упродовж 2013 року Національним банком України надано 558 індивідуальних ліцензій, генеральних ліцензій, погоджень, спеціальних дозволів на здійснення операцій з валютними цінностями.

Відповідно до чинного законодавства Національний банк України здійснював контроль за виконанням уповноваженими банками та небанківськими фінансовими установами правил регулювання валютних операцій на території України шляхом проведення виїзних та невиїзних (камеральних) перевірок. Упродовж року здійснено 6 575 перевірок банків і небанківських фінансових установ, а також 670 перевірок пунктів обміну іноземних валют. Із загальної кількості перевірок планові перевірки становили 37.2% (2 443 перевірки), позапланові – 62.8% (4 132 перевірки).

Протягом 2013 року за фактами порушень валютного законодавства, виявленими в результаті перевірок, було винесено 1 291 постанову про притягнення до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства на загальну суму 5 167 069.63 грн. Найбільше постанов про притягнення до відповідальності винесено банкам за несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції.

Упродовж 2013 року за фактами порушень вимог нормативно-правових актів Національного банку України, виявленими в результаті проведених перевірок, до банків Національним банком України застосовано заходи впливу у вигляді:

– 142 письмових застережень до 80 банків із вимогами щодо усунення порушень нормативно-правових актів Національного банку України та вжиття заходів щодо недопущення таких порушень у подальшій діяльності;

Таблиця 10. Індивідуальні ліцензії, генеральні ліцензії, спеціальні дозволи та погодження Національного банку України, надані банківським установам, небанківським фінансовим установам, юридичним та фізичним особам

	2013, од.	Довідково: 2012, од.
Банківським установам	46	73
у тому числі:		
генеральні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями	32	51
індивідуальні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями, з них:	14	22
на право переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів	...	8
на переказування за межі України валютних цінностей	6	7
на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу
на здійснення інвестицій за кордон	4	4
на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	4	3
Небанківським фінансовим установам, юридичним та фізичним особам	512	532
з них:		
індивідуальні ліцензії на використання іноземної валюти як засобу платежу на території України	11	11
індивідуальні ліцензії на вивезення, пересилання, переказування іноземної валюти за межі України	18	7
індивідуальні ліцензії на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	230	240
індивідуальні ліцензії на здійснення інвестицій за кордон	209	242
індивідуальні ліцензії на переміщення цінних паперів через митний кордон України	1	...
генеральні ліцензії на здійснення небанківськими фінансовими установами валютних операцій	25	17
погодження на переказування резидентами коштів за межі України за договорами, які передбачають виконання робіт та надання послуг нерезидентами	9	10
спеціальні дозволи на ввезення в Україну банківських металів, платіжних документів, іноземної валюти	9	5

– 16 рішень Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків Національного банку України (далі – Комісія) про обмеження 14 банкам проведення операцій з готівковою іноземною валютою (продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти;

– 6 рішень Комісії про накладення штрафу на 6 банків на загальну суму 127.3 тис. грн. за невиконання (неналежне виконання) вимог нормативно-правових актів Національного банку України.

Продовжувалося внесення системних змін до нормативно-правової бази Національного банку України. У 2013 році в Міністерстві юстиції України зареєстровано такі постанови Правління Національного банку України:

– від 30.07.2013 № 301 "Про надання ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація України" індивідуальної ліцензії на розміщення валютних цінностей на рахунку, відкритому за межами України";

– від 16.09.2013 № 364 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстровану в Міністерстві юстиції України 16.09.2013 за № 1591/24123. Ця постанова введена в дію з метою впорядкування контролю за здійсненням нерезидентами поставки резидентам за імпортними договорами товару, що вже знаходиться на митній території України, в частині уточнення порядку зняття банками з контролю відповідних імпортних операцій.

Таблиця 11. Внесені постанови про притягнення уповноважених банків до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства

Види порушень	2013		Довідково: 2012	
	кількість постанов, одиниць	сума, тис. грн.	кількість постанов, одиниць	сума, тис. грн.
Несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції	975	1 703.4	389	676.6
Невиконання функцій агента валютного контролю	167	2 290.7	70	277.0
Порушення порядку та умов торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України	16	715.6	7	435.9
Невиконання умов та порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами	8	2.1	2	0.3
Використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без наявності індивідуальної ліцензії	112	437.6	40	203.3
Розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України без наявності індивідуальної ліцензії	13	17.7
Усього	1 291	5 167.1	508	1 593.2

5.4. НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ. ІНСПЕКТУВАННЯ БАНКІВ

Задля ефективної реалізації функції з нагляду за діяльністю банків Національний банк України у своїй роботі поєднував пруденційну та інспекційну форми нагляду за діяльністю 180 банків, які мали ліцензію на здійснення банківських операцій.

Пруденційний (дистанційний) нагляд за діяльністю банків здійснювався на підставі статистичної звітності банків, звітів про інспектування, висновків територіальних управлінь, аудиторських висновків, інформації банків про виконання планів заходів щодо поліпшення фінансового стану та усунення недоліків і порушень у діяльності банків для забезпечення дотримання банками вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку, а також виконання прийнятих банками на себе зобов'язань щодо поліпшення їхньої діяльності та зменшення наявних ризиків.

Національний банк України забезпечував контроль за дотриманням банками економічних нормативів. Із банками, які потребували постійного контролю з боку органів нагляду, проводилася робота щодо поліпшення якості кредитного портфеля, покриття наявних збитків, необхідності збільшення капіталу для покриття можливих ризиків у їхній діяльності.

Одним із важливих напрямів пруденційного нагляду залишався контроль за діяльністю банків, які отримали стабілізаційні кредити. В умовах підвищення рівня ліквідності банківської системи Національний банк України проводив роботу щодо прискорення процесу їхнього повернення. Протягом 2013 року банки повернули стабілізаційні кредити на загальну суму 6.3 млрд. грн., з яких 37.7% (2.4 млрд. грн.) становили кредити, які були повернуті достроково. В повному обсязі заборгованість за стабілізаційними кредитами погашена 7 банками.

Станом на 01.01.2014 заборгованість за стабілізаційними кредитами мали:

- 20 банків у загальному режимі діяльності (на суму 50.4 млрд. грн.);
- 11 банків у стадії ліквідації (на суму 1.0 млрд. грн.).

Упродовж року особлива увага приділялася нагляду за найбільшими системоутворюючими державними банками АТ "Ощадбанк" та АТ "Укрексімбанк", які обслуговували державні програми, зокрема з кредитування пріоритетних напрямів економіки, визначених державою, в тому числі паливно-енергетичного комплексу.

Діяльність банків, у рекапіталізації яких брала участь держава (АТ "РОДОВІД БАНК", ПАТ "АКБ "КІЇВ" та АБ "Укргазбанк"), також постійно контролювалася. Ретельно відслідковувалося виконання цими банками заходів фінансового оздоровлення, визначених стратегіями їхньої діяльності.

Однією з важливих форм здійснення Національним банком України банківського нагляду залишалися інспекційні перевірки банків, які здійснювалися з метою визначення рівня безпеки та стабільності операцій банків, достовірності звітності і дотримання ними банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України. Упродовж 2013 року було проведено 511 інспекційних перевірок 144 банків – юридичних осіб та відокремлених підрозділів, у тому числі 119 планових.

За результатами інспекційних перевірок банкам надавались рекомендації щодо доформування резервів за активними операціями, а також було підготовлено пропозиції щодо застосування до банків адекватних заходів впливу.

У зв'язку з виявленими порушеннями в діяльності банків вимог банківського законодавства та здійсненням ними ризикових операцій Національним банком України протягом 2013 року ініційовано та застосовано такі заходи впливу⁸:

- направлено 90 письмових застережень до 68 банків та забезпечувався контроль за виконанням банками заходів щодо усунення порушень;
- укладено 15 письмових угод із банками, спрямованих на поліпшення їхнього фінансового стану, усунення порушень банківського законодавства. Станом на 01.01.2014 в рамках укладених угод діяло 18 банків (одним з них прийняті за угодою зобов'язання на кінець року виконано в повному обсязі);
- прийнято 11 рішень по 7 банках щодо обмеження або/та зупинення окремих видів здійснюваних банком операцій;
- прийнято рішення по 1 банку щодо зупинення виплати дивідендів;
- застосовано заходи впливу у вигляді штрафів до 46 банків (50 рішень);
- накладено адміністративні стягнення у вигляді штрафу на посадових осіб 61 банку (89 постанов);
- прийнято 2 рішення по 2 банках щодо тимчасової, до усунення порушення, заборони використання власником істотної участі в банку права голосу;
- прийнято рішення про віднесення 1 банку до категорії проблемних;
- прийнято постанови про відкликання банківської ліцензії та ініціювання процедури ліквідації банку в 2 банках: АТ "БАНК "ТАВРИКА", АТ "ЕРДЕ БАНК".

За результатами інспекційних перевірок банкам надавались рекомендації щодо доформування резервів за активними операціями, а також було підготовлено пропозиції щодо застосування до банків адекватних виявленим порушенням заходів впливу.

Удосконалення процедур інспектування банків Національним банком України у 2013 році здійснювалось за такими напрямками:

- актуалізація процедур оцінки якості активів та порядку формування резервів під активні операції банку;
- розробка методичних рекомендацій щодо оцінки якості управління операційним ризиком та щодо інспектування операцій банку, які мають ознаки ринкового ризику;
- уніфікація та удосконалення процедур інспектування банків з питань оцінки виконання програм фінансового оздоровлення та вимог кредитних договорів з Національним банком України за наданими кредитами для підтримки ліквідності та стабілізаційними кредитами;
- розробка внутрішніх підходів до планування, організації та проведення інспекційних перевірок банків з урахуванням запровадження нагляду на консолідованій основі.

⁸ Без урахування заходів впливу, застосованих за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу та валютного законодавства.

У 2013 році Національним банком України також здійснювався контроль за якістю проведеного аудиторськими фірмами аудиту річної фінансової звітності банків.

Розглянуто та проаналізовано аудиторські звіти річної фінансової та консолідованої звітності банків за 2012 рік на предмет визначення їх відповідності вимогам нормативно-правових актів Національного банку та міжнародним стандартам аудиту, а також проведено аналіз договорів про аудиторську перевірку фінансової звітності за 2013 рік, укладених банками.

За результатами такої перевірки направлено листи до Аудиторської палати України та до банків щодо виявлених недоліків під час надання аудиторськими фірмами аудиторських послуг банкам з метою попередження недопущення зазначених помилок у майбутньому.

Відповідно до Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, затвердженого постановою Правління Національного банку від 17.11.2011 № 410, за результатами прийнятих Комітетом з питань аудиту банків Національного банку рішень у звітному році до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, включено 2 аудиторські фірми.

5.5. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Станом на 01.01.2014 відповідно до законодавства, яке діяло до 22.09.2012, у стадії ліквідації перебувало 23 банки, з них щодо 7 банків Національним банком прийнято рішення про затвердження ліквідаційних балансів та ухвалення остаточних звітів ліквідаторів. Ліквідаторами банків вживалися заходи щодо виключення їх з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

У зв'язку з набуттям чинності Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", згідно з яким виведення неплатоспроможних банків з ринку є функцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у 2013 році саме ця установа здійснювала процедуру ліквідації банку в 2 банках (АТ "БАНК "ТАВРИКА" та АТ "ЕРДЕ БАНК").

Крім того, станом на 01.01.2014 Національний банк України здійснював контроль за діяльністю 7 юридичних осіб, яким за відповідними договорами передано в управління непродані активи банків (АБ "Аллонж", АКАБ "Україна", ВАБ "СБРЗ", АКБ "Європейський", ВАТ КБ "Національний стандарт", АБ "БРР", ТОВ "Укрпромбанк" та АКБ "СЄБ"), за рахунок яких мають погашатись незадоволені вимоги кредиторів.

Задля детального вивчення проблемних питань, ознайомлення з первинними документами та відповідно до графіка перевірок протягом 2013 року відповідальними особами Національного банку України з виїздом на місця здійснено 15 перевірок діяльності ліквідаторів банків та 6 перевірок діяльності управителів непроданими активами банків.

Питання погашення кредитів рефінансування вирішувалося ліквідаторами банків шляхом продажу майна (активів) банків, яке перебувало в заставі Національного банку.

**Таблиця 12. Динаміка основних показників банків,
які перебували у стадії ліквідації**

(млн. грн.)

Показники	Станом на 01.01.2013	Станом на 01.01.2014	Відхилення
Кількість банків, одиниць	23	23	0
Активи банків	16 969.5	5 689.3	-11 280.3
Залишок непогашених вимог кредиторів, які включено до переліку вимог кредиторів банку	15 015.5	4 268.8	-10 746.7
Визнані вимоги вкладників – фізичних осіб	449.7	420.2	-29.5
Задоволення вимог кредиторів ліквідаторами, у тому числі за рахунок застави	4 177.4	179.9	-3 997.5
Задоволення вимог вкладників – фізичних осіб ліквідаторами	8.5	4.3	-4.2

Упродовж року вживалися заходи щодо поліпшення стану задоволення кредиторських вимог до банків, що ліквідувались, і насамперед задоволення вимог вкладників – фізичних осіб. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у 2013 році фізичним особам виплачено гарантоване відшкодування за вкладами на загальну суму 1 499 млн. грн.

**Таблиця 13. Показники переданих в управління непроданих активів
та незадоволених вимог кредиторів банків станом на 01.01.2014**

(млн. грн.)

Показник	Значення
Кількість управителів непроданими активами банків, одиниць	7
Передані в управління активи	8 030.9
Залишок переданих незадоволених вимог кредиторів	12 838.4
Передані непогашені вимоги вкладників – фізичних осіб	95.1
Задоволені управителями вимоги вкладників – фізичних осіб	4.4

6. ІНШІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

6.1. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Система електронних платежів Національного банку України (далі - СЕП) являє собою державну систему міжбанківських розрахунків, для якої Національний банк є платіжною організацією та розрахунковим банком. Протягом 2013 року через СЕП здійснено 95.0% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, решту – через кореспондентські рахунки, які відкриті банками в інших банках.

Станом на 01.01.2014 кількість учасників СЕП становила 423 установи, із них 180 банків України, 178 філій банків України, 28 органів Державної казначейської служби України, 37 установ Національного банку України.

Упродовж 2013 року учасниками СЕП здійснено 347.6 млн. початкових платежів та надіслано електронних розрахункових повідомлень на загальну суму 12.7 трлн. грн., що на 3.6% більше за кількістю та на 8.2% за сумою, ніж у попередньому році.

У звітному році кількість трансакцій за початковими платежами, виконаними банками, становила 93.1%, Державною казначейською службою України – 6.8%, іншими учасниками – 0.1% від загальної кількості таких трансакцій, виконаних через СЕП.

Таблиця 14. Показники роботи СЕП

Період	Обсяг початкових платежів		Середньодобові показники			Коефіцієнт обігу коштів у СЕП
	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд. грн.)	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд. грн.)	Залишок коштів за рахунками учасників СЕП (млрд. грн.)	
2009	313.3	6 168.1	1.2	24.6	21.5	1.14
2010	337.0	7 909.0	1.3	31.5	25.9	1.21
2011	332.9	10 319.7	1.3	41.3	24.2	1.70
2012	335.5	11 723.1	1.3	46.9	22.9	2.03
2013	347.6	12 685.4	1.4	50.5	27.8	1.81

Середньоденний залишок коштів за рахунками учасників СЕП за 2013 рік становив 27.8 млрд. грн., а середньоденна сума початкових платежів – 50.5 млрд. грн. У середньому за день оброблялося 1.4 млн. платежів. Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за рік становив 1.81 (порівняно з 2.03 у 2012 році).

6.2. РОЗВИТОК БЕЗГОТІВКОВИХ РАХУНКІВ

Протягом 2013 року Національний банк України спрямовував свої зусилля на створення належних умов для подальшого розвитку безготівкових платежів, національної платіжної системи та розбудови національного платіжного простору. Робота за цими напрямками вимагала від Національного банку України здійснення заходів як організаційного, так і нормотворчого характеру.

У 2013 році нормативно-правові засади організації та здійснення міжбанківського переказу коштів в Україні в національній валюті було приведено у відповідність до норм Закону України від 24.05.2012 № 4839-VI "Про внесення змін до деяких законів України щодо взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" та Закону України від 02.10.2012 № 5411-VI "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб".

Новими нормами скорочено перелік документів, необхідних для відкриття кореспондентського рахунку банку. Уточнено технологію виконання платіжних вимог на примусове списання коштів з кореспондентського рахунку банку та документів про арешт коштів банку за його кореспондентським рахунком. Визначено порядок виконання міжбанківського переказу коштів в Україні в національній валюті філіями іноземних банків.

Протягом року Національним банком упорядковано діяльність, пов'язану з прийманням готівки в гривнях для подальшого її переказу за допомогою платіжних пристроїв та через пункти приймання готівки. Зокрема, визначено, що право на здійснення таких операцій мають лише банки, їхні комерційні агенти та небанківські фінансові установи, які мають на це відповідну ліцензію. Встановлена заборона на передавання комерційними агентами банків та небанківськими фінансовими установами своїх повноважень щодо здійснення операцій із приймання готівки іншим особам. Самі ж операції мають здійснюватися з урахуванням валютного законодавства України.

Також у 2013 році унормовано порядок видачі небанківським фінансовим установам, які мають намір стати учасниками платіжних систем, ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків. Зокрема, визначено порядок подання документів Національному банку України для отримання ліцензії, процедуру їхнього розгляду та підстави, за яких Національний банк має право відмовити небанківській фінансовій установі у видачі ліцензії та відкликати її.

З метою розширення сфери застосування безготівкових розрахунків та на виконання вимог Цивільного кодексу України Національним банком України з 01.09.2013 прийнято рішення про встановлення з 01.09.2013 *граничної суми розрахунків готівкою*: 10 000 гривень – підприємств (підприємців) між собою протягом одного дня; 150 000 гривень – фізичних осіб з підприємствами (підприємцями) за товари (роботи,

послуги) протягом одного дня; 150 000 гривень – фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню. Платежі понад установлені граничні суми мають проводитися шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок або внесення коштів до банку для подальшого їхнього перерахування на поточні рахунки.

На виконання Стратегічної програми розвитку безготівкових роздрібних платежів в Україні на 2012–2014 роки Національним банком протягом 2013 року було:

- завершено пілотний проект з впровадження Центрального маршрутизатора, який став технологічною платформою для обробки міжбанківських карткових операцій, що забезпечує здійснення розрахунків з платіжними картками Національної карткової системи всередині країни. За результатами пілотного проекту успішно пройшли випробування та було підключено 6 банків-учасників;

- завершено підготовчі роботи для початку пілотного проекту – впровадження Процесингового центру Національного банку України на базі системи "WAY4" задля забезпечення емісії та обслуговування платіжних карток з магнітною смугою і чипом EMV-стандарту, а також платіжних карток банків – учасників НСМЕП, які не мають власних процесингових центрів;

- продовжено розпочатий у грудні 2012 року проект щодо збору і зберігання даних реєстраторів розрахункових операцій та передавання їх органам Міністерства доходів і зборів України, що реалізується на базі технології Національного банку.

У рамках співпраці з Кабінетом Міністрів України щодо створення єдиного інформаційного середовища соціальної сфери та забезпечення обміну інформацією між центральними органами виконавчої влади Національним банком України прийнято рішення щодо:

- створення маршрутизатора з функціями інформаційної взаємодії між банками та органами державної влади;

- участі в запровадженні обліку отриманих соціальних пільг та дотацій з підвищенням адресності соціальної допомоги шляхом запровадження національних карток для обліку та використання пільг;

- створення та акредитації центру сертифікації ключів для держателів карток та інфраструктури, яка їх обслуговує;

- створення умов для розроблення та впровадження державних/корпоративних проектів.

6.3. РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯД (ОВЕРСАЙТ) ЗА ПЛАТІЖНИМИ СИСТЕМАМИ ТА СИСТЕМАМИ РОЗРАХУНКІВ

Законодавчі основи нагляду (оверсайта) платіжних систем як однієї з функцій Національного банку України було закладено змінами до Законів України "Про Національний банк України" та "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", що набули чинності з 01.01.2013.

Протягом 2013 року в рамках роботи з розбудови системи нагляду (оверсайта) за платіжними системами та системами розрахунків Національний банк України продовжував роботу над створенням відповідної нормативно-правової бази.

Було розроблено і затверджено "Положення про порядок проведення перевірок щодо дотримання об'єктами нагляду (оверсайта) вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні"⁹. Зокрема встановлено порядок організації та проведення Національним банком України перевірок об'єктів нагляду (оверсайта), права та обов'язки уповноважених працівників Національного банку та керівників об'єктів перевірок під час їхнього проведення.

Відповідно до законодавства України об'єктами нагляду (оверсайта) платіжних систем визначено платіжні організації платіжних систем, клірингові та процесингові установи, учасники/члени платіжних систем, інші особи, уповноважені надавати окремі види послуг або здійснювати операційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів.

Також було затверджено "Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні"¹⁰. Визначено порядок пред'явлення Національним банком України вимог до об'єктів нагляду (оверсайта) щодо усунення порушень Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", нормативно-правових актів Національного банку з питань діяльності в Україні платіжних систем, систем розрахунків, а також переказу коштів та порядок застосування до них заходів впливу за порушення законодавства України.

Зазначені нормативно-правові акти сприятимуть виявленню та попередженню ризиків у платіжних системах, підвищенню надійності та ефективності платіжних систем, їхньому безперервному функціонуванню та прозорості платіжного ринку в Україні.

6.4. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У 2013 році законопроектна робота Національного банку України здійснювалася шляхом підготовки законодавчих пропозицій, які покладено в основу законопроектів, внесених на розгляд Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України та народними депутатами, а також опрацювання законопроектів, розроблених народними депутатами, Кабінетом Міністрів України та іншими державними органами і підготовка пропозицій до них.

Так, у 2013 році законодавчі пропозиції Національного банку України було покладено в основу чотирьох законів, прийнятих Верховною Радою України 04.07.2013, а саме:

– "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо повернення державного контролю та виробництва державними підприємствами документів та бланків, які потребують використання спеціальних елементів захисту" (№ 399-VII), яким передбачено виготовлення бланків документів, що відповідно до законодавства потребують використання спеціальних елементів захисту, державними підприємствами, які входять до сфери управління Національного банку України;

⁹ Постанова Правління Національного банку України від 09.12.2013 № 503.

¹⁰ Постанова Правління Національного банку України від 19.12.2013 № 524.

– "Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу та умов функціонування Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках" (№ 401-VII) (щодо надання Розрахунковому центру статусу банку, а Національному банку України права визначати особливості регулювання та нагляду за ним);

– "Про внесення змін до Податкового кодексу України деяких інших законів України щодо фінансових векселів" (№ 407-VII) (щодо комплексного врегулювання питань, пов'язаних з обігом фінансових векселів);

– "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" щодо емісії облігацій міжнародних фінансових організацій" (№ 400-VII) (щодо визначення механізму інвестування міжнародними фінансовими організаціями коштів у національній валюті в економіку України шляхом випуску облігацій на території України).

Також у 2013 році Національний банк України опрацював та надав пропозиції та зауваження до 135 законопроектів, розроблених народними депутатами, Кабінетом Міністрів України та іншими державними органами.

У рамках підготовки проектів на виконання Національного плану дій на 2013 рік Національним банком України було підготовлено такі законопроекти:

– "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування та розвитку національної системи кредитної кооперації" (надіслано до Адміністрації Президента України для отримання позиції щодо концептуальних положень проекту);

– "Про внесення зміни до статті 9 Закону України "Про обіг векселів в Україні" (щодо заборони здійснення розрахунків за зовнішньоекономічними договорами у вексельній формі);

– "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо проведення іноземними інвесторами розрахунків за інвестиційними операціями)".

Також у 2013 році Національним банком України проведено роботу щодо врегулювання питань оподаткування окремих банківських операцій:

– підготовлено та направлено на погодження Міністерству доходів і зборів України проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування банків, що ліквідуються, та проблемних активів банків", а також проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування сум страхового відшкодування, що спрямовуються на погашення кредитної заборгованості)". Нормами цих законопроектів пропонувалося вирішити зокрема питання щодо звільнення від оподаткування ПДВ операцій банків та інших фінансових установ із відчуження заставленого майна, отриманого ними у власність унаслідок звернення стягнення, а також звільнення від оподаткування суми коштів, які отримує банк-вигодонабувач при настанні страхового випадку з предметом застави;

– надано Міністерству доходів і зборів України пропозиції до проекту Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування прибутку підприємств".

Регуляторна діяльність Національного банку України в 2013 році здійснювалася відповідно до Плану підготовки проектів регуляторних актів Національного банку України на 2013 рік, затвердженого розпорядженням Національного банку України від 14.12.2012 № 689-р. Згідно з Планом підготовки проектів регуляторних актів у 2013 році Національним банком України було заплановано розроблення 5 проектів нормативно-правових актів, що відповідають ознакам регуляторного акту, з них прийнято – 2, інші – розроблено та знаходяться на погодженні. Крім цього, у звітному році прийнято 3 постанови, прийняття яких було заплановано в 2012 році.

В 2013 році Національним банком прийнято 124 постанови Правління Національного банку, якими затверджено нормативно-правові акти Національного банку України: інструкції, правила, положення та зміни до них.

У Міністерстві юстиції України за минулий рік зареєстровано 67 нормативно-правових актів, в Юридичному департаменті – 57.

При здійсненні державної регуляторної політики Національний банк України дотримувався принципів доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки.

У 2013 році продовжувалося забезпечення претензійно-позовної роботи. Зокрема, Національним банком, його територіальними управліннями і структурними одиницями упродовж року направлено до суду 60 позовів на загальну суму 141.4 млн. грн. та 0.7 млн. євро, з них відмовлено 4 позови на суму 2.1 млн. грн. та 0.6 млн. євро, залишено без розгляду 1 позов, інші вирішено на користь Національного банку України або знаходяться на розгляді.

До Національного банку України, його територіальних управлінь і структурних одиниць у 2013 році пред'явлено 78 позовів на загальну суму 11.06 млн. грн., з них задоволено 3 позови, інші вирішено на користь Національного банку України або знаходяться на розгляді.

Національний банк України залучався судами в 134 справах як третя особа, переважну більшість яких склали позови клієнтів до банків про визнання недійсними кредитних договорів та договорів забезпечення, повернення вкладів.

6.5. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, АБО ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

Упродовж 2013 року Національним банком України виконано всі заходи, передбачені спільним з Урядом Планом заходів на 2013 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

У рамках імплементації вимог Закону України "Про банки і банківську діяльність" та Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" Національним банком України у 2013 році внесено зміни до п'яти нормативно-правових актів Національного банку України, забезпечено здійснення їхньої державної реєстрації,

здійснено заходи щодо розсилання текстів постанов банкам та їх оприлюднення на Офіційному інтернет-представництві Національного банку України. Зокрема:

- внесено зміни до Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

- затверджено Зміни до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України;

- затверджено Зміни до Положення про порядок організації та проведення перевірок з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

- схвалено нову редакцію Методичних рекомендацій стосовно здійснення перевірки банку (філії) з питань дотримання вимог законодавства України, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та складання довідки за її результатами;

- затверджено Зміни до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу.

Для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, на щорічній основі, з урахуванням оцінки ризиків у вказаній сфері, протягом 2013 року фахівцями Національного банку України проведено 193 виїзні перевірки банківських установ (188 планових та 5 позапланових) щодо дотримання ними вимог відповідного законодавства та складено 44 акти безвиїзного нагляду. За результатами виявлених порушень було застосовано адекватні заходи впливу/санкції.

Результати перевірок надали можливість банкам своєчасно звертати увагу на слабкі сторони в системі управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму з метою недопущення та попередження в майбутньому виявлених недоліків.

У 2013 році банки України на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму забезпечили надання до Спеціально уповноваженого органу більше 943 тис. повідомлень про фінансові операції, які стали об'єктом фінансового моніторингу.

З метою запровадження міжнародного досвіду з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму Національним банком України здійснюється обмін досвідом із представниками органів банківського нагляду інших країн. Зокрема було взято участь у міжнародних семінарах та навчальних візитах, організованих центральними банками Німеччини, Італії, Польщі, Болгарії та Росії.

Національним банком України на постійній основі (щоквартально) з представниками банків України проводилися засідання круглого столу та семінари на тему "Актуальні питання організації фінансового моніторингу в банку", навчання за програмою підвищення кваліфікації на тему "Організація фінансового моніторингу в банках", а також навчальні семінари для підвищення кваліфікації працівників Національного банку України.

Національний банк України постійно проводить роботу з висвітлення своєї діяльності у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, в тому числі – на сайті Національного банку України. Зокрема на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку України в розділі "Фінансовий моніторинг" розміщено рекомендації/роз'яснення з питань здійснення обов'язкового фінансового моніторингу та відповіді на запитання банків щодо виконання ними функцій суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

6.6. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Співробітництво Національного банку України з центральними банками інших країн

Протягом 2013 року двостороннє міжнародне співробітництво Національного банку України було спрямоване на представлення інтересів України в центральних банках інших країн, встановлення й розширення міжнародних зв'язків, впровадження передового світового досвіду для забезпечення розвитку банківського сектору України, формування позитивного іміджу України у світовій спільноті та посилення її інвестиційної привабливості. Регіональний вектор охоплював країни СНД, Європи, Азії, Америки, а співробітництво забезпечувалось у форматі візитів, переговорів, зустрічей, участі в міжнародних заходах, реалізації проектів технічної допомоги.

2013 року представники Національного банку України взяли участь у понад 400 міжнародних заходах, таких як XXIX та XXX засідання Клубу Голів центральних банків Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан. Проведено 367 двосторонніх зустрічей з представниками центральних банків, дипломатичних установ інших країн, іноземних банків та їхніх представництв, фінансових організацій. Тривала робота спільних двосторонніх міжурядових комісій у засіданнях і переговорах з укладання міжвідомчих міжнародних угод, зокрема з питань сприяння й захисту інвестицій.

Співробітництво Національного банку України з міжнародними фінансовими та іншими організаціями

Співробітництво з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ)

Співробітництво з МВФ є важливим чинником формування інвестиційного клімату нашої країни, а також індикатором для взаємовідносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями та іноземними інвесторами.

Відповідно до Указу Президента України від 19.12.2005 № 1809/2005 "Про забезпечення представництва України в радах керуючих Міжнародного валютного фонду та Світового банку" Голова Національного банку України за посадою є Керуючим від України в Раді керуючих Міжнародного валютного фонду – найвищому органі організації.

У 2013 році Україна проголосувала за прийняття проектів резолюцій Ради керуючих МВФ стосовно Реформи Виконавчої ради МВФ, питань оплати праці директорам МВФ та їхнім заступникам та про дати і місця проведення Щорічних зборів у 2016 та 2017 роках.

Протягом 2013 року Україна брала активну участь у заходах МВФ як держава-член. Зокрема, було забезпечено участь у Весняних та Щорічних зборах керуючих МВФ, а також у засіданнях на чолі з Голландією Групи держав – членів МВФ, до якої входить Україна.

Під час засідань обговорювалися шляхи подальшого розвитку та діяльності МВФ, а також нагальні питання розвитку світової фінансової системи та економіки в цілому, узгоджувалися та переглядалися спільні дії, спрямовані на уникнення кризових явищ в окремих, зокрема європейських, країнах.

У жовтні 2013 року було проведено щорічні консультації, в ході яких МВФ здійснив оцінку ключових елементів макроекономічної, валютної, бюджетної політики та регулювання на предмет їхньої взаємної відповідності, а також сприяння досягненню визначених макроекономічних середньострокових цілей. Такі консультації є статутним зобов'язанням кожної держави-члена.

У рамках двостороннього співробітництва з МВФ у 2013 році основний акцент було зроблено на відновленні програмної співпраці України з МВФ.

Зокрема після завершення наприкінці 2012 року дії Програми "Стенд-бай" 2010 року за ініціативи України сторони розпочали переговори щодо умов нової програми. З цією метою в першому півріччі 2013 року відбулося два візити місії Європейського департаменту МВФ до Києва.

У ході проведених зустрічей обговорювалися питання щодо економічного розвитку України, макроекономічного аналізу та прогнозу, стану платіжного балансу, валютно-курсової й монетарної політики, діяльності і регулювання банківського сектору, включаючи обговорення відповідного законодавства.

Через ряд питань, щодо яких сторони не дійшли згоди, домовленості про започаткування нової програми досягнуто не було.

Співробітництво зі Світовим банком

Співробітництво зі Світовим банком є одним із дієвих механізмів, що допомагає країні запроваджувати програми фінансової стабілізації та залучати пільгові кредитні ресурси в економіку України.

У 2013 році співробітництво Національного банку України зі Світовим банком здійснювалось у рамках Стратегії партнерства між Україною та Світовим банком на 2012–2016 роки, а саме в частині розвитку фінансового сектору України.

Незважаючи на призупинення підготовки системного проекту Світового банку "Друга позика на реабілітацію фінансового сектору" у зв'язку з відсутністю в 2013 році програмного співробітництва з МВФ, Національний банк України протягом року продовжував здійснювати заходи для посилення стійкості банківської системи та підвищення довіри до неї з боку суспільства.

У 2013 році започатковано діалог зі Світовим банком стосовно нового комплексу заходів з підтримки дій Національного банку України для подальшого розвитку фінансового сектору. Результатом такої співпраці стало досягнення домовленості про надання Світовим банком технічної допомоги для подальшого вдосконалення системи банківського регулювання і нагляду та посилення захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг. Крім того в 2013 році було розпочато підготовчі заходи

з метою надання Світовим банком нової потенційної позики для підтримки та забезпечення стійкості фінансового сектору.

У рамках виконання своїх фінансових зобов'язань перед Світовим банком Україною в 2013 році здійснено підписку на додаткові акції статутного капіталу. Національний банк України як банк-депозитарій будь-яких сум Світового банку на території України відповідно до Закону України від 3 червня 1992 року № 2402-ХІІ "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій" прийняв на депонування відповідний вексель Уряду України.

Водночас у рамках участі України в заходах Світового банку як держави – члена цієї організації Національний банк України брав участь у Весняних та Щорічних зборах МВФ та Світового банку, а також у засіданні на чолі з Голландією Групи держав – членів Світового банку, до якої входить Україна.

Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР)

У 2013 році одним із напрямів взаємодії Національного банку України з ЄБРР було продовження співпраці щодо зміцнення фінансового сектору України шляхом розвитку місцевих ринків капіталу та ринків місцевих валют, впровадження нових кредитних програм і продуктів для банків – партнерів ЄБРР.

Національним банком України спільно з ЄБРР розпочато роботу з підготовки Меморандуму про взаєморозуміння, який визначатиме напрями співпраці для розвитку місцевого ринку капіталу в Україні та заходи, які можуть бути підтримані допомогою ЄБРР.

Крім того, в рамках реалізації підтриманої Національним банком України Ініціативи ЄБРР з кредитування резидентів у гривні та врегулювання питання створення механізму здійснення ЄБРР та іншими міжнародними фінансовими організаціями операцій з кредитування в національній валюті України шляхом випуску облігацій на території України в 2013 році Національний банк України залучався до підготовки Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" (щодо емісії облігацій міжнародних фінансових організацій)", прийнятого Верховною Радою України в липні 2013 року.

Протягом 2013 року співпраця з ЄБРР також здійснювалась у рамках забезпечення виконання Україною функцій як держави – члена ЄБРР. Так, Національним банком України, Голова якого є заступником Керуючого – членом Ради керуючих ЄБРР, взято участь у Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР, під час яких розглядалися питання здійснення операцій ЄБРР у місцевій валюті, модернізації та оновлення структури ЄБРР, зокрема реформування Ради Директорів ЄБРР.

Співробітництво з Банком міжнародних розрахунків (далі – БМР)

Прагнучи поглибити свою взаємодію з БМР та набути в подальшому членство в цій організації, Національний банк України брав участь у заходах БМР, зокрема у його Щорічних загальних зборах та Круглому столі Голів центральних банків, який проводився спільно зі Швейцарським національним банком.

Співробітництво з Чорноморським банком торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР)

Україна є однією із країн – засновниць ЧБТР, ресурси якого спрямовуються на фінансування регіональних проектів та сприяння розвитку приватної й підприємницької діяльності в державах-членах.

Згідно з Указом Президента України від 26.02.2002 № 181/2002 "Про забезпечення членства України у Чорноморському банку торгівлі та розвитку" Національний банк України в 2013 році призначив заступника Голови Національного банку України заступником Керуючого від України в Правлінні ЧБТР та взяв участь у п'ятнадцяти Щорічних зборах Ради керуючих ЧБТР у рамках виконання повноважень щодо представлення України як держави-члена в Правлінні ЧБТР.

Співробітництво з Німецько-Українським фондом

Протягом 2013 року Національний банк України здійснював управління програмами та проектами Німецько-Українського фонду (НУФ), який працює як фінансова установа "другого рівня", спрямованих на розвиток та зміцнення фінансової системи України, підтримку малого та середнього бізнесу України.

Співробітництво з Організацією з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)

З осені 2013 року Організацією з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) в рамках діючої Євразійської програми конкурентоспроможності ОЕСР виконується проект "Створення умов для започаткування схеми гарантування кредиту для малих і середніх підприємств (МСП) в Україні". Метою Проекту є започаткування дієвої схеми гарантування кредитів (СГК) МСП, зайнятих в агробізнесі.

Метою Проекту є започаткування дієвої схеми гарантування кредитів (СГК) у вигляді Фонду кредитних гарантій, який надаватиме кредитні гарантії МСП, зайнятих в агробізнесі (площа угідь 100 – 2000 га) в чотирьох "пілотних" областях – Вінницькій, Харківській, Черкаській та Полтавській. За умови успішного функціонування досвід СГК може бути поширений і на інші регіони, сектори або відтворений у національному масштабі.

Серед здобутків Національного банку України можна виділити подання заявки наприкінці 2013 року та набуття 1 січня 2014 року статусу повноправного члена Міжнародної мережі з питань фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD/INFE) – глобальної міжнародної платформи з фінансової освіти. Учасниками організації є майже половина країн світу, провідну роль якої визначають країни G20 та Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АРЕС).

Співробітництво з іншими організаціями

У серпні 2013 року відбулося підписання "Протоколу про співпрацю між Національним банком України та Програмою USAID з технічної допомоги "Розвиток фінансового сектору" (Проект "FINREP II"), основною метою реалізації якого є підвищення стабільності фінансового сектору та відновлення довіри населення до фінансових ринків (реалізація до вересня 2017 року).

У звітному році завершено реалізацію проекту "Розроблення комунікаційної політики для поширення статистичної інформації та публікацій Національного банку України", що здійснювався за підтримки Канадського бюро міжнародної освіти та

Канадської агенції міжнародного розвитку. Проект спрямований на розбудову спроможності Національного банку стосовно розроблення та реалізації комунікаційної політики зі статистики.

У червні було проведено чотирнадцяте засідання робочої групи "Банки" Українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва. З німецької сторони банківську систему було представлено Комерцбанком АГ.

Заходи Національного банку України у сфері європейської інтеграції

Національний банк України відіграє особливу роль в євроінтеграційному процесі України. Одним з його основних завдань у цьому процесі є приведення банківської системи України, яка є основою ринкової інфраструктури економіки країни, у відповідність до норм і стандартів ЄС.

Ключовим питанням у сфері європейської інтеграції в 2013 році була підготовка до імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, укладання якої дозволить перейти на новий рівень відносин з ЄС – від партнерства й співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Також Національний банк України брав активну участь у розробці проекту Програми імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка має забезпечити виконання в повному обсязі зобов'язань, взятих відповідно до Угоди, з урахуванням встановлених графіків їхньої імплементації.

У 2013 році Національним банком України проведено аналіз положень директив, регламентів та інших актів законодавства ЄС, визначених у додатках до Угоди, на предмет врахування їх в діючих законодавчих актах України і нормативно-правових актах Національного банку України та розробки пропозицій щодо подальшого вдосконалення банківського законодавства України.

Національний банк України також брав участь у консультаціях з ЄС щодо підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, узгодження подальших заходів у рамках європейської інтеграції України і поглиблення співпраці між Україною та ЄС.

Протягом 2013 року Національним банком України успішно здійснювалося виконання заходів Порядку денного асоціації Україна – ЄС, який передбачає здійснення підготовчих заходів для реалізації Угоди.

У березні 2013 року Голова Національного банку України підписав відповідну Кредитну угоду та Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС з метою залучення макрофінансової допомоги ЄС у розмірі 610 млн. євро для стабілізації фінансово-економічної системи країни.

Національний банк України взяв участь у Другому бізнес-форумі країн – учасниць ініціативи ЄС "Східне партнерство", який проводився під час Саміту Східного партнерства.

Також у 2013 році Національним банком України значна увага приділялась роботі органів співробітництва між Україною та ЄС.

З метою використання кращих світових та європейських практик банківської діяльності для підвищення ефективності своєї роботи Національним банком України в 2013 році впроваджувалися заходи щодо залучення зовнішньої допомоги Європейського Союзу як у рамках започаткування нового проекту допомоги ЄС у сфері фінансових послуг, так і як інструменту інституційної розбудови ТАІЕХ.

6.7. ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Інформаційна підтримка політики Національного банку України впродовж 2013 року здійснювалася відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема Законів України "Про інформацію", "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні", "Про доступ до публічної інформації", та з дотриманням принципів відкритості та прозорості.

Ефективна співпраця із засобами масової інформації (далі – ЗМІ) традиційно є одним із ключових каналів поширення інформації. У 2013 році на запити ЗМІ проводились інтерв'ю з керівництвом Національного банку України, було опрацьовано та надано відповіді на 533 інформаційні звернення ЗМІ, що на 236 більше, ніж у 2012 році.

Посиленню відкритості та прозорості інформаційної підтримки політики Національного банку сприяло регулярне оприлюднення інформаційних текстових та відеоповідомлень, коментарів та прес-релізів щодо прийнятих Правлінням Національного банку розпорядчих та регуляторних актів тощо. Прийняття Національним банком України принципових рішень супроводжувалося інтерв'ю керівництва на телебаченні або у пресі.

Технічну підтримку інформаційної політики Національного банку України забезпечувало Офіційне представництво Національного банку України в мережі Інтернет. Використання цього каналу поширення інформації дозволяло оперативно інформувати громадськість про діяльність Національного банку та банківської системи України.

З метою підвищення якості та ефективності системи комунікацій Національного банку України в 2013 році на Офіційному інтернет-представництві Національного банку України створено новий розділ "Фінансова грамотність".

6.8. УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Упродовж 2013 року Національний банк України проводив роботу щодо подальшого вдосконалення методологічних засад бухгалтерського обліку й фінансової звітності відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Основним завданням було забезпечення користувачів фінансової звітності повною, зрозумілою, прозорою та достовірною інформацією про фінансовий стан, фінансові результати діяльності, рух грошових потоків та зміни у власному капіталі банків України.

Проведена робота була спрямована на вдосконалення вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності та врегулювання бухгалтерського обліку операцій відповідно до положень законодавства України і запроваджених змін до МСФЗ. А це важливий крок у напрямі гармонізації методологічних засад бухгалтерського обліку з основними положеннями законодавства Європейського Союзу.

Банківський сектор є одним із перших секторів економіки України, який два роки поспіль складає та оприлюднює річну та консолідовану фінансову звітність. Для забезпечення складання фінансової звітності в повній відповідності до вимог МСФЗ банки використовують метод трансформації. Цей метод застосовується тільки в разі виявлення розходжень між вимогами МСФЗ та нормативно-правовими актами Національного банку України щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій банків.

З метою узгодження рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду з вимогами МСФЗ було змінено підходи до оцінки кредитного ризику в банках та запроваджено нові методологічні засади щодо розрахунку резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, які максимально їх враховують.

У рамках удосконалення діючих процедур бухгалтерського обліку та їхнього прозорого відображення розроблено та запроваджено зміни до нормативно-правового акту з бухгалтерського обліку операцій банків в іноземній валюті та банківських металах, зокрема операцій з купівлі-продажу іноземної валюти за умовами спот з використанням методу обліку за датою розрахунку, операцій, що здійснюються на умовах маржинальної торгівлі.

Спільно з органами державної влади взято участь в опрацюванні проектів законів України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо запровадження фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності в електронній формі, а також Податкового кодексу України в частині удосконалення окремих норм щодо оподаткування банківських операцій податком на прибуток та податком на додану вартість.

6.9. СТАТИСТИКА, ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Протягом 2013 року на виконання функцій, визначених Законом України "Про Національний банк України", проводилися заходи з питань методологічного забезпечення і складання грошово-кредитної та фінансової статистики, організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, відповідно до міжнародних стандартів статистики та з урахуванням кращої практики центральних банків країн світу.

Забезпечувалось удосконалення методології та складання показників грошово-кредитної та фінансової статистики на підставі даних Національного банку України, банків, інших фінансових посередників, статистики індикаторів фінансової стійкості, а також поширення статистичної інформації в Бюлетені Національного банку України та на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України.

Здійснювалося складання балансових звітів за секторами економіки та оглядів сектору фінансових корпорацій та його підсекторів (Національного банку України, інших депозитних корпорацій (банків), інших фінансових корпорацій), грошових агрегатів, показників щодо кредитів, депозитів, цінних паперів і процентних ставок у розрізі секторів економіки, видів економічної діяльності, строків погашення, валют, регіонів, а також надання до МВФ звітності з грошово-кредитної та фінансової статистики, статистики індикаторів фінансової стійкості для поширення в

статистичному збірнику "Міжнародна фінансова статистика", на сайті МВФ "Індикатори фінансової стійкості" та Дошці об'яв стандарту поширення даних МВФ.

Упродовж року забезпечувалося дотримання Спеціального стандарту поширення даних МВФ у частині підготовки і поширення даних та метаданих за показниками фінансового і зовнішнього секторів економіки.

У 2013 році започатковано розрахунки та поширення показників балансових звітів у розрізі секторів економіки за фінансовими операціями (потоками) відповідно до методології МВФ з грошово-кредитної та фінансової статистики на підставі даних депозитних корпорацій (банків та Національного банку України), інших фінансових корпорацій (страхових корпорацій, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування тощо). Продовжено експериментальні розрахунки показників емісії та розміщення цінних паперів, а також фінансових рахунків сектору фінансових корпорацій та його підсекторів для надання Державній службі статистики України згідно з Планом державних статистичних спостережень з метою забезпечення складання національних рахунків.

Тривала співпраця з Державною службою статистики України, Національною комісією, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку з питань обміну інформацією та удосконалення складання показників грошово-кредитної й фінансової статистики.

Упродовж року проводилася робота з удосконалення системи організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, перегляду переліку форм, їхньої структури, порядку складання та подання, скорочення навантаження на постачальників статистичної звітності разом з асоціаціями банків і банками. Підготовлено документ "Комунікаційна політика Національного банку України щодо збирання та поширення статистичної інформації та публікацій", який містить рекомендації стосовно взаємодії з постачальниками та користувачами статистичної інформації.

У 2013 році Національним банком України продовжено роботу над удосконаленням існуючої системи аналізу та прогнозування. Вдосконалено "Квартальну прогнозну модель" шляхом формування блоку фіскальної політики з можливостями оцінки параметрів фіскальної політики для забезпечення цілі щодо рівня боргу. Поліпшено методологію розрахунку структурного балансу зведеного бюджету України, а також проведено дослідження зміни ролі в часі інструментів монетарної політики та розроблено додаткові моделі для визначення рівноважного значення обмінного курсу.

6.10. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У 2013 році Національним банком України в рамках проведення роботи з наукового обґрунтування напрямів забезпечення суспільної підтримки його діяльності було проведено такі дослідження:

– узагальнення сучасних проблем функціонування банківської системи України в умовах світової кризи на основі так званої "трилемми фінансової стабільності";

– узагальнення кращих аспектів світового досвіду щодо удосконалення інструментів грошово-кредитної політики Національного банку України.

З метою визначення системних ризиків та їхнього впливу на фінансовий сектор України проведено ряд наукових досліджень стосовно:

- узагальнення теоретичних і практичних засад функціонування альтернативних механізмів врегулювання спорів, визначення особливостей впровадження їх в Україні, зокрема запровадження інституту фінансового омбудсмена;
- розроблення обґрунтованих пропозицій щодо дедоларизації економіки України;
- дослідження теоретичних і практичних засад європейської інтеграції банківського сектору України.

З метою наукового обґрунтування процесів впровадження макропруденційного регулювання та нагляду в Національному банку проведено комплексне вивчення світового досвіду запровадження контрциклічних інструментів та надано рекомендації щодо можливості їхнього застосування в Україні.

Упродовж року Національним банком України за участі міжнародних фінансових організацій та інших відомств проводився ряд заходів з обговорення проблемних питань наукових досліджень, практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку фінансової системи.

6.11. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Протягом 2013 року здійснено 78 аудиторських перевірок за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку України, у тому числі: 30 – комплексних аудитів, 31 – тематичний, 16 – з питань функціонування інформаційних систем і захисту інформації, 1 – позаплановий аудит.

Аудитом було охоплено діяльність половини структурних підрозділів центрального апарату, майже 90% структурних одиниць та підрозділів, усі територіальні управління та навчальні заклади.

Під час кожного аудиту проводилась оцінка систем внутрішнього контролю, визначалися ризики, притаманні об'єкту аудиту, надавалися рекомендації щодо вдосконалення наявних процедур внутрішнього контролю, управління ризиками, заходів корпоративного управління.

Результати аудиторських перевірок розглядалися керівництвом Національного банку України. Керівниками підрозділів, які перевірялися, було вжито відповідні заходи щодо виконання рекомендацій, наданих за результатами аудиту (до виконання прийнято 83,6% рекомендацій, наданих за результатами проведених аудитів).

Протягом 2013 року удосконалено ризик-орієнтовний підхід до планування аудитів та узагальнення результатів аудиторських перевірок. Планом перевірок передбачається аудит найбільш ризикових напрямів діяльності Національного банку України – підтримка ліквідності банківської системи, управління золотовалютними резервами, проведення державних закупівель, забезпечення збереження готівки.

На виконання вимог Закону України "Про Національний банк України" двічі за рік відбулось інформування Ради Національного банку України та Голови Національного банку України про результати роботи.

У травні 2013 року на базі Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України проведено семінар на тему "Організація та методи внутрішнього аудиту в Національному банку України" за участю фахівців зовнішнього аудитора ТОВ "Ернст енд Янг Аудиторські послуги", Інституту внутрішніх аудиторів України.

6.12. БАНКОТНО-МОНЕТНЕ ВИРОБНИЦТВО

Діяльність Банкотно-монетного двору Національного банку України

Виробнича діяльність Банкотно-монетного двору Національного банку України у звітному році здійснювалася відповідно до встановлених завдань Національного банку України з виготовлення грошей та укладених договорів з іншими замовниками.

За результатами роботи в 2013 році Банкотно-монетним двором виконано в кількісному вираженні план виробництва та реалізації продукції на замовлення Національного банку України.

Загальний обсяг виготовленої продукції та наданих послуг у 2013 році становив 702.0 млн. грн., у тому числі на замовлення Національного банку – 684.0 млн. грн.

Відповідно до Стратегічної програми діяльності Національного банку України щодо розвитку та вдосконалення виробництва банкнот і монет на 2012–2015 роки, Інвестиційної програми Національного банку України на 2012–2013 роки за напрямом інвестицій – створення матеріальної бази для забезпечення виготовлення грошей та іншої супутньої продукції Банкотно-монетним двором проводилася заміна фізично та морально зношеного обладнання для виготовлення банкнот та монет.

Діяльність Фабрики банкотного паперу

У 2013 році Фабрика банкотного паперу виготовила і відвантажила Банкотно-монетному двору папір для банкнот в обсягах, затверджених Правлінням Національного банку України, що становить 1 030.6 тонни паперу, або 23.2 млн. аркушів. Крім того у звітному році поставлено на договірних засадах 515.3 тонни паперу для марок акцизного податку на замовлення інших державних установ.

Зростання обсягів виготовлення паперу стало основним фактором зменшення виробничої собівартості банкотного паперу. Крім того, систематично вживались заходи щодо збільшення виходу готової продукції, щодо скорочення питомих витрат сировини і енергоносіїв, щодо оптимізації інших виробничих витрат. Усе це разом сприяло динаміці зниження виробничої собівартості паперу в 2013 році.

Фабрикою банкотного паперу в 2013 році проведено значну роботу з розвитку виробничих потужностей та впровадження прогресивних технологій:

1) змонтовано і введено в експлуатацію систему автоматичного он-лайн контролю й регулювання кольору та білості паперу;

2) поставлено і випробувано формуючий циліндр та вставку у формуючу ванну інноваційної конструкції. Використання зазначеного обладнання дозволяє виготовляти якісний папір, суттєво зменшує кількість незворотних відходів паперу, знижує питоме витрачання високовартісної захисної стрічки та збільшує вихід готової продукції;

3) здійснено організаційну роботу і вивчено технічні аспекти інноваційного досвіду ведучих світових компаній для проведення переоснащення ділянки виготовлення спеціальних сіток;

4) для поліпшення експлуатаційних характеристик комплексної інформаційної системи Фабрикою банкнотного паперу на базі SAP-систем удосконаленнями було охоплено усі підтримувані системою бізнес-процеси.

6.13. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Робота з персоналом була спрямована на забезпечення ефективного використання кадрового ресурсу України, реалізації потенціалу кожного працівника та стимулювання трудової діяльності, забезпечення якісного професійного розвитку персоналу. Продовжено роботу з оптимізації управлінського апарату та організаційної структури Національного банку України, що надало можливість більш ефективного забезпечення виконання його функцій та укомплектування кадрів.

Станом на 01.01.2014 чисельність персоналу Національного банку України становила 9 850 осіб.

Якісний склад персоналу системи Національного банку України станом на 01.01.2014 характеризувався такими даними: чисельність спеціалістів (керівників, професіоналів, фахівців) з повною вищою освітою становила 6 143 особи, доктори і кандидати наук – 137 осіб, чисельність спеціалістів зі стажем роботи до 5 років становила 11.4%, 5 років і більше – 88.6%. Середній вік працюючих по Національному банку України становив 43.9 року, по центральному апарату – 41.5 року. Чисельність працівників пенсійного віку становила 731 особу.

Таблиця 15. Чисельність державних службовців
Національного банку України та її розподіл за категоріями посад

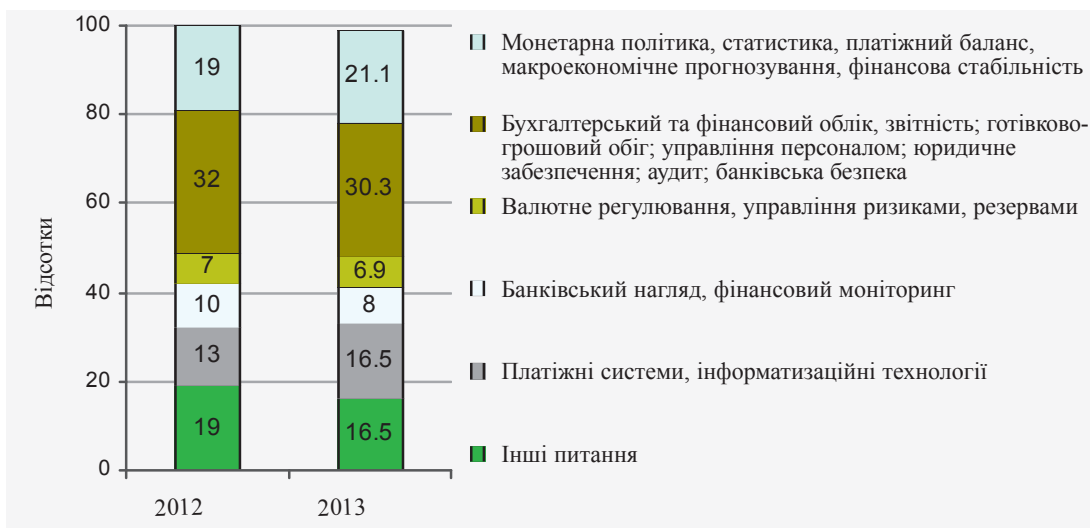
Показники	Станом на 31.12.2013			Довідково: Усього станом на 01.01.2013
	Усього	Чоловіки	Жінки	
Облікова чисельність	6 218	2 460	3 758	6 093
Керівники	1 784	867	917	1 741
з них:				
1 категорія	5	4	1	4
2 категорія	121	78	43	109
3 категорія	649	270	379	617
4 категорія	991	497	494	993
5 категорія	18	18	0	18
Професіонали, фахівці, технічні службовці	4 434	1 593	2 841	4 352
з них:				
2 категорія	5	3	2	2
3 категорія	571	178	393	548
4 категорія	453	147	306	443
5 категорія	3 405	1 265	2 140	3 359

У 2013 році 4 576 працівників системи Національного банку України (39.4% від загальної чисельності працюючих у системі Національного банку України) підвищили свою кваліфікацію. Загалом було проведено 1 697 навчальних заходів (семінари, конференції, курси, стажування тощо), з яких 273 – за кордоном. Із 11 768 слухачів, які взяли участь у цих навчальних заходах, 8 997 – працівники системи Національного банку України, решта – фахівці банківських та інших установ.

Основна увага в навчанні персоналу приділялася питанням діяльності як центрального банку, так і функціонування всієї банківської системи.

Станом на 01.01.2014 за всіма напрямками та спеціальностями у вищих навчальних закладах Національного банку України навчалось 6 472 особи, з яких 4 997 – за денною і 1 475 – за заочною формами навчання.

Графік 23. Структура тематики навчальних заходів у 2012–2013 роках в Україні та за кордоном

У 2013 році у вищих навчальних закладах Національного банку України повну вищу освіту здобули 1 270 осіб, у тому числі за денною формою навчання – 667 осіб, за заочною – 603 особи.

Фонди центру інформаційно-бібліотечного обслуговування Дирекції із забезпечення проведення навчання персоналу та організації інформаційно-бібліотечного обслуговування на кінець 2013 року нараховували 91 556 примірників видань, з них книг – 48 588. У бібліотеці зареєстровано 1 964 читача, кількість відвідувань за звітний рік – 7 701.

Голова

С. Кубів

Календар
ОСНОВНИХ ПОДІЙ,
що відбулися
в 2013 році

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЯ В 2013 РОЦІ

	січень	лютий
Грошово-кредитна політика (розділ 1)	<p>Конкретизовано механізм обов'язкового продажу валютної виручки, що надходить на рахунки резидентів за межами України</p> <p>Запроваджено регламентування ліцензійною граничної суми переказу фізичними особами-резидентами іноземної валюти за межі України</p> <p>Введено в дію оновлені вимоги щодо надання інформації за угодами, укладеними на міжбанківському кредитному ринку</p>	
Готівковий обіг (розділ 4)	<p>Затверджено розміри комісійної винагороди за реалізацію інвестиційних монет</p>	<p>Удосконалено механізм ведення касових операцій банками України</p> <p>Введено в обіг пам'ятні монети "Володимир Вернадський (1863 – 1945)" та "До 200-річчя С.Гулака-Артемовського"</p>
Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5)	<p>Введено в дію спрощений порядок видачі генеральних та індивідуальних ліцензій</p> <p>Уточнено непоширення стандартних вимог до нормативів на санаційний банк</p> <p>У АТ "ЕРДЕ БАНК" відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації</p>	<p>Унормовано механізм видачі небанківським фінансовим установам ліцензій на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків</p> <p>Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "БАНК "ЮНІСОН"</p>
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)	<p>Удосконалено порядок здійснення міжбанківського переказу коштів в Україні в національній валюті</p> <p>Вступив у дію новий порядок стягнення коштів в іноземній валюті органами державної податкової служби</p> <p>Уточнено вимоги до порядку складання та оприлюднення банками фінансової звітності</p>	<p>НБУ взяв участь у засіданні Клубу Голів центральних банків Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан</p> <p>Розроблено заходи для протидії шахраям при використанні платіжних карток та дистанційного обслуговування</p>
	січень	лютий

березень	квітень	
<p>Розширено перелік цінних паперів для забезпечення кредитів рефінансування</p> <p>Унормовано механізми кредитної підтримки Національним банком Фонду гарантування вкладів фізичних осіб</p> <p>Уніфіковано режим обліку державних цінних паперів на рахунках НБУ як депозитарію</p>	<p>Уніфіковано режими обліку державних цінних паперів під час обслуговування біржових торгів з одностороннім та двостороннім забезпеченням</p> <p>Встановлено порядок реєстрації Правил ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках"</p> <p>Удосконалено процедуру переміщення цінних паперів через митний кордон України</p>	Грошово-кредитна політика (розділ 1)
<p>Затверджено перелік уповноважених банків для реалізації інвестиційних монет</p> <p>Рішення про випуск та введення в обіг банкнот відповідно до плану випуску на 2013 рік</p>	<p>Затверджено план випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції на 2014 рік</p> <p>Введено в обіг пам'ятні монети "Дрохва" та "1000-ліття Лядівського скельного монастиря"</p>	Готівковий обіг (розділ 4)
<p>Удосконалено порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення валютних операцій</p> <p>Удосконалено методичку розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків</p> <p>Оновлено порядок створення резервів за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, що не мають валютної виручки</p> <p>У АТ "БАНК "ТАВРИКА" відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації</p>	<p>Удосконалено порядок надання інформації банками про укладені агентські договори про надання фінансових послуг</p> <p>Набрали чинності уточнені підходи до переліку забезпечення за стабілізаційним кредитом</p>	Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5)
<p>Врегульовано питання щодо приймання готівки для подальшого її переказу</p> <p>Підписано Меморандум про взаєморозуміння і Кредитну угоду між Україною та ЄС у розмірі 610 млн. євро</p> <p>Удосконалено відображення в бухгалтерському обліку кредитних, депозитних операцій та резервів під кредитні ризики</p>	<p>НБУ взяв участь у Весняних зборах керуючих МВФ та Світового банку</p>	Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)
березень	квітень	

	травень	червень
Грошово-кредитна політика (розділ 1)		Знижено облікову ставку на 0.5 процентного пункту – до 7.0% річних
	Підтверджено вимоги щодо обов'язкового продажу валютної виручки резидентів у розмірі 50 процентів	Знижено ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт на 0.5 п. п. – до 8.0% річних (під забезпечення) та 10.0% річних (без забезпечення)
	Подовжено вимогу щодо продажу на МВР валютних надходжень із-за меж України на користь фізичних осіб у сумі понад 150 тис. грн.	Конкретизовано механізм сплати банкам процентів за залишками коштів на окремому рахунку в Національному банку України
	Строки розрахунків за операціями експорту та імпорту товарів залишені 90 календарних днів	Банкам дозволено брати участь у торгах депозитними сертифікатами Національного банку на фондових біржах
	Розширено режим функціонування кореспондентських рахунків ЄБРР у гривнях	Започатковано розміщення депозитних сертифікатів овернайт
		Уточнено непоширення вимог з обов'язкового продажу валюти на операції інвестора для потреб угоди про розподіл продукції
Готівковий обіг (розділ 4)		Лібералізовано вимоги щодо обсягу перевезення валютних цінностей та інкасації коштів (до 3000 мінімальних заробітних плат)
	Введено в обіг пам'ятні монети "75 років Луганській області" та "Будинок з химерами"	Удосконалено правила з організації захисту приміщень банків
		Введено в обіг пам'ятні монети "Юнацький чемпіонат світу з легкої атлетики" та "Материнство"
Наглядова та регуляторна діяльність (розділ 5)	Введено в дію спрощену процедуру ліцензування валютних операцій резидентів	
		Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ"
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)	НБУ взяв участь у Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР	Удосконалено порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах
	НБУ взяв участь у засіданні регіональних груп держав-членів МВФ та Світового банку	Стартував пілотний проект програми модернізації Національної системи масових електронних платежів
	Завершення проекту "Розроблення комунікаційної політики для поширення статистичної інформації та публікацій НБУ"	НБУ взяв участь у Щорічних загальних зборах Банку міжнародних розрахунків
	Удосконалено вимоги до статистичної звітності про стан портфеля цінних паперів	НБУ взяв участь у Щорічних зборах Ради керуючих Чорноморського банку торгівлі і розвитку
	Внесено зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків	Участь у роботі консультативної групи Європейського фонду для Південно-Східної Європи
	Проведено міжнародну конференцію "Платіжний форум"	Проведено засідання робочої групи "Банки" Українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва
	травень	червень

липень	серпень	
	Знижено облікову ставку на 0.5 процентного пункту – до 6.5% річних	Грошово-кредитна політика (розділ 1)
Підвищено нормативи обов'язкового резервування за коштами в іноземній валюті	Знижено ставку за постійно діючим механізмом рефінансування овернайт під забезпечення на 0.5 процентного пункту – до 7.5% річних	
Пом'якшено вимоги до формування обов'язкових резервів на окремому рахунку в НБУ. Посилено контроль за їхнім дотриманням	Майнові права за кредитами під держгарантії включено в перелік забезпечення кредитів рефінансування	
Визначено засади функціонування гарантійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів	Визначено процедуру підтримки НБУ ліквідності Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках	
Удосконалено процедуру укладання договору про розрахунки за договорами з купівлі-продажу депозитних сертифікатів	Впроваджено удосконалений порядок зарахування гривневого еквівалента від продажу надходжень на користь фізичних осіб із-за меж України	
Північній екологічній фінансовій корпорації надано право розрахунків з резидентами в межах України у гривнях	Право здійснювати арбітражні операції на умовах маржинальної торгівлі залишається за уповноваженими банками	
Удосконалено технологію карбування монет номіналом 50 копійок з метою зниження витрат	Введено в дію уточнений порядок операцій з пошкодженими пам'ятними, інвестиційними монетами та сувенірною продукцією	Готівковий обіг (розділ 4)
Введено в обіг пам'ятні монети "1025-річчя хрещення Київської Русі" та "100 років Київському науково-дослідному інституту судових експертиз"	Введено в обіг пам'ятні монети "650 років першій писемній згадці про м. Вінницю", "Петля Нестерова", "Чемпіонат світу з художньої гімнастики", "Визволення Харкова від фашистських загарбників" та "Українська вишиванка"	
Розширено опосередковане володіння участю в банку, уточнено механізм внесків до статутного фонду банків	Унормовано порядок створення перехідного банку	Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5)
Врегульовано порядок подання банками інформації про власників істотної участі в банку		
Кредити під держгарантії включено до I групи активів за ступенем ризику		
Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "БАНК АВАГАРД"	Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "ІНВЕСТИЦІЙНО-ТРАСТОВИЙ БАНК"	
Унормовано статус та умови функціонування Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках (законопроект НБУ)	Підписано протокол про співпрацю між НБУ та Програмою USAID з технічної допомоги "Розвиток фінансового сектору" (FINREP II)	Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)
Врегульовано питання обігу фінансових векселів (законопроект НБУ)	Удосконалено процедуру організації та проведення перевірок з питань фінансового моніторингу	
Визначено механізм інвестування міжнародними фінансовими організаціями коштів у нац.валюті в економіку України шляхом випуску облігацій (законопроект НБУ)	Відзначено 20-річчя запровадження електронного грошового обігу в Україні	
Друк бланків документів зі спеціальними елементами захисту повернуто до сфери управління НБУ		
Змінено вимоги щодо складання статистичної звітності		
липень	серпень	

	вересень	ЖОВТЕНЬ
Грошово-кредитна політика (розділ 1)	Посилено нормативи обов'язкового резервування за коштами в іноземній валюті та оптимізовано порядок покриття обов'язкових резервів	Введено в дію розширені вимоги щодо обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на МВР
	Поширено норми стосовно обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті	Удосконалено Технічний порядок проведення Національним банком України операцій з банками
	Посилено вимоги щодо надходження валюти на поточні рахунки фізичних осіб в іноземній валюті в межах України	Вступив у дію уточнений порядок підтвердження в наявності у банку облігацій місцевих позик у разі надання їх в забезпечення за кредитом рефінансування
	Удосконалено порядок здійснення банками контролю за операціями з імпорту товарів	Набрали чинності зміни щодо упорядкування депозитарної системи України
	Врегульовано питання діяльності Національного банку як депозитарію та депозитарної установи	Визначено тарифи на послуги НБУ як депозитарію
Готівковий обіг (розділ 4)	Впроваджено граничну суму розрахунків готівкою за участю фізичних осіб у розмірі 150000 гривень	Оновлено правила визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України
	Введено в обіг пам'ятні монети "Визволення Донбасу від фашистських загарбників", "Будинок Поета (до 100-річчя Будинку М.Волошина)" та "150 років Національній філармонії України"	Введено в обіг пам'ятні монети "Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників)", "Нестор Махно", "Прорив радянськими військами німецької лінії оборони "Вотан" та визволення Мелітополя"
Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5)	Удосконалено порядок видачі НБУ індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон	Оновлено методику розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків
	Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ", ПАТ "Державний земельний банк" та ПАТ "БАНК "ПОРТАЛ"	Удосконалено процедуру формування резервів за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, що не мають валютної виручки
		Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ГЕФЕСТ" ПАТ "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ДАНІЕЛЬ" віднесено до категорії проблемних
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)	НБУ взяв участь у засіданні Клубу Голів центральних банків Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан	НБУ взяв участь у Щорічних зборах керуючих МВФ та Світового банку
		Уточнено вимоги до порядку складання та оприлюднення фінансової звітності
		31.10.2013 проведено Всесвітній день заощаджень в Україні

листопад	грудень	
<p>Розширено дію вимог щодо обов'язкового продажу на МВР 50% надходжень в іноземній валюті</p> <p>Подовжено дію вимог щодо обов'язкового продажу на МВР надходжень фізичним особам в іноземній валюті в сумі понад 150 тис. грн.</p> <p>Збережено строк розрахунків за операціями експорту та імпорту товарів на рівні 90 днів</p>	<p>Тимчасово скасовано обмеження щодо обсягу кредитів рефінансування в залежності від розміру регулятивного капіталу банку</p> <p>Тимчасово скасовано обмеження щодо кількості звернень банків за кредитами овернайт</p> <p>Уповноваженим банкам дозволено відкривати і використовувати кореспондентські рахунки у латвійських банках в євро</p>	Грошово-кредитна політика (розділ 1)
<p>Встановлено механізм здійснення закупівель, пов'язаних із виготовленням, зберіганням і транспортуванням захищеного паперу, банкнот, монет і державних нагород України</p> <p>Введено в обіг пам'ятні монети "Микола Амосов", "Борис Грінченко" та "100 років Національній музичній академії України імені П.І. Чайковського"</p>	<p>Рішення про випуск та введення в обіг банкнот відповідно до плану випуску на 2014 рік</p> <p>Введено в обіг пам'ятні монети "1120 років м.Ужгороду", "900 років "Повісті минулих літ", "Лінійний корабель "Слава Катерини" та "Рік Коня"</p>	Готівковий обіг (розділ 4)
<p>Удосконалено вимоги до програм капіталізації банків, нормативів максимального розміру кредитних ризиків</p>	<p>До розрахунку відкритої валютної позиції включено вимоги та зобов'язання за умовами спот</p> <p>Затверджено щорічний розподіл банків на групи за розміром активів</p>	Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5)
<p>Визначено порядок виконання міжбанківського переказу коштів у національній валюті філіями іноземних банків</p> <p>Скорочено перелік документів для відкриття кореспондентського рахунку банку</p> <p>НБУ взяв участь у Франкфуртському європейському банківському Конгресі та у Другому бізнес-форумі держав-учасниць ініціативи ЄС "Східне партнерство"</p> <p>Унормовано бухгалтерський облік операцій з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах спот</p> <p>Удосконалено норми стосовно здійснення банками фінансового моніторингу</p> <p>Удосконалено порядок розгляду звернень та особистого прийому громадян</p>	<p>Визначено порядок організації та проведення перевірок об'єктів нагляду (оверсайта) платіжних систем</p>	Інші напрями діяльності НБУ (розділ 6)
листопад	грудень	

Консолідована
фінансова звітність
Національного
банку України

ЗМІСТ

Консолідований звіт про фінансовий стан	103
Консолідований звіт про сукупні доходи	104
Консолідований звіт про рух грошових коштів	105
Консолідований звіт про власний капітал	107
Примітки до консолідованої фінансової звітності	
1. Основна діяльність	108
2. Основи облікової політики та складання звітності	110
3. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку	127
4. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку	128
5. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	131
6. Цінні папери нерезидентів	132
7. Авуари в СПЗ	137
8. Цінні папери України	138
9. Кредити банкам та іншим позичальникам	142
10. Внутрішній державний борг	145
11. Внески в рахунок квоти МВФ	145
12. Основні засоби та нематеріальні активи	146
13. Інші активи	147
14. Кошти банків	150
15. Кошти державних та інших установ	151
16. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	152
17. Зобов'язання перед МВФ	152
18. Інші зобов'язання	153
19. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	154
20. Управління капіталом	155
21. Грошові кошти та їх еквіваленти	156
22. Процентні доходи та витрати	156
23. Комісійні доходи та витрати	157
24. Інші доходи	157
25. Витрати на утримання персоналу	158
26. Адміністративно-господарські та інші витрати	158
27. Чисте зменшення резервів	159
28. Управління фінансовими ризиками	159
29. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику	164
30. Кредитний ризик	165
31. Валютний ризик	167
32. Процентний ризик	168
33. Ризик ліквідності	172
34. Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти	174
35. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань	175
36. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки	179
37. Операції зі зв'язаними сторонами	180
38. Дочірні компанії	182
39. Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань	183
40. Події, що відбулися після звітної дати	184

Ernst & Young Audit Services LLC
Khreschatyk Street, 19A
Kyiv, 01001, Ukraine
Tel: +380 (44) 490 3000
Fax: +380 (44) 490 3030
Ukrainian Chamber of Auditors
Certificate: 3516
www.ey.com/ua

ТОВ «Ернст энд Янг Аудиторські Послуги»
Україна, 01001, Київ
вул. Хрещатик, 19А
Тел.: +380 (44) 490 3000
Факс: +380 (44) 490 3030
Свідоцтво Аудиторської
Палати України: 3516

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНИХ АУДИТОРІВ

Раді та Правлінню Національного банку України

Ми провели аудит консолідованої фінансової звітності Національного банку України та його дочірніх компаній, що включає консолідований звіт про фінансовий стан станом на 31 грудня 2013 року, консолідований звіт про сукупні доходи, консолідований звіт про рух грошових коштів та консолідований звіт про власний капітал за рік, що закінчився зазначеною датою, стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснювальні примітки.

Відповідальність управлінського персоналу за консолідовану фінансову звітність

Управлінський персонал несе відповідальність за складання та достовірне подання цієї консолідованої фінансової звітності у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності, та за такий внутрішній контроль, який управлінський персонал визначає потрібним для того, щоб забезпечити складання консолідованої фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки.

Відповідальність аудиторів

Нашою відповідальністю є висловлення думки щодо цієї консолідованої фінансової звітності на основі результатів проведеного нами аудиту. Ми провели аудит відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти вимагають від нас дотримання відповідних етичних вимог, а також планування й виконання аудиту для отримання достатньої впевненості, що консолідована фінансової звітність не містить суттєвих викривлень.

Аудит передбачає виконання аудиторських процедур для отримання аудиторських доказів щодо сум і розкриттів у консолідованій фінансовій звітності. Вибір процедур залежить від судження аудитора, включаючи оцінку ризику суттєвих викривлень консолідованої фінансової звітності внаслідок шахрайства або помилки. Виконуючи оцінку цих ризиків, аудитор розглядає заходи внутрішнього контролю, що стосуються складання та достовірного подання установою консолідованої фінансової звітності, з метою розробки аудиторських процедур, які відповідають обставинам, а не з метою висловлення думки щодо ефективності внутрішнього контролю установи. Аудит включає також оцінку відповідності використаних облікових політик, прийнятність облікових оцінок, виконаних управлінським персоналом, та оцінку загального подання консолідованої фінансової звітності.

Ми вважаємо, що отримали достатні та прийнятні аудиторські докази для висловлення нашої думки.

Висловлення думки

На нашу думку, консолідована фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах, фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх підприємств станом на 31 грудня 2013 року, його фінансові результати і рух грошових коштів за рік, що закінчився на зазначену дату, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Пояснювальний параграф

Звертаємо увагу на Примітку 4 до консолідованої фінансової звітності, в якій описується загострення політичної та економічної ситуації в Україні, яке почалося у листопаді 2013 року та продовжилося у 2014 році. Події, про які йдеться у Примітці 4, можуть вплинути на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку України у такий спосіб і такою мірою, що наразі не можуть бути визначені. Висловлюючи нашу думку, ми не брали до уваги це питання.

м. Київ, Україна
8 квітня 2014 року

Аудитор Юлія Студинська
Сертифікат аудитора банків №0131, виданий Аудиторською Палатою України
Свідоцтво про внесення до реєстру аудиторів банків НБУ №0000111

Консолідований звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2013 року

	Примітки	2013	2012
		<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	5	58 125	60 554
Цінні папери нерезидентів	6	100 580	129 386
Авуари в СПЗ	7	128	73
Монетарне золото		7 893	9 178
Цінні папери України	8	154 134	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	9	66 998	65 055
Внутрішній державний борг	10	2 268	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	11	16 945	16 854
Основні засоби та нематеріальні активи	12	7 231	6 927
Інші активи	13	2 693	3 354
Усього активів		416 995	398 988
Зобов'язання			
Банкноти та монети в обігу		261 870	222 786
Кошти банків	14	47 432	34 267
Кошти державних та інших установ	15	4 036	1 842
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	19	11 886	16 000
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	16	3 126	334
Зобов'язання перед МВФ	17	31 140	55 760
Інші зобов'язання	18	1 361	1 095
Усього зобов'язань		360 851	332 084
Власний капітал			
Статутний капітал		100	100
Загальні та інші резерви		33 474	22 378
Резерви переоцінки активів і зобов'язань		22 542	44 426
Усього власного капіталу	20	56 116	66 904
Неконтрольована частка		28	–
Усього капіталу		56 144	66 904
Усього пасивів		416 995	398 988

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 08 квітня 2014 року.

Голова

С. І. Кубів

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 108–184, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про сукупні доходи за 2013 рік

	Примітки	2013 (у мільйонах гривень)	2012
Процентні доходи	22	21 331	16 348
Процентні витрати	22	<u>(996)</u>	<u>(1 462)</u>
Чистий процентний дохід	22	20 335	14 886
Комісійні доходи	23	367	323
Комісійні витрати	23	<u>(11)</u>	<u>(346)</u>
Чистий комісійний дохід/(витрати)	23	356	(23)
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті		(3 988)	4 562
Результати від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		1 106	3 962
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		3	26
Інші доходи	24	<u>436</u>	<u>279</u>
Усього чистих доходів		18 248	23 692
Витрати на утримання персоналу	25	(2 238)	(1 958)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		(927)	(810)
Адміністративно-господарські та інші витрати	26	(847)	(735)
Чисте зменшення резервів	27	<u>537</u>	<u>725</u>
Прибуток за рік		14 773	20 914
Інші сукупні витрати, які не підлягають перекласифікації як складові прибутків або збитків у наступних періодах:			
Переоцінка банківських металів		<u>(686)</u>	<u>(1 349)</u>
Інші сукупні витрати за рік		(686)	(1 349)
Разом сукупні доходи за рік		14 087	19 565
Прибуток за рік, який належить:			
Національному банку		14 779	20 914
неконтрольованій частці		<u>(6)</u>	<u>-</u>
		14 773	20 914
Сукупні доходи, які належать:			
Національному банку		14 093	19 565
неконтрольованій частці		<u>(6)</u>	<u>-</u>
		14 087	19 565

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 08 квітня 2014 року.

Голова

С. І. Кубів

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукасевич

Директор Фінансового
департаменту

Л. Г. Івашкевич

Примітки, подані на сторінках 108–184, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2013 рік

	Примітки	2013	2012
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Операційна діяльність			
Прибуток за рік		14 773	20 914
Коригування:			
Знос та амортизація	12	469	439
Чисте зменшення резервів за активами	27	(537)	(725)
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	9	(398)	(258)
Зміна в нарахованих доходах		(1 696)	(1 514)
Зміна в нарахованих витратах		(107)	(9)
Результат переоцінки боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю		1 498	(463)
Нереалізований результат переоцінки фінансових активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті		4 343	4 226
Інший рух коштів, що не є грошовим		21	229
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		18 366	22 839
Чисте збільшення кредитів банкам та іншим позичальникам		(842)	(3 960)
Погашення внутрішнього державного боргу	10	132	132
Чисте зменшення/(збільшення) інших активів		298	(787)
Чисте (зменшення)/збільшення інших зобов'язань		(59)	30
Чисте надходження грошових коштів від операційної діяльності до перерахування коштів до Державного бюджету України		17 895	18 254
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	(28 308)	(23 600)
Чисте вибуття грошових коштів від операційної діяльності		(10 413)	(5 346)
Інвестиційна діяльність			
Чисте зменшення/(збільшення) розміщених строкових депозитів		1 235	(1 346)
Чисте зменшення цінних паперів нерезидентів		24 504	18 686
Придбання цінних паперів України		(49 411)	(41 435)
Продаж та погашення цінних паперів України		1 669	12 714
Придбання монетарного золота		(1 382)	(465)
Інвестиції в асоційовані компанії		–	(26)
Придбання дочірньої компанії, за вирахуванням отриманих грошових коштів	38	(45)	–
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(1 044)	(941)
Надходження від продажу основних засобів		10	10
Чисте вибуття грошових коштів від інвестиційної діяльності		(24 464)	(12 803)

Примітки, подані на сторінках 108–184, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2013 рік

	Примітки	2013	2012
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг		39 084	13 220
Погашення зобов'язань перед МВФ		(24 394)	(21 489)
Чиста зміна депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком України		2 792	(5 194)
Чисте надходження/(вибуття) грошових коштів від фінансової діяльності		17 482	(13 463)
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		(2 239)	(6 564)
Чисте зменшення грошових коштів та їх еквівалентів		(19 634)	(38 176)
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року		18 119	56 295
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	21	(1 515)	18 119

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 08 квітня 2014 року.

Голова

С. І. Кубів

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 108–184, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про власний капітал за 2013 рік

Примітки	Статут-ний капітал	Загальні та інші резерви	Резерв переоцінки активів і зобов'язань	Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	Усього власного капіталу	Некон-трольова частка	Усього капіталу
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Залишок на 01 січня 2012 року	<u>100</u>	<u>10 216</u>	<u>90 596</u>	<u>(13 973)</u>	<u>86 939</u>	<u>-</u>	<u>86 939</u>
Усього сукупних доходів за 2012 рік	-	20 914	(1 349)	-	19 565	-	19 565
Реалізований результат за проданими банківськими металами	19	-	176	(176)	-	-	-
Резерв переоцінки цінних паперів	19	-	(838)	838	-	-	-
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	19	-	4 153	(4 153)	-	-	-
Перенесення нереалізованого результату переоцінки цінних паперів попередніх років	-	-	236	(236)	-	-	-
Перенесення результатів коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	-	-	-	(13 973)	13 973	-	-
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	-	-	(23 600)	-	(23 600)	(23 600)
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до Державного бюджету України	19	-	(12 479)	(3 521)	-	(16 000)	(16 000)
Залишок на 31 грудня 2012 року	<u>100</u>	<u>22 378</u>	<u>44 426</u>	<u>-</u>	<u>66 904</u>	<u>-</u>	<u>66 904</u>
Усього сукупних доходів за 2013 рік	-	14 779	(686)	-	14 093	(6)	14 087
Реалізований резерв за проданими банківськими металами	19	-	34	(34)	-	-	-
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки цінних паперів	19	-	421	(421)	-	-	-
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	-	-	8 435	(8 435)	-	-	-
Використання загальних резервів	10	-	(687)	-	(687)	-	(687)
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	-	-	(12 308)	-	(12 308)	(12 308)
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до Державного бюджету України	19	-	(11 886)	-	(11 886)	-	(11 886)
Придбання дочірньої компанії	38	-	-	-	-	34	34
Залишок на 31 грудня 2013 року	<u>100</u>	<u>33 474</u>	<u>22 542</u>	<u>-</u>	<u>56 116</u>	<u>28</u>	<u>56 144</u>

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 08 квітня 2014 року.

Голова

С. І. Кубів

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукашевич

Примітки, подані на сторінках 108–184, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

1. Основна діяльність

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України” та інших законодавчих актів України. Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, якщо це не перешкоджає досягненню основної функції.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань і капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Національний банк виконує такі основні функції:

відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку, визначає та проводить грошово-кредитну політику;

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;

забезпечує накопичення та зберігання міжнародних (золотовалютних) резервів (далі – міжнародні резерви) і здійснення операцій з ними та банківськими металами;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної Законом України “Про Національний банк України”.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України” Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на відкритому ринку цінні папери, валютні цінності, дорогоцінні метали, продає пам'ятні монети з дорогоцінних і недорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їхнім погашенням і виплатою доходів за ними, веде рахунки Державної казначейської служби України, рахунки міжнародних організацій та здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій. Національний банк також виконує функції депозитарію державних цінних паперів України.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

Відповідно до Конституції України основними завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Крім того, відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Рада Національного банку затверджує щорічно кошторис доходів та витрат Національного банку на наступний рік, приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу Національного банку, затверджує річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису доходів та витрат Національного банку та розподіл прибутку до розподілу за звітний рік, затверджує рішення Правління Національного банку про участь Національного банку в міжнародних фінансових організаціях, а також виконує інші функції відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством України.

До системи Національного банку входять 25 управлінь на території України, а також Операційне управління, Головне господарське управління, Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Фабрика банкнотного паперу. Дочірніми установами Національного банку є Українська академія банківської справи (м. Суми), Університет банківської справи (м. Київ), ТОВ “Банківське телебачення” (м. Київ), які перебувають у повній власності Національного банку, та ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”, частка участі Національного банку в статутному капіталі якого становить 77,79% (примітка 38).

До складу Університету банківської справи (м. Київ) включено Львівський, Харківський, Черкаський та Севастопольський інститути банківської справи.

У 2013 році відповідно до Закону України від 04.07.2013 №399-VII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо повернення державного контролю та виробництва державними підприємствами документів та бланків, які потребують використання спеціальних елементів захисту”, Державне підприємство “Поліграфкомбінат “Україна” з виготовлення цінних паперів” (далі – Поліграфкомбінат) передано в управління Національного банку.

Поліграфкомбінат заснований на державній власності та утворений з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Основним завданням Поліграфкомбінату є задоволення потреб держави, підприємств, організацій та установ, окремих юридичних та фізичних осіб у бланках документів, які відповідно до законодавства України потребують використання спеціальних елементів захисту, марках акцизного податку, поштових марках, бланках, маркованих конвертах, картках, листівках, платіжних картках, а також інших видах поліграфічної продукції та поліграфічних послуг.

Національний банк застосував судження та здійснив аналіз щодо дотримання критеріїв контролю відповідно до МСФЗ 10 “Консолідована фінансова звітність” стосовно Поліграфкомбінату. Національний банк має владні повноваження щодо Поліграфкомбінату, однак не зазнає ризиків або не має права щодо змінних результатів його діяльності та є агентом, а не

принципалом стосовно Поліграфкомбінату. На підставі таких суджень зроблено висновок про те, що Національний банк не здійснює контролю за Поліграфкомбінатом та відповідно Поліграфкомбінат не було консолідовано під час складання цієї фінансової звітності.

2. Основи облікової політики та складання звітності

Консолідована фінансова звітність Національного банку складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Ця консолідована фінансова звітність була складена за принципом оцінки за собівартістю, за винятком фінансових активів, класифікованих як фінансові активи з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, які оцінюються за справедливою вартістю. Консолідована фінансова звітність представлена в національній валюті України – гривні, що є функціональною валютою та валютою представлення фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Основа консолідації

Консолідована фінансова звітність включає фінансову звітність Національного банку та його дочірніх компаній станом на 31 грудня 2013 року.

Дочірні компанії включають компанії, які контролюються Національним банком. Наявність контролю визначається в разі виконання одночасно таких умов:

- наявність владних повноважень стосовно об'єкта інвестування;
- права щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування та можливість зазнавати ризиків;
- спроможність використовувати свої владні повноваження щодо об'єкта інвестування з метою впливу на результати Національного банку.

Дочірні компанії повністю консолідуються, починаючи з дати фактичного отримання Національним банком контролю за ними (яка, як правило, є датою придбання), і консолідація припиняється, починаючи з дати втрати контролю.

Зміна частки участі в дочірній компанії без втрати контролю обліковується як операція з капіталом. Збитки дочірньої компанії відносяться на неконтрольовану частку участі, навіть якщо це призводить до виникнення від'ємного залишку.

Якщо Національний банк втрачає контроль над дочірньою компанією, то він припиняє визнання активів та зобов'язань дочірньої компанії (у тому числі відповідного гудвілу), балансової вартості неконтрольованої частки участі; визнає справедливую вартість отриманої винагороди, справедливую вартість інвестиції, що залишається, а також результат операції у складі прибутків або збитків; перекласифіковує частку Національного банку в компонентах, що раніше були визнані у складі іншого сукупного доходу, до складу прибутків або збитків.

Під час консолідації звітності дочірніх компаній виключаються всі залишки за внутрішньосистемними операціями, в тому числі суми доходів і витрат за

операціями між дочірніми компаніями. Національний банк і його дочірні компанії застосовують єдину облікову політику для складання консолідованої фінансової звітності. Фінансова звітність дочірніх компаній складена за той самий звітний період, що і звітність Національного банку.

Інвестиції в асоційовані компанії

Асоційовані компанії – це компанії, на діяльність яких Національний банк має суттєвий вплив. Суттєвий вплив – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестицій, контролю в цьому разі немає.

Інвестиції в асоційовані компанії відображаються за методом участі в капіталі і включаються до статті “Інші активи”. Подальші зміни в балансовій вартості відображають зміни частки Національного банку в чистих активах асоційованої компанії, що відбулися після придбання. Частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованих компаній з часу здійснення інвестицій визнається у складі інших доходів або витрат консолідованого звіту про сукупний дохід. Частка Національного банку в інших змінах капіталу асоційованих компаній, що відбулися з часу здійснення інвестицій, визнається у складі консолідованих звітів про сукупні доходи та про власний капітал. Проте якщо частка Національного банку у збитках асоційованої компанії дорівнює або перевищує його частку участі в асоційованій компанії, то Національний банк не визнає подальших збитків, за винятком випадків, коли він має зобов'язання здійснювати платежі асоційованій компанії або від її імені.

Основні методи оцінки

Фінансові активи та зобов'язання відображаються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю залежно від їхньої класифікації.

Справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передавання зобов'язання у звичайній операції на головному (або найсприятливішому) ринку на дату оцінки за поточних ринкових умов (тобто вихідна ціна) незалежно від того, чи спостерігається така ціна безпосередньо, чи оцінена за допомогою іншої методики оцінювання.

Ринок, на якому Національний банк, як правило, здійснює операції продажу активу або передавання зобов'язання, приймається за головний ринок або, якщо немає головного ринку, за найсприятливіший ринок. У Національного банку має бути доступ до основного або найсприятливішого ринку на дату оцінки. Національний банк оцінює справедливую вартість активу або зобов'язання, користуючись припущеннями, якими користувалися б учасники ринку, складаючи ціну активу або зобов'язання, та припускаючи, що учасники ринку діють у своїх економічних інтересах.

Якщо для активу або зобов'язання є головний ринок, то оцінка справедливої вартості представляє ціну на такому ринку (незалежно від того, чи ця ціна є безпосередньо відкритою, чи її оцінку отримано за іншою методикою оцінювання), навіть якщо ціна на іншому ринку є потенційно більш сприятливою на дату оцінки.

Для визначення справедливої вартості фінансових інструментів, щодо яких немає інформації про ринкові ціни із зовнішніх джерел, використовуються такі методики оцінки, як дисконтування грошових потоків та аналіз фінансової інформації про об'єкти інвестування. Застосування методик оцінки може потребувати припущень, що не підкріплені ринковими даними. В цій консолідованій фінансовій звітності інформація розкривається в тих випадках, за яких заміна такого припущення можливим альтернативним варіантом може призвести до суттєвої зміни сум прибутку, доходів, витрат, загальної суми активів чи зобов'язань.

Національний банк застосовує методики оцінювання, які відповідають обставинам та для яких є достатньо даних, щоб оцінити справедливу вартість, максимізуючи використання доречних відкритих вхідних даних та мінімізуючи використання закритих вхідних даних.

Усі активи та зобов'язання, справедлива вартість яких оцінюється або розкривається в консолідованій фінансовій звітності, класифікуються в межах ієрархії рівнів справедливої вартості, що описана нижче, на підставі вхідних даних найнижчого рівня, які є суттєвими для оцінки справедливої вартості в цілому:

рівень 1 – ціни котирування ідентичних активів або зобов'язань на активному ринку (без будь-яких коригувань);

рівень 2 – моделі оцінки, в яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, є прямо або опосередковано спостережуваними на ринку;

рівень 3 – моделі оцінки, в яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, не спостерігаються на ринку.

Витрати на проведення операції – витрати на придбання, випуск або вибуття фінансового активу чи фінансового зобов'язання і які не були б сплачені, якби операція не відбулася. Витрати на проведення операції не включають премій або дисконтів за борговими інструментами, витрат на фінансування, внутрішніх адміністративних витрат чи витрат на зберігання.

Амортизована собівартість – це сума, за якою фінансовий актив чи фінансове зобов'язання оцінюється під час первісного визнання, мінус виплати основної суми плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, розрахована із застосуванням методу ефективної процентної ставки, та мінус будь-яке зменшення вартості фінансових активів унаслідок знецінення.

Метод ефективної процентної ставки – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу доходів чи витрат від відсотків на відповідний період. Ефективна процентна ставка – це ставка, за якою очікувані майбутні грошові виплати або надходження (без урахування майбутніх збитків, пов'язаних із наданням кредитів) точно дисконтуються протягом очікуваного терміну дії фінансового інструменту або у відповідних випадках протягом коротшого терміну до чистої балансової вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання.

Операції в іноземній валюті та монетарному золоті

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото первісно визнаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота) на дату розрахунку – дату визнання активів та зобов'язань і надалі переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу*.

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото відображаються в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота), встановленим Національним банком на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Немонетарні активи в іноземній валюті відображаються за історичною вартістю, тобто за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату придбання активу.

Монетарне золото – це запаси золотих зливків світового стандарту, що зберігаються в Державній скарбниці України. Монетарне золото входить до складу міжнародних резервів та обліковується за масою в трійських унціях і його вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на золото, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та офіційного курсу гривні до долара США.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і на яке нараховуються проценти, включається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті та відображається в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті консолідованого звіту про фінансовий стан та монетарного золота, були такими:

	31 грудня 2013 р. (у гривнях)	31 грудня 2012 р. (у гривнях)
1 долар США	7,993000	7,993000
1 СПЗ	12,350849	12,284601
1 євро	11,041530	10,537172
1 трійська унція золота	9 665,535	13 258,389

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют та золота включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, в якому вони виникли.

*Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років офіційний курс гривні до долара США встановлюється за курсом, який визначається як середньозважений курс продавців і покупців на міжбанківському валютному ринку України, що встановився за попередній робочий день, з можливим відхиленням $\pm 2\%$. Офіційний курс гривні до інших іноземних валют встановлюється на підставі офіційного курсу гривні до долара США та крос-курсів цих валют на міжнародних ринках.

Операції з Міжнародним валютним фондом

У відносинах України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента в частині отриманих ним коштів. У консолідованій фінансовій звітності Національного банку відображаються всі суми вимог України до МВФ і зобов'язань перед МВФ у частині отриманих Національним банком коштів. Сума відповідних активів включає авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ) та внески в рахунок квоти МВФ. Сума відповідних зобов'язань включає вартість цінних паперів, випущених на користь МВФ Міністерством фінансів України за квотою і Національним банком як фіскальним агентом за його запозиченнями, а також кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій з МВФ, включаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями МВФ у валюті України.

Активи та зобов'язання, номіновані в СПЗ, у тому числі внески в рахунок квоти МВФ, перераховуються в гривні за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату консолідованого звіту про фінансовий стан. Офіційний курс гривні до СПЗ розраховується на підставі інформації про курс СПЗ до долара США, встановлений МВФ, та про офіційний курс гривні до долара США, встановлений Національним банком.

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи. Невідшкодована комісія за домовленістю про купівлю СПЗ відображається як комісійні витрати. Амортизація витрат, пов'язаних з операціями з МВФ, здійснюється із застосуванням ефективної процентної ставки та відображається як процентні витрати.

Операції з фінансовими інструментами

Фінансові активи Національного банку залежно від наміру їхнього придбання класифікуються таким чином:

Кошти та депозити в іноземній валюті

Кошти та депозити в іноземній валюті визнаються, коли Національний банк розміщує кошти в іноземній валюті в банках-контрагентах без наміру подальшої торгівлі ними. Ці кошти не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать цінні папери, які не відповідають критеріям оцінки за амортизованою собівартістю. Національний банк управляє групою таких фінансових інструментів відповідно до задокументованої моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку і яка передбачає продаж таких цінних паперів у короткостроковій перспективі. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається ринковим котируванням на головному або найсприятливішому

ринку. Цінні папери цієї категорії можуть бути перекласифіковані в цінні папери за амортизованою собівартістю в разі зміни моделі діяльності.

Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю

До цієї категорії належать цінні папери, стосовно яких виконуються такі дві умови:

цінні папери утримуються в межах моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку, відповідно до якої цінні папери утримуються для отримання грошових потоків згідно з умовами їхнього випуску;

договірні умови передбачають виникнення на визначені дати грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення номінальної вартості та процентів за цінними паперами.

Інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать інвестиції до статутних капіталів компаній, які не є асоційованими або дочірніми. За відсутності інформації для визначення справедливої вартості інструментів капіталу собівартість є найкращою оцінкою справедливої вартості. Тому справедлива вартість інвестицій в акції Міждержавного банку та Чорноморського банку торгівлі та розвитку визначається як собівартість, тобто дорівнює балансовій вартості.

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, визнаються, якщо Національний банк надає кошти контрагентам – банкам та іншим позичальникам з метою отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Ці кредити не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – це заборгованість за кредитами, що надані Уряду України. За цими кредитами очікується отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Внутрішній державний борг первісно визнається за справедливою вартістю та обліковується за амортизованою собівартістю.

Визнання та оцінка фінансових інструментів

Визнання фінансових інструментів здійснюється таким чином:

операції з фінансовими інструментами відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан на дату розрахунку, тобто на дату набуття (передавання) права власності на них;

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, первісно визнаються за справедливою вартістю;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам і всі фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції.

Подальший облік фінансових інструментів Національного банку здійснюється таким чином:

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, переоцінюються під час кожної зміни їхньої ринкової вартості. Результат від зміни справедливої вартості включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому він виник;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам, а також внутрішній державний борг обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки.

Резерви під зменшення корисності (знецінення) фінансових активів

Витрати від знецінення визнаються в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи в міру їхнього виникнення внаслідок однієї або декількох подій (збиткових подій), що відбулися після первісного визнання фінансового активу, і якщо ця подія (або події) впливає (впливають) на розрахункові майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можуть бути оцінені достовірно.

Об'єктивним свідченням зменшення корисності (знецінення) фінансових активів є інформація, яка стосується таких збиткових подій:

значні фінансові труднощі, що виникли в боржника або емітента;

порушення боржником умов договору або порушення емітентом цінних паперів умов їхнього випуску;

ймовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації боржника або емітента;

створення кредитором у зв'язку з економічними або юридичними причинами, що впливають з фінансових труднощів боржника або емітента, таких умов, які не були б створені за інших обставин (зміна процентної ставки, пролонгація тощо);

наявність інформації про значне скорочення розрахункових майбутніх грошових потоків за групою фінансових активів з часу їхнього первісного визнання тощо.

Резерв під знецінення формується шляхом віднесення відповідної суми на витрати. Сума резерву розраховується як різниця між балансовою вартістю фінансового активу та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою.

Якщо в наступному періоді сума витрат від знецінення активу зменшується і це зменшення може бути об'єктивно віднесене до події, яка відбулася після визнання таких витрат, то визнані раніше витрати сторнуються шляхом коригування рахунку резерву. Сума зменшення відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Активи, погашення яких неможливе, списуються за рахунок сформованого резерву під знецінення після завершення всіх необхідних процедур щодо відшкодування активу.

Зміна умов фінансових активів

Якщо умови фінансових активів змінюються у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи є знеціненими і їхнє знецінення розраховується з використанням первісної ефективної процентної ставки, визначеної до зміни умов. Якщо кредити видані під плаваючу ставку, то знецінення таких активів розраховується з використанням поточної ефективної процентної ставки. Якщо зміна умов відбувається не у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи не є знеціненими і за такими активами коригується балансова вартість.

Сума коригування визначається як різниця між теперішньою вартістю нових грошових потоків з урахуванням змінених умов, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою (поточною ефективною процентною ставкою, якщо кредити видані під плаваючу ставку), та балансовою вартістю фінансового активу на дату зміни умов.

Операції репо

Кошти, що сплачені за договорами про купівлю-продаж цінних паперів із зобов'язанням зворотного викупу (репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що визнається за методом ефективної ставки протягом строку дії договорів.

Кошти, що отримані за договорами про купівлю-продаж цінних паперів (репо), включаються до статті "Кошти банків" консолідованого звіту про фінансовий стан. Цінні папери залишаються в складі активів Національного банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їхнього зворотного викупу відображається як процентні витрати, які визнаються за методом ефективної процентної ставки протягом строку дії договорів.

Основні засоби

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу.

Первісна вартість придбаних основних засобів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію.

Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних вигід від їх використання, збільшують первісну вартість цих об'єктів. Витрати на ремонт та обслуговування основних засобів визнаються в міру їх здійснення. Витрати на заміну основних частин або компонентів основних засобів капіталізуються, а залишкова вартість заміненої частини відноситься на витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи звітного періоду.

У разі знецінення основних засобів їхня вартість зменшується до вартості очікуваного відшкодування або справедливої вартості за мінусом витрат на

реалізацію залежно від того, яка з цих двох величин є вищою. Зменшення балансової вартості відноситься на фінансові результати. Витрати на знецінення активу, визнані в попередніх періодах, сторнуються, якщо відбулася зміна оцінок, застосованих для визначення очікуваного відшкодування, або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію.

Результат від реалізації основних засобів, який розраховується як різниця між сумою отриманих коштів і балансовою вартістю активів, визнається у складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Незавершене будівництво відображається в обліку за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи включаються до класу будівель і споруд за первісною вартістю. Незавершене будівництво не амортизується до того часу, доки актив не буде готовий до використання.

Амортизація

Нарахування амортизації (зносу) основних засобів здійснюється після того, як основні засоби стають придатними для використання, із застосуванням прямолінійного методу з метою рівномірного зменшення первісної вартості до ліквідаційної вартості протягом строку їхньої експлуатації за такими нормами:

будівлі та споруди	20 – 50 років;
транспортні засоби	7 – 28 років;
машини та обладнання	4 – 20 років;
інструменти, прилади та інвентар	4 – 10 років;
інші	2 – 25 років.

Земля і незавершене будівництво не підлягають амортизації.

Ліквідаційна вартість активу – це оціночна сума, яку Національний банк отримав би в поточний час від продажу цього активу, за мінусом оцінених витрат на продаж, якби стан та строк експлуатації активу відповідав строку експлуатації та стану, які цей актив матиме наприкінці строку корисного використання. Ліквідаційна вартість активу дорівнює нулю, якщо Національний банк має намір використовувати актив до кінця фізичного строку його експлуатації.

Нематеріальні активи

Усі нематеріальні активи Національного банку мають кінцевий термін використання і включають переважно програмне забезпечення та ліцензії на право користування програмними продуктами.

Первісна вартість придбаних нематеріальних активів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію. Придбані нематеріальні активи амортизуються за прямолінійним методом протягом очікуваного строку їхнього корисного використання, який становить від 3 до 8 років, і надалі обліковуються за первісною вартістю за мінусом зносу.

Гудвіл

Гудвіл, набутий у результаті операцій з об'єднання бізнесу, первісно відображається в сумі, що дорівнює перевищенню суми переданої винагороди над чистими ідентифікованими активами та зобов'язаннями, що придбаваються. Гудвіл, що виникає під час придбання дочірніх компаній, відображається в складі нематеріальних активів. Гудвіл, що виникає під час придбання асоційованих

компаній, відображається в складі інвестицій в асоційовані компанії. Після первісного визнання гудвіл відображається за первісною вартістю за вирахуванням накопичених збитків від знецінення.

Гудвіл аналізується на предмет знецінення щорічно або частіше, якщо певні події або зміна обставин свідчать про можливе знецінення балансової вартості. Знецінення гудвілу визначається шляхом оцінки вартості відшкодування підрозділу або групи підрозділів, що генерують грошові потоки, на які було віднесено гудвіл. Збиток від знецінення гудвілу визнається, якщо вартість відшкодування підрозділу (групи підрозділів), що генерують грошові потоки, є меншою, ніж його балансова вартість. Збитки від знецінення гудвілу не відновлюються в майбутньому.

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – це запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, які зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за масою в тройських унціях та їхньою вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на дорогоцінні метали, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та учасниками Лондонського ринку платини і паладію та офіційного курсу гривні до долара США.

Офіційні курси гривні до банківських металів, за якими банківські метали відображені в консолідованій фінансовій звітності, становили:

	31 грудня 2013 р. (у гривнях)	31 грудня 2012 р. (у гривнях)
1 тройська унція золота	9 665,535	13 258,389
1 тройська унція срібла	159,221	240,989
1 тройська унція платини	10 926,431	12 229,290
1 тройська унція паладію	5 643,058	5 643,058

Нереалізовані результати переоцінки банківських металів у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів включаються до інших сукупних доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи в тому періоді, в якому вони виникли. Реалізовані результати переоцінки банківських металів включаються до складу нерозподіленого прибутку.

Банківські метали, що розміщені на депозитах в іноземних банках, за якими нараховуються процентні доходи, включаються до статті “Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах”. Результати переоцінки банківських металів, які розміщені в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, в якому вони виникли.

Дорогоцінні метали включають зливки золота, які не відповідають визначеним стандартам, брухт золота та інших металів і обліковуються за собівартістю в складі запасів матеріальних цінностей.

Банківські та дорогоцінні метали включаються до статті “Інші активи” в консолідованому звіті про фінансовий стан.

Банкноти та монети в обігу

Сума банкнот і монет в обігу – це номінальна вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, інвестиційних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями за номінальною вартістю з часу видачі їх банкам і клієнтам Національного банку. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах і касах Національного банку, не включаються до суми банкнот та монет в обігу.

Кошти банків

Кошти банків визнаються, коли грошові кошти надходять до Національного банку від банків-контрагентів. Ці зобов'язання не є похідними інструментами і первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кошти державних та інших установ

Кошти державних та інших установ є непохідними зобов'язаннями перед державними та іншими клієнтами, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки. Погашення депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком, різниця між сумою погашення і амортизованою собівартістю включається до прибутку або збитку в консолідованому звіті про сукупні доходи.

Визнання доходів та витрат

Процентні доходи та витрати визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи для всіх боргових інструментів (крім тих, що обліковуються за справедливою вартістю) за принципом нарахування з використанням методу ефективної процентної ставки. Процентні доходи за борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи в складі результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі інші комісійні та інші доходи і витрати визнаються за принципом нарахування залежно від стадії завершення певної операції, що оцінюються на підставі співвідношення наданих (отриманих) послуг до загального обсягу послуг, передбачених договором.

Витрати на виготовлення грошей

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти України. Витрати на виготовлення банкнот і монет (крім пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів та інвестиційних монет) відображаються за

рахунками витрат Національного банку в міру передавання готової продукції Банкотно-монетним двором до Центрального сховища Національного банку. Витрати на виготовлення банкнот і монет включають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати.

Вартість пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів, та інвестиційних монет визнається активом у консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку в статті “Інші активи” та списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Витрати на утримання персоналу

Витрати на оплату праці, сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, перерахування внесків до Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, а також підготовку кадрів та підвищення кваліфікації визнаються в тому періоді, в якому вони були понесені Національним банком.

Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, який є фондом із визначеними внесками. Національний банк сплачує внески до цього фонду на контрактній основі. Після перерахування коштів Національний банк не несе зобов'язань щодо виплат. Внески до фонду визнаються в складі витрат на утримання персоналу в момент виникнення зобов'язання з перерахування коштів. Після виходу на пенсію працівників Національного банку всі виплати їм здійснюються Корпоративним недержавним пенсійним фондом Національного банку.

Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Витрати, пов'язані з перерахуванням до загальнодержавних соціальних фондів

Національний банк згідно із законодавством України здійснює перерахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Міністерства доходів і зборів України. Кошти, що перераховуються до Міністерства доходів і зборів України, визнаються витратами Національного банку в міру їх здійснення.

Оподаткування

Відповідно до Податкового кодексу України Національний банк здійснює розрахунки з Державним бюджетом України відповідно до Закону України “Про Національний банк України”. Національний банк перераховує 50 відсотків прибутку до розподілу до Державного бюджету України наступного за звітним року. Прибуток до розподілу визначається шляхом зменшення прибутку на суму нереалізованих доходів звітного періоду, які спрямовуються до резервів переоцінки, та суму нереалізованих витрат, що не компенсована сумою резерву переоцінки, та включенням доходів, що стають реалізованими в поточному

звітному періоді. Ці перерахунки класифікуються як розрахунки із засновником та відображаються в консолідованому звіті про власний капітал (примітка 19).

Інші податки, які сплачує Національний банк, включені до складу адміністративно-господарських та інших витрат.

Резерви переоцінки активів і зобов'язань

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” нереалізовані доходи від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота протягом звітного року, а також нереалізовані доходи від переоцінки цінних паперів та похідних інструментів у зв'язку з переоцінкою до справедливої вартості Національний банк спрямовує до статті “Резерв переоцінки активів і зобов'язань” у розділі “Власний капітал” у консолідованому звіті про фінансовий стан та у консолідованому звіті про власний капітал.

Сума резерву переоцінки використовується для компенсації сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота, цінних паперів, похідних інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю, якщо вони накопичуються протягом звітного року.

Сума резерву переоцінки за проданою іноземною валютою, монетарним золотом, цінними паперами та похідними інструментами включаються до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах.

Грошові кошти та їх еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів до грошових коштів та їх еквівалентів включаються фінансові активи на вимогу та з терміном погашення до трьох місяців з дати виникнення, які можуть бути використані на першу вимогу і мають незначний ризик коливання вартості, а також зобов'язання на вимогу, за винятком банкнот та монет в обігу. Оскільки Національний банк є емісійним банком, то джерелом ліквідних коштів у національній валюті є зобов'язання на вимогу (кореспондентські рахунки банків, рахунки Уряду, рахунки МВФ тощо).

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів і зобов'язань (з подальшим включенням до консолідованого звіту про фінансовий стан лише чистої суми) може здійснюватися лише в разі наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір одночасно реалізувати актив і розрахуватися за зобов'язаннями або провести розрахунок на основі чистої суми.

Введення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності, які застосовувалися для складання консолідованої фінансової звітності Національного банку

Зміни до МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: Розкриття інформації” – “Розкриття інформації – Взаємозалік фінансових активів і фінансових зобов'язань” (опубліковані в грудні 2011 року і набрали чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) змінюють вимоги до розкриття інформації щодо оцінки впливу або потенційного впливу угод про взаємозалік, у тому числі прав на здійснення заліку, пов'язаних з

визнаними фінансовими активами і фінансовими зобов'язаннями суб'єкта господарювання, на фінансовий стан такого суб'єкта господарювання. Зміна не вплинула на подання інформації, фінансовий стан чи результат діяльності Національного банку.

МСФЗ 10 “Консолідована фінансова звітність” (набрав чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) передбачає єдину модель контролю, що застосовується для всіх видів компаній, включаючи компанії спеціального призначення. МСФЗ 10 вимагає від керівництва значно більше суджень під час визначення того, які з компаній контролювані і повинні консолідуватися материнською компанією, ніж під час застосування вимог МСФЗ 27 “Консолідована та окрема фінансова звітність”. МСФЗ 10 також передбачає спеціальні роз'яснення із застосування його положень в умовах агентських відносин. Стандарт включає також облікові вимоги та процедури консолідації, перенесені без змін із МСФЗ 27. МСФЗ 10 змінює вимоги стосовно консолідації, що містяться в тлумаченні ПКТ 12 “Консолідація – компанії спеціального призначення” та МСФЗ 27. МСФЗ 10 не вплинув на консолідацію інвестицій, наявних у Національного банку.

МСФЗ 12 “Розкриття інформації про частки участі в інших компаніях” (набрав чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) передбачає всі вимоги до розкриття інформації, які раніше передбачалися МСБО 27 “Консолідовані та окремі фінансові звіти” у частині консолідованої фінансової звітності, а також усі вимоги до розкриття інформації, які раніше передбачалися МСБО 31 “Частки у спільних підприємствах” та МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства”. Ці вимоги до розкриття інформації належать до часток участі в дочірніх компаніях, спільній діяльності, асоційованих та структурованих компаніях. Запроваджено також нові вимоги до розкриття інформації. Інформація, що розкривається згідно МСФЗ 12, представлена у примітках 1, 13 та 38.

МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості” (набрав чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) об'єднує в одному стандарті всі вказівки стосовно оцінки справедливої вартості відповідно до МСФЗ, надає роз'яснення щодо оцінки справедливої вартості відповідно до МСФЗ у тих випадках, коли використання справедливої вартості потрібне або дозволяється відповідно до інших стандартів у складі МСФЗ. Зазначені зміни вплинули на розкриття інформації щодо справедливої вартості в консолідованій звітності Національного банку України (примітка 35), але не вплинули на фінансовий стан чи результат його діяльності.

Зміни до МСБО 1 “Подання фінансової звітності” – “Подання статей іншого сукупного доходу” (набрали чинності для річних періодів, що починаються з 1 липня 2012 року або після цієї дати). Зміна змінює групування статей, які подаються у складі іншого сукупного доходу. Статті, які можуть бути перекласифіковані у складові прибутку або збитку, у визначений момент у майбутньому (наприклад, у разі припинення визнання активу або погашення) повинні подаватися окремо від статей, які ніколи не перекласифікуюватимуться.

Зміна вплинула на подання інформації, але не вплинула на фінансовий стан чи результат діяльності Національного банку.

Зміна до МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства” (в редакції 2011 року) (набрала чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року). У результаті опублікування МСФЗ 11 та МСФЗ 12 назву МСБО 28 було змінено на МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства”. Нова редакція стандарту описує застосування методу частки участі не лише стосовно інвестицій в асоційовані компанії, але й інвестицій у спільні підприємства. Зазначена зміна не мала суттєвого впливу на консолідовану фінансову звітність Національного банку.

Змінені МСФЗ та тлумачення, які набрали чинності в 2013 році і які не застосовувалися для складання консолідованої фінансової звітності Національного банку

Зміни до МСФЗ 1 “Позики, надані державою” (набрали чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Відповідно до змін компанії, які вперше застосовують МСФЗ, повинні застосовувати вимоги МСБО 20 “Облік державних субсидій та розкриття інформації про державну допомогу” перспективно стосовно наявних на дату переходу на МСФЗ позик, наданих державою. Компанії можуть прийняти рішення про ретроспективне застосування вимог МСФЗ 9 та МСБО 20 щодо позик, наданих державою, якщо на момент первісного визнання такої позики була необхідна інформація. Завдяки цьому винятку компанії, які вперше застосовують МСФЗ, звільняються від ретроспективної оцінки раніше наданих їм державою позик за ставкою, нижчою, ніж ринкова.

МСФЗ 11 “Угоди про спільну діяльність” (набрав чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) виключає можливість обліку спільно контрольованих компаній з використанням методу пропорційної консолідації. Спільно контрольовані компанії, які відповідають визначенню спільних підприємств, обліковуються за методом участі в капіталі. МСФЗ 11 замінює МСФЗ 31 “Участь у спільній діяльності” та тлумачення ПКТ 13 “Спільно контрольовані компанії – немонетарні вклади учасників”.

МСБО 27 “Окрема фінансова звітність” (у редакції 2011 року) (набрав чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). У результаті опублікування МСФЗ 10 та МСФЗ 12 МСБО 27 включає роз’яснення щодо обліку дочірніх, спільно контрольованих та асоційованих компаній тільки в окремій фінансовій звітності.

Тлумачення Комітету з міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – КТМФЗ) 20 “Витрати на етапі експлуатації розроблення відкритим способом родовища” (застосовується до річних періодів, які починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Тлумачення застосовується щодо витрат на видалення шлакових порід, що виникає на етапі експлуатації розроблюваного відкритим способом родовища. У тлумаченні розглядається метод обліку вигід від видалення шлакових порід.

Зміна до МСБО 19 “Винагороди працівникам” (набрала чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Поправка вносить суттєві зміни в облік винагород працівникам, зокрема усуває

можливість відкладеного визнання змін в активах та зобов'язаннях пенсійного плану з визначеними виплатами (так званий “коридорний метод”). Крім того, поправка обмежує зміни чистих пенсійних активів (зобов'язань), що визнаються в прибутку або збитку, чистим доходом (витратами) за відсотками і вартістю послуг.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані в травні 2012 року і набрали чинності з 1 січня 2013 року)

Відповідно до переглянутого МСФЗ 1 “Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності” компанія, яка припинила застосовувати МСФЗ у минулому та вирішила або вимушена знову скласти звітність згідно з МСФЗ, має право застосувати МСФЗ 1 повторно. Якщо МСФЗ 1 повторно не застосовується, то компанія повинна ретроспективно переобрахувати фінансову звітність так, ніби вона ніколи не припиняла застосовувати МСФЗ.

Переглянутий МСБО 1 “Подання фінансової звітності” надає роз'яснення щодо різниці між додатковою порівняльною інформацією, наданою на добровільній основі, та мінімумом необхідної порівняльної інформації. Як правило, мінімально необхідною порівняльною інформацією є інформація за попередній звітний період.

Переглянутий МСБО 16 “Основні засоби” зазначає, що основні запасні частини та допоміжне обладнання, що задовольняє визначення основних засобів, не є запасами.

Переглянутий МСБО 32 “Фінансові інструменти: Подання інформації” зазначає, що податок на прибуток, який належить до виплат на користь акціонерів, обліковується відповідно до МСБО 12 “Податок на прибуток”.

Переглянутий МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність” узгоджує вимоги стосовно розкриття в проміжній фінансовій звітності інформації про загальні суми активів сегмента з вимогами щодо розкритої в ній інформації за зобов'язаннями сегмента. Відповідно до роз'яснення розкриття інформації в проміжній фінансовій звітності також повинно відповідати розкриттю інформації в річній фінансовій звітності.

Стандарти, які були опубліковані, але ще не набрали чинності

МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”, випущений за результатами двох з трьох етапів проекту Ради з МСФЗ із заміни МСФЗ (IAS) 39, застосовується щодо класифікації та оцінки фінансових активів та зобов'язань, а також обліку хеджування. Стандарт не встановлює дату обов'язкового застосування і може застосовуватися на добровільній основі. Національний банк достроково застосував МСФЗ 9 в частині, що стосується класифікації та оцінки фінансових активів та зобов'язань при складанні консолідованої фінансової звітності за 2012 рік. Національний банк оцінить вплив положень МСФЗ 9, які ще не набрали чинності, після публікації останньої частини стандарту, що містить вказівки стосовно знецінення фінансових активів.

Зміни до МСФЗ 10, МСФЗ 12 та МСБО 27 “Інвестиційні компанії” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2014 року або після цієї дати) передбачають виключення з вимоги щодо консолідації для компаній, що відповідають визначенню інвестиційної компанії

згідно з МСФЗ 10. Відповідно до виключення з вимоги щодо консолідації такі інвестиційні компанії повинні враховувати дочірні компанії за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Зміни до МСБО 32 “Взаємозалік фінансових активів та фінансових зобов’язань” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2014 або після цієї дати). У змінах роз’яснюється значення фрази “зараз володіє юридично закріпленим правом на здійснення взаємозаліку”, а також критерії взаємозаліку щодо розрахункових систем, у рамках яких використовуються механізми неодноразово валових платежів.

Зміни до МСБО 36 “Зменшення корисності активів” – “Розкриття інформації про відшкодування вартості для нефінансових активів” (застосовуються ретроспективно до річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2014 або після цієї дати, в цьому разі допускається дострокове застосування за умови застосування МСФЗ 13). Ці зміни усувають небажані наслідки для розкриття інформації згідно з МСБО 36, пов’язані з набранням чинності МСФЗ 13. Крім того, такі зміни вимагають розкриття інформації про суми очікуваного відшкодування активів або одиниці, яка генерує грошові кошти, за якими протягом звітного періоду був визнаний або відновлений збиток від знецінення.

Зміни до МСБО 39 “Новація похідних інструментів і продовження обліку хеджування” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2014 року або після цієї дати). Зміни звільняють компанію від необхідності припинення обліку хеджування в разі, коли новація похідного інструменту, класифікованого як інструмент хеджування, задовольняє певні критерії.

Тлумачення КТМФЗ 21 “Обов’язкові платежі” (набирає чинності для річних звітних періодів, що починаються 1 січня 2014 року або після цієї дати). У тлумаченні роз’яснюється, що компанія повинна визнавати зобов’язання щодо зборів та інших обов’язкових платежів, якщо має місце діяльність, яка зумовить необхідність виплати, яка визначена відповідним законодавством. У разі обов’язкового платежу, необхідність виплати якого виникає внаслідок досягнення гранично встановленого мінімального значення, тлумачення зазначає, що зобов’язання не визнається до досягнення встановленого мінімального значення.

Національний банк оцінює вплив застосування цих стандартів на консолідовану фінансову звітність та строки їх застосування.

Зміни в поданні інформації

За необхідності порівняльні дані були скориговані для приведення їх у відповідність до вимог подання інформації поточного року.

Витрати на утримання персоналу дочірньої компанії Національного банку ТОВ “Банківське телебачення”, які раніше включалися до складу статті “Адміністративно-господарські та інші витрати”, у цій звітності представлено у статті “Витрати на утримання персоналу” консолідованого звіту про сукупні доходи. У результаті цієї рекласифікації сума витрат на утримання персоналу за 2012 рік збільшилася на 10 мільйонів гривень, сума адміністративно-господарських та інших витрат зменшилася на 10 мільйонів гривень.

3. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку

Національний банк використовує оцінки, припущення і професійні судження, які впливають на суми активів і зобов'язань, що відображені в консолідованій фінансовій звітності за поточний фінансовий рік та відобразатимуться в консолідованій фінансовій звітності за наступний фінансовий рік. Оцінки та судження регулярно переглядаються й базуються на досвіді керівництва та інших факторах, включаючи майбутні події, очікування яких за наявних умов є обґрунтованими. Найсуттєвіші оцінки та судження були такими.

Знецінення кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам

Національний банк регулярно перевіряє свій кредитний портфель щодо можливого знецінення. Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за кредитним портфелем, перш ніж може бути виявлено знецінення за окремим кредитом у цьому портфелі. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності позичальників, а також зміну національних або місцевих економічних умов, пов'язаних з невиконанням зобов'язань за кредитами Національного банку. Під час розрахунку майбутніх грошових потоків Національний банк застосовує оцінки на основі минулого досвіду щодо витрат, пов'язаних з активами з подібними характеристиками кредитного ризику, аналогічними до тих активів у портфелі, які використовувалися для прогнозування майбутніх грошових потоків. Методика та припущення, що використовуються для оцінки сум і строків майбутніх грошових потоків, постійно аналізуються для уникнення будь-якої розбіжності між розрахунковими і фактичними витратами.

Резерви під знецінення індивідуально значних кредитів розраховуються за методом дисконтування майбутніх грошових потоків за цими кредитами з урахуванням погашення кредиту і реалізації забезпечення за відповідним кредитом. Зменшення або збільшення на 10% майбутніх дисконтованих грошових потоків за індивідуально знеціненими кредитами, яке може бути в результаті виникнення різниці в сумах і строках грошових потоків, призведе до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля станом на 31 грудня 2013 року в сумі 1 241 мільйон гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 1 336 мільйонів гривень відповідно (на 31 грудня 2012 року – збільшення на 972 мільйони гривень або зменшення на 1 393 мільйони гривень).

Операції зі зв'язаними сторонами

У своїй звичайній діяльності Національний банк здійснює операції зі зв'язаними сторонами, в основному з Урядом, банками та організаціями під контролем держави. Відповідно до МСФЗ 9 фінансові інструменти під час їхнього початкового визнання слід обліковувати за справедливою вартістю. Якщо немає активного ринку для визначення ринкових процентних ставок, то

застосовуються професійні судження. Підставою для таких суджень є ціноутворення щодо подібних видів операцій з незв'язаними сторонами та аналіз ефективної процентної ставки.

Умови операцій зі зв'язаними сторонами зазначені в примітці 37.

4. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Грошово-кредитна політика Національного банку в 2013 році здійснювалася в умовах низького зовнішнього та внутрішнього інвестиційного попиту. Ріст реального ВВП становив 0% (у 2012 році – 0,2%). Упродовж 2013 року відбулося зниження приросту промислового виробництва на 4,7% (у 2012 році відбувалося зниження приросту промислового виробництва, яке за підсумками року становило 1,8%).

Національний банк у 2013 році забезпечив стабільність грошової одиниці України. Приріст індексу споживчих цін у 2013 році становив 0,5% (у 2012 році індекс споживчих цін становив “мінус” 0,2%).

Однією з передумов підтримки цінової стабільності в державі була врівноважена грошово-кредитна політика, яка не допускаючи шоків монетарного характеру сприяла покращенню ринкових очікувань, у тому числі за рахунок прогнозованого розвитку ситуації на валютному ринку.

З метою збалансування валютного попиту та пропозиції, а також недопущення різких курсових коливань гривні Національний банк здійснював операції як з купівлі, так і з продажу іноземної валюти. Від'ємне сальдо валютних інтервенцій регулятора в 2013 році становило 3,1 мільярда доларів США, що в 2,4 раза менше, ніж у 2012 році.

Незважаючи на ускладнений доступ до ресурсів світового фінансового ринку, в 2013 році забезпечено вчасне та повне виконання всіх внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань держави в іноземній валюті, загальний обсяг яких становив 12,3 мільярда доларів США, в тому числі на користь МВФ – 5,7 мільярда доларів США.

Виконання зовнішніх боргових зобов'язань держави було визначальним чинником впливу на динаміку міжнародних резервів, обсяг яких за 2013 рік зменшився на 4,1 мільярда доларів США – до 20,4 мільярда доларів США станом на 31 грудня 2013 року.

Забезпечення виконання пріоритетної функції щодо підтримки цінової стабільності в державі давало змогу Національному банку зосередитися на виконанні законодавчих повноважень щодо підтримки економічної політики Уряду. З цією метою Національний банк України вживав системні заходи щодо зниження вартості кредитних ресурсів та активізації кредитної діяльності банків.

З метою підтримки ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів Національний банк у 2013 році двічі знижував (на 0,5 відсоткового пункту кожного разу) до 6,5% річних облікову ставку (на 31 грудня 2012 року облікова ставка становила 7,5%), яка є базовою ставкою щодо інших процентних ставок Національного банку.

Середньозважені процентні ставки за тендерними кредитами рефінансування та операціями прямого репо знизилися до 6,5% у грудні 2013 року порівняно з 7,5% та 7,6% у грудні 2012 року відповідно.

Станом на 31 грудня 2013 року суверенний рейтинг України становив “Саал” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “В–” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “В–” за оцінкою рейтингової агенції Fitch (на 31 грудня 2012 року суверенний рейтинг України становив “В3” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “В” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “В” за оцінкою рейтингової агенції Fitch).

Для економіки України характерними особливостями є ті, що властиві ринковій економіці перехідного періоду. Свідченням цього є неконвертованість національної валюти за межами країни, низька ліквідність державного і приватного ринків боргових зобов’язань та інструментів капіталу, а також бюджетні обмеження. Стабільність економіки України значною мірою залежатиме від політики та дій Уряду, спрямованих на реформування адміністративної, фінансової та правової систем, а також економіки в цілому. Внаслідок цього діяльності в Україні властиві ризики, яких не існує в умовах більш розвинених ринків. Українська економіка значною мірою залежить від коливань на світових ринках та темпів розвитку світової економіки.

У 2013 році Національний банк придбав державні цінні папери України в сумі 42 757 мільйонів гривень (за номінальною вартістю) з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків (у 2012 році – в сумі 34 865 мільйонів гривень) та протягом 2013 року здійснив перерахування до Державного бюджету України в сумі 28 308 мільйонів гривень (у 2012 році – 23 600 мільйонів гривень) (примітки 8 та 19).

У таблиці зазначено суми статей консолідованого звіту про фінансовий стан, пов’язані із заборгованістю Уряду.

	Примітки	2013 (у мільйонах гривень)	2012
Цінні папери України	8	154 134	104 565
Внутрішній державний борг	10	2 268	3 042

Інформація щодо розрахункової справедливої вартості заборгованості Уряду наведена в примітці 35.

Зміна операційного та політичного середовища в Україні в листопаді 2013 року та на початку 2014 року

У листопаді 2013 року Уряд відмовився від підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що призвело до загострення політичної ситуації в Україні. У січні – лютому 2014 року посилення політичної невизначеності призвело до відсторонення Верховною Радою Президента і більшості членів Уряду України. Верховна Рада ініціювала певні політичні реформи та призначила перехідний Уряд. Завданням перехідного Уряду є формування пакету антикризових заходів, які покликані зупинити спричинені політичною нестабільністю падіння виробництва, валового національного продукту, скоротити дефіцит державного бюджету та інших макроекономічних показників. 21 березня 2014 року перехідний Уряд України підписав угоду про

політичну асоціацію з Європейським Союзом та проводить переговори про отримання фінансової підтримки від міжнародних фінансових інститутів.

У березні 2014 року населення Автономної Республіки Крим в ході референдуму проголосувало за вихід зі складу України та приєднання до Російської Федерації. Верховна Рада Автономної Республіки Крим проголосила незалежність. Голосування пройшло без участі міжнародних спостерігачів. Міжнародні організації та світова спільнота не визнали результати референдуму, оскільки вважають, що його проведення порушує український суверенітет та міжнародне право. В той час, коли Конституційний Суд України визнав неконституційним проведення референдуму та проголошення незалежності, Президент Російської Федерації та представники Автономної Республіки Крим підписали угоду про прийняття Республіки Крим до складу Російської Федерації, яка була ратифікована Конституційним Судом та Державною Думою Російської Федерації. Станом на 31 грудня 2013 року балансова вартість активів Національного банку, що знаходяться чи іншим чином пов'язані із Автономною Республікою Крим (включаючи кредити позичальникам), становила 673 мільйони гривень, що становить 0,16% від консолідованих активів Національного банку.

Крім цього, протягом I кварталу 2014 року українська гривня знецінилася за офіційним курсом відносно основних іноземних валют (долар США, євро, швейцарський франк, англійські фунти стерлінгів) на 36,5 – 38,1%, що призвело до визнання Національним банком значних доходів від переоцінки через наявність відкритої довгої валютної позиції (примітка 31). Міжнародні рейтингові агентства знизили рейтинги суверенного боргу України. Поєднання вищезазначених подій призвело до підвищеного попиту на іноземну валюту на міжбанківському ринку і відповідне скорочення міжнародних резервів на 5,3 мільярда доларів США.

Усі вищезазначені фактори можуть призвести до погіршення якості та збільшення простроченої заборгованості за кредитами, наданими банкам, зменшення вартості забезпечення за кредитами та підвищення ризику неплатоспроможності банків-позичальників, а також подальшого скорочення міжнародних резервів. Керівництво стежить за поточним станом розвитку подій і вживає заходи за необхідності. Подальший негативний розвиток подій, включно із політичними заворушеннями, може негативно вплинути на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку в такий спосіб і таким чином, що наразі не можуть бути достовірно визначені.

5. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Фінансові активи		
Готівкова іноземна валюта	598	597
Кошти на вимогу	25 814	13 111
Строкові депозити в іноземній валюті	26 495	40 911
Нараховані процентні доходи за депозитами в золоті	1	3
Усього фінансових активів	52 908	54 622
Нефінансові активи		
Строкові депозити і депозити на вимогу:		
у золоті	5 217	5 932
Усього нефінансових активів	5 217	5 932
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті	58 125	60 554

До суми коштів на вимогу станом на 31 грудня 2013 року включені залишки за рахунками спеціального призначення в сумі 131 мільйон гривень (на 31 грудня 2012 року – 150 мільйонів гривень), які веде Національний банк у межах кредитних ліній, отриманих від міжнародних фінансових установ, а також кошти в сумі 5 мільйонів гривень для розрахунків за ф'ючерсними операціями в рамках угод про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Національним банком (примітка 34).

За строковими депозитами в золоті Національний банк отримує проценти в доларах.

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років всі кошти та депозити в іноземній валюті є непротроченими, незнеціненними і не забезпечуються заставою.

Відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікується протягом 12 місяців (на 31 грудня 2012 року – відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікувалося протягом 12 місяців, за винятком строкових депозитів у сумі 3 мільйони гривень, строк погашення яких більший, ніж 12 місяців).

Аналіз коштів і депозитів в іноземній валюті в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

6. Цінні папери нерезидентів

На 31 грудня 2013 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	29 360	1 195	30 555
номіновані в австралійських доларах	–	1 220	1 220
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	2 918	2 147	5 065
номіновані в доларах США	3 857	19 798	23 655
номіновані в євро	7 867	13 031	20 898
номіновані в австралійських доларах	–	1 499	1 499
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	925	925
номіновані в євро	–	1 375	1 375
номіновані в доларах США	845	9 639	10 484
номіновані в австралійських доларах	3 744	1 039	4 783
Усього боргових цінних паперів	48 591	51 868	100 459
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	48 591	51 989	100 580

На 31 грудня 2013 та 2012 років всі боргові цінні папери нерезидентів є непростроченими і незнеціненими.

У 2013 році процентні доходи за цінними паперами нерезидентів, які включені в консолідований звіт про сукупні доходи до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, становили 1 807 мільйонів гривень (у 2012 році – 2 366 мільйонів гривень).

Відшкодування всіх цінних паперів нерезидентів очікується протягом 12 місяців, за винятком інструментів капіталу на загальну суму 121 мільйон гривень (на 31 грудня 2012 року – 121 мільйон гривень).

Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів включають боргові цінні папери, випущені іноземними центральними та інвестиційними банками, міжнародними агенціями й іншими емітентами.

Державні облігації, включені до складу цінних паперів, випущених іншими емітентами, – це облігації, випущені місцевими органами влади інших держав.

Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку

Внесок до статутного фонду Чорноморського банку торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР) було здійснено відповідно до Угоди про заснування ЧБТР від 30 червня 1994 року.

На 31 грудня 2013 року сума внеску Національного банку до статутного капіталу ЧБТР становить 24 мільйони СПЗ (120 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату здійснення інвестиції) (на 31 грудня 2012 року – 24 мільйони СПЗ, або 120 мільйонів гривень), частка Національного банку в сплаченому статутному капіталі ЧБТР становить 4% (на 31 грудня 2012 року – 4%).

Інвестиція в Міждержавний банк

Міждержавний банк (далі – МБ) був створений відповідно до багатосторонньої Угоди між країнами Співдружності Незалежних Держав у 1993 році і є міжнародною розрахунковою та кредитно-фінансовою установою. Розмір внеску України до статутного капіталу МБ становить 1 мільйон гривень, частка участі – 20,7%. Національний банк не має суттєвого впливу на прийняття рішень МБ і не отримує від нього доходів.

Станом на 31 грудня 2013 року ці інвестиції обліковуються за справедливою вартістю в сумі 121 мільйон гривень (на 31 грудня 2012 року – 121 мільйон гривень) та класифікуються як інструменти капіталу. Ці інвестиції були придбані Національним банком на виконання однієї зі своїх функцій як центрального банку України, а саме представляти інтереси України в тих організаціях, у яких співробітництво здійснюється на рівні центральних банків. Операції з купівлі-продажу акцій цих установ не проводяться, оскільки вони є спеціалізованими міжнародними установами. Національний банк не має наміру реалізовувати зазначені інвестиції.

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику за борговими цінними паперами – в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

На 31 грудня 2012 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	49 245	1 866	51 111
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	390	390
номіновані в австралійських доларах	–	754	754
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	2 583	3 721	6 304
номіновані в доларах США	3 349	19 742	23 091
номіновані в євро	17 107	13 652	30 759
номіновані в австралійських доларах	–	1 127	1 127
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	587	587
номіновані в євро	–	592	592
номіновані в доларах США	734	8 849	9 583
номіновані в австралійських доларах	4 595	372	4 967
Усього боргових цінних паперів	77 613	51 652	129 265
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	77 613	51 773	129 386

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2013 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, в мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облигації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	3 638	29 085	0,1–1,5	0,125–2,75	Кожні 6 місяців	Від 4 місяців до 4,4 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	223	2 936	0,8–1,9	1,0–2,0	Кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2,1 до 4,6 року
номіновані в доларах США	483	3 857	0,3–1,5	0,25–1,0	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 8,2 місяця до 4,3 року
номіновані в євро	713	7 873	0,1–1,6	0,25–3,125	1 раз на рік або щокварталу	Від 2,5 місяця до 6,2 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	105	839	0,4–0,9	0,875–1,375	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 3,1 року
номіновані в австралійських доларах	494	3 519	2,4–3,9	4,25–6,25	Кожні 6 місяців	Від 5,5 місяця до 7,4 року
Облигації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	150	1 199	0,7–1,6	0,875–1,125	Кожні 6 місяців	Від 2,7 до 4,5 року
номіновані в австралійських доларах	170	1 211	2,9–3,7	3,0–3,5	Кожні 6 місяців	Від 1,8 до 4,1 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	160	2 112	0,5–1,7	0,62431–4,00	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,8 місяця до 4 років
номіновані в доларах США	2 470	19 743	0,19–2,7	0,24385–5,0	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 10 днів до 6,2 року
номіновані в євро	1 161	12 814	0,2–1,7	0,285–3,0	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 2,4 місяця до 6,8 року
номіновані в австралійських доларах	200	1 424	3,2–3,9	3,75–5,625	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 1,7 до 4,5 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	70	924	0,8–1,2	0,875–1,21981	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,8 до 2,9 року
номіновані в доларах США	1 204	9 622	0,0–2,4	0,2581–2,9	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 15 днів до 5,1 року
номіновані в євро	120	1 325	0,6–1,7	1,375–3,75	1 раз на рік	Від 1,1 до 6,3 року
номіновані в австралійських доларах	145	1 033	3,2–3,3	3,0–3,4633	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 2,9 до 3,7 року

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2012 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, в мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облігації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	6 037	48 255	0,1–0,7	0,125–3,625	Кожні 6 місяців	Від 3 місяців до 4,8 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	193	2 492	0,4–0,9	0,546–2,75	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 2,1 до 4,7 року
номіновані в доларах США	417	3 333	0,2–0,7	0,25–1,75	1 раз на рік, кожні 6 місяців або щокварталу	Від 4,2 місяця до 2,7 року
номіновані в євро	1 511	15 916	0,0–0,8	0,36–4,25	1 раз на рік або щокварталу	Від 1,2 до 4,9 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	90	719	0,3–0,7	0,875–3,5	Кожні 6 місяців	Від 6,5 місяця до 4,2 року
номіновані в австралійських доларах	530	4 404	0,6–2,8	4,25–6,5	Кожні 6 місяців	Від 4,5 місяця до 4,6 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	231	1 846	1,2–0,7	0,5–1,625	Кожні 6 місяців	Від 6,5 місяця до 3,9 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	30	387	0,5	1,25	1 раз на рік	До 11,5 місяця
номіновані в австралійських доларах	90	747	3,1–3,4	3,0–3,5	Кожні 6 місяців	Від 2,8 до 4,7 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	280	3 615	0,5–1,5	0,549–4,5	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 14 днів до 3 років
номіновані в доларах США	2 430	19 421	0,2–1,4	0,219–5,0	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 25 днів до 6,8 року
номіновані в євро	1 254	13 208	0,0–1,3	0,125–3,625	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 15 днів до 6,6 року
номіновані в австралійських доларах	125	1 038	3,4–3,9	5,5–5,625	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 2,7 до 3,6 року

Закінчення

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, в мільйонах гривень	Доходність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	45	580	0,5–1,0	1,22188– 2,25	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1 до 2,7 року
номіновані в доларах США	1 092	8 728	0,3–1,3	0,41875– 3,625	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 1 місяця до 5 років
номіновані в євро	50	527	0,7–1,0	3,5–3,75	1 раз на рік	Від 2,1 до 4 років
номіновані в австралійських доларах	45	374	3,2	3,0	Кожні 6 місяців	3,9 року

7. Авуари в СПЗ

Авуари в СПЗ – кошти до запитання в СПЗ, що обліковуються на рахунку, який відкрито в МВФ для України.

Нижче наведено рух коштів за рахунками авуарів у СПЗ протягом 2013 року:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Залишок авуарів у СПЗ на 1 січня	73	143
Купівля СПЗ	45 970	29 792
Погашення кредиту:		
від імені Національного банку	(24 470)	(21 027)
від імені Уряду	(20 089)	(6 294)
Сплата комісій, пов'язаних з отриманням кредиту	–	(97)
Сплата відсотків за користування позикою МВФ:		
від імені Національного банку	(566)	(1 184)
від імені Уряду	(782)	(1 243)
Сплата відсотків за користування коштами, отриманими за розподілом СПЗ:		
від імені Національного банку	(1)	(1)
від імені Уряду	(11)	(19)
Курсові різниці	4	3
Залишок авуарів у СПЗ на 31 грудня	128	73

Протягом 2013 та 2012 років Україна не отримувала кошти від МВФ.

8. Цінні папери України

На 31 грудня 2013 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	8 080	–	8 080
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	136 987	–	136 987
облігації інших державних установ	–	7 273	7 273
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	954	–	954
ОЗДП, номіновані в євро	840	–	840
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	138 781	7 273	146 054
Усього цінних паперів України	146 861	7 273	154 134

Національний банк відповідно до Закону України “Про Національний банк України” здійснює операції з цінними паперами України тільки на вторинному ринку.

Облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) емітовані Міністерством фінансів України і мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

У 2013 році Національний банк придбав ОВДП з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків загальною номінальною вартістю 42 757 мільйонів гривень, які віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю (у 2012 році – ОВДП з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків загальною номінальною вартістю 34 865 мільйонів гривень, з них ОВДП загальною номінальною вартістю 5 214 мільйонів гривень, які віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю, та 29 651 мільйон гривень – до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю).

Облігації зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП), емітовані Міністерством фінансів України, номіновані в доларах США та євро і мають номінальну вартість 1 000 доларів, 100 000 доларів та 50 000 євро кожна.

До облігацій інших державних установ віднесено облігації Державної іпотечної установи з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов’язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації ДІУ), та облігації Державного агентства автомобільних доріг України з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов’язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації Укравтодору).

У 2013 році Національний банк придбав облігації інших державних установ з метою регулювання ліквідності банків.

Облігації ДІУ мають номінальну вартість 100 000 гривень кожна. У 2013 році Національним банком облігації ДІУ не придбавалися (у 2012 році Національним банком придбавалися облігації ДІУ номінальною вартістю 1 000 мільйон гривень та балансовою вартістю 1 002 мільйони гривень. Вони були придбані Національним банком з метою регулювання ліквідності банків).

У 2013 році Національним банком були придбані облігації Укравтодору номінальною вартістю 2 800 мільйонів гривень та справедливою вартістю на дату придбання 2 828 мільйонів гривень (у 2012 році – облігації Укравтодору номінальною вартістю 2 780 мільйонів гривень та справедливою вартістю на дату придбання 2 782 мільйони гривень). Облігації Укравтодору мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

Усі цінні папери України були непростроченими та незнеціненими станом на 31 грудня 2013 року та 31 грудня 2012 року.

Відшкодування всіх цінних паперів України очікується пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком ОВДП та облігацій інших державних установ і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 13 348 мільйонів гривень та нарахованих процентів за ОЗДП на загальну суму 116 мільйонів гривень, які підлягають сплаті протягом 2014 року (на 31 грудня 2012 року відшкодування всіх цінних паперів України очікувалося пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком ОВДП і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 12 376 мільйонів гривень та ОЗДП і нарахованих процентів за ними на загальну суму 444 мільйони гривень, які підлягали сплаті протягом 2013 року).

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами України наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів України наведено в примітці 35.

На 31 грудня 2012 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	8 222	–	8 222
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	89 882	–	89 882
облігації інших державних установ	–	4 452	4 452
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 248	–	1 248
ОЗДП, номіновані в євро	761	–	761
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	91 891	4 452	96 343
Усього цінних паперів України	100 113	4 452	104 565

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2013 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Дохід- ність до пога- шення % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	7 894	–	9,52– 9,74	9,50– 9,75	Кожні 6 місяців	Від 11 місяців до 2,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	139 160	–	9,67– 17,95	5,50– 15,00	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 8,4 року
облігації інших державних установ	7 230	–	8,23– 17,32	8,00– 16,30	Щокварталу	Від 23 днів до 4,7 року

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Закінчення Строки погашення
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 039	130	10,0628– 10,262	6,58– 6,75	Кожні 6 місяців	Від 2,9 до 3,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	917	83	11,1125	4,95	1 раз на рік	До 1,8 року

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2012 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Дохід- ність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	8 041	–	7,84– 29,43	9,00–9,75	Кожні 6 місяців	Від 5 місяців до 3,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	97 612	–	8,03– 21,12	5,50–15,00	Кожні 6 місяців	Від 4 місяців до 9,4 року
облігації інших державних установ	4 430	–	9,84– 17,32	9,40–16,30	Щокварталу	Від 1,1 до 4,9 року
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 359	170	4,771– 7,063	6,58–7,65	Кожні 6 місяців	Від 5,4 місяця до 4,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	875	83	5,852– 6,356	4,95	1 раз на рік	До 2,8 року

9. Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням класифікуються таким чином:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності:		
для стабілізації роботи банків	55 022	59 112
за операціями репо	14 745	12 673
шляхом проведення тендерів Національним банком	9 905	7 088
овернайт	478	105
інші	10	10
Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	36	36
Інші	2	169
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	<u>(13 200)</u>	<u>(14 138)</u>
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	<u>66 998</u>	<u>65 055</u>

Сума кредитів для стабілізації роботи банків, за якими очікується відшкодування або сплата пізніше, ніж за 12 місяців від звітної дати, становить 35 022 мільйони гривень (на 31 грудня 2012 року – 42 690 мільйонів гривень).

Протягом 2013 та 2012 років Національний банк здійснював підтримку ліквідності банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком до 14 днів, до 90 днів та до 360 днів шляхом проведення тендерів і підтримання ліквідності банків шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та надання стабілізаційних кредитів.

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2013 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	13 933	36	169	14 138
Збільшення резерву (примітка 27)	1 243	–	–	1 243
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(398)	–	–	(398)
Зменшення резерву (примітка 27)	(1 615)	–	(166)	(1 781)
Списання активів за рахунок резервів	<u>(1)</u>	<u>–</u>	<u>(1)</u>	<u>(2)</u>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	<u>13 162</u>	<u>36</u>	<u>2</u>	<u>13 200</u>

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2012 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	14 283	36	169	14 488
Збільшення резерву (примітка 27)	945	–	–	945
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(258)	–	–	(258)
Зменшення резерву (примітка 27)	<u>(1 037)</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>(1 037)</u>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	<u>13 933</u>	<u>36</u>	<u>169</u>	<u>14 138</u>

На 31 грудня 2013 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
В–	254	–	–	254
CCC+	36 930	–	–	36 930
без рейтингу	<u>15 219</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>15 219</u>
Усього непрострочених і незнецінених	52 403	–	–	52 403
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	26 678	–	–	26 678
прострочені від 31 дня до 90 днів	1	–	–	1
прострочені більше, ніж 360 днів	<u>1 078</u>	<u>36</u>	<u>2</u>	<u>1 116</u>
Усього індивідуально знецінених	27 757	36	2	27 795
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	<u>(13 162)</u>	<u>(36)</u>	<u>(2)</u>	<u>(13 200)</u>
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	<u>66 998</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>66 998</u>

Як зазначено в примітці 2, основним чинником, який Національний банк брав до уваги під час розгляду питання знецінення кредитів, є погіршення фінансового стану позичальника, їхній прострочений статус та можливість реалізації застави. В таблиці вище, у якій представлена класифікація кредитів банкам та іншим позичальникам, наведено аналіз термінів прострочення платежів за кредитами, які в індивідуальному порядку визнані як знецінені.

На 31 грудня 2012 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
В	2 156	–	–	2 156
В–	31 680	–	–	31 680
ССС+	11	–	–	11
без рейтингу	13 658	1	–	13 659
Усього непрострочених і незнецінених	47 505	1	–	47 506
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	30 309	–	–	30 309
прострочені більше, ніж 360 днів	1 173	36	169	1 378
Усього індивідуально знецінених	31 482	36	169	31 687
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(13 933)	(36)	(169)	(14 138)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	65 054	1	–	65 055

Зазвичай надання кредитів банкам для підтримання їхньої ліквідності здійснювалося під забезпечення цінними паперами, а саме – державними облігаціями України, облігаціями місцевих позик, облігаціями підприємств, у тому числі тих, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету Міністрів України, акціями власників істотної участі банку, а також нерухомим майном, майновими правами за кредитними договорами, іпотекою.

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33. Розрахункова справедлива вартість кредитів банкам та іншим позичальникам зазначена в примітці 35.

10. Внутрішній державний борг

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті:		
1994–1996	<u>2 268</u>	<u>3 042</u>
Усього внутрішнього державного боргу	<u>2 268</u>	<u>3 042</u>

Кредити в національній та іноземній валютах надавалися Національним банком у 1991 – 1996 роках для фінансування дефіциту Державного бюджету України. Відповідно до Закону України “Про реструктуризацію боргових зобов’язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України” (далі – Закон про реструктуризацію) заборгованість за кредитами в національній валюті, які надавалися в 1994 – 1996 роках у сумі 3 439 мільйонів гривень, у 2000 році було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг. Внутрішній державний борг є незабезпеченим.

Відповідно до Закону про реструктуризацію протягом 2010 – 2035 років щокварталу рівними частинами здійснюється погашення суми внутрішнього державного боргу України в національній валюті за кредитами, наданими в 1994 – 1996 роках, зі здійсненням плати на рівні 5% річних за його обслуговування. У 2013 році погашено внутрішній державний борг України в національній валюті на суму 132 мільйони гривень (у 2012 році – 132 мільйони гривень). Процентні доходи за кредитами, що надані Урядом в національній валюті, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи.

На 1 січня 2013 року Національний банк визнав внутрішній державний борг за амортизованою собівартістю, визначеною шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків, та здійснив коригування балансової вартості внутрішнього державного боргу шляхом формування дисконту в сумі 687 мільйонів гривень.

Станом на 31 грудня 2013 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікується впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу пізніше, ніж через 12 місяців (на 31 грудня 2012 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікувалося впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу пізніше, ніж через 12 місяців).

Аналіз внутрішнього державного боргу в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливую вартість внутрішнього державного боргу наведено в примітці 35.

11. Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – це спеціальний тип активу, який є внеском України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою керуючих МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була

сплачена шляхом випуску Міністерством фінансів України та Національним банком безпроцентних боргових зобов'язань на користь МВФ, а решта суми квоти зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 17). На 31 грудня 2013 року загальна сума квоти України становить 1 372 мільйони СПЗ (16 945 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року) (на 31 грудня 2012 року – 1 372 мільйони СПЗ, або 16 854 мільйони гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року). Проценти за квотою не нараховуються. Внески в рахунок квоти є непоточним активом.

12. Основні засоби та нематеріальні активи

	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Нематеріальні активи	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Балансова вартість на 1 січня 2012 року	4 951	87	1 096	53	76	267	59	6 589
Надходження	25	22	467	4	13	183	63	777
Переведення до іншої категорії	50	(2)	–	2	30	(80)	–	–
Нарахована амортизація (знос)	(151)	(20)	(214)	(9)	(16)	–	(29)	(439)
Первісна вартість на 31 грудня 2012 року	5 972	197	2 659	135	263	370	234	9 830
Знос на 31 грудня 2012 року	(1 097)	(110)	(1 310)	(85)	(160)	–	(141)	(2 903)
Балансова вартість на 31 грудня 2012 року	4 875	87	1 349	50	103	370	93	6 927
Надходження	40	36	205	8	13	221	177	700
Придбання дочірньої компанії (примітка 38)	67	1	1	1	–	2	3	75
Вибуття	–	–	(2)	–	–	–	–	(2)
Переведення до іншої категорії	87	2	(121)	–	2	34	(4)	–
Нарахована амортизація (знос)	(131)	(21)	(251)	(9)	(18)	–	(39)	(469)
Первісна вартість на 31 грудня 2013 року	6 170	231	2 700	145	276	627	389	10 538
Знос на 31 грудня 2013 року	(1 232)	(126)	(1 519)	(95)	(176)	–	(159)	(3 307)
Балансова вартість на 31 грудня 2013 року	4 938	105	1 183	50	100	627	230	7 231

Первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, які ще використовуються, становить 859 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2013 року (на 31 грудня 2012 року – 779 мільйонів гривень).

Основні засоби та нематеріальні активи є непоточними активами.

13. Інші активи

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Інші фінансові активи		
Кредити працівникам Національного банку та інша дебіторська заборгованість – непрострочена і незнецінена	345	286
Майнові права за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли Національному банку	14	–
Інші	53	7
Резерв за іншими фінансовими активами	<u>(1)</u>	<u>(1)</u>
Усього інших фінансових активів	411	292
Інші нефінансові активи		
Банківські метали	632	1 686
Оборотні матеріальні активи	303	246
Авансові платежі	806	413
Пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна та інша продукція	253	287
Дорогоцінні метали та каміння	184	299
Інвестиції в асоційовані компанії	99	128
Інші	15	12
Резерв за іншими активами	<u>(10)</u>	<u>(9)</u>
Усього інших активів	2 282	3 062
Разом інших активів	2 693	3 354

Інші фінансові активи є незабезпеченими.

У сумі резерву за іншими активами відбулися такі зміни:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Резерв за іншими активами на початок року	10	9
Збільшення резерву протягом року (примітка 27)	1	2
Списання активів за рахунок резервів	<u>–</u>	<u>(1)</u>
Резерв за іншими активами на кінець року	11	10

Інвестиції в асоційовані компанії на 31 грудня 2013 року подані таким чином:

Найменування компанії	Країна реєстрації	Вид діяльності компанії	Балансова вартість	2013		2012	
				Частка участі (%)	Балансова вартість	Частка участі (%)	Балансова вартість
Німецько-Український фонд	Україна	Фінансова установа особливого типу	70	31,25	66	31,25	
Приватне акціонерне товариство “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів”	Україна	Депозитарна діяльність	–	–	36	22,86	
Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України”	Україна	Депозитарна діяльність	<u>29</u>	<u>25</u>	<u>26</u>	25	
Усього			<u>99</u>		<u>128</u>		

Німецько-Український фонд (далі – НУФ) заснований Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, Національним банком і Німецькою кредитною установою для відбудови (KfW), зареєстрованою в Німеччині. Основною сферою діяльності НУФ є підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств України шляхом їхнього фінансування через уповноважені українські банки-учасники (з використанням коштів НУФ). Відповідно до статуту НУФ не має на меті отримання прибутку. Прибуток НУФ спрямовується на збільшення кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств.

Приватне акціонерне товариство “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів” (далі – Депозитарій) засноване Національним банком, банками та іншими фінансовими установами України. Згідно зі статутом Депозитарій було створено з метою здійснення господарської діяльності із зберігання, обліку, клірингу і розрахунків за цінними паперами та проведення інших операцій, передбачених законодавством України про депозитарну діяльність.

Напрями використання чистого прибутку Депозитарію визначалися загальними зборами акціонерів. За рахунок чистого прибутку здійснювався розвиток Депозитарію, удосконалювалися технологічно-організаційні процеси його діяльності, створювався та поповнювався резервний фонд тощо.

У 2013 році частку участі Національного банку в статутному капіталі Депозитарію було збільшено до 77,57% шляхом викупу простих акцій, у результаті чого Національний банк отримав контроль над Депозитарієм. Відповідно в консолідованій фінансовій звітності Національний банк визнав вибуття інвестиції в асоційовану компанію та придбання дочірньої компанії (примітка 38).

Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України” (далі – Національний депозитарій) засноване Національним банком, Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку та іншими учасниками фондового ринку. Згідно зі статутом Національний депозитарій проводить

роботу з депозитарного обліку та обслуговування обліку цінних паперів та корпоративних операцій емітента на рахунках у цінних паперах клієнтів.

Національний депозитарій не розподіляє одержаний ним прибуток між акціонерами. Прибуток Національного депозитарію може використовуватися тільки для забезпечення діяльності Національного депозитарію.

Станом на 31 грудня 2013 року Національний банк володіє 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень (у 2012 році Національний банк здійснив внесок до статутного капіталу Національного депозитарію в сумі 26 мільйонів гривень шляхом придбання 2 579 простих іменних акцій цього товариства номінальною вартістю 10 000 гривень).

За інвестиціями в асоційовані компанії відбулись такі зміни:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Балансова вартість інвестицій на початок року	128	103
Частка Національного банку в прибутках/(збитках) асоційованих компаній	6	(1)
Вибуття асоційованої компанії	(35)	–
Внесок Національного банку до статутного капіталу асоційованих компаній	–	26
Балансова вартість інвестицій на кінець року	<u>99</u>	<u>128</u>

Інформацію про загальні активи та зобов'язання асоційованих компаній на 31 грудня 2013 року, а також доходи, витрати, прибуток, збиток асоційованих компаній за 2013 та 2012 фінансові роки наведено нижче:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Усього активів	461	658
Усього зобов'язань	86	141
Усього доходів	64	39
Усього витрат	42	41
Чистий прибуток/(збиток) за рік	22	(2)

Відшкодування всіх інших активів очікується протягом 12 місяців, за винятком довгострокової дебіторської заборгованості, банківських металів та інвестицій в асоційовані компанії загальною сумою 1 020 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2013 року (на 31 грудня 2012 року – 2 077 мільйонів гривень).

Порівняльні дані були скориговані для приведення їх у відповідність до вимог подання інформації поточного року.

Дебіторську заборгованість знецінену, яка раніше включалася до складу статей “Кредити працівникам Національного банку та інша дебіторська заборгованість – непрострочена і незнецінена” в сумі 3 мільйони гривень та “Авансові платежі” в

сумі 9 мільйонів гривень, у цій звітності подано окремою статтею в складі інших активів консолідованого звіту про фінансовий стан.

Аналіз інших фінансових активів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

14. Кошти банків

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кореспондентські рахунки:		
у національній валюті	33 025	24 692
Кошти обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку	10 923	6 466
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:		
у національній валюті	198	352
в іноземній валюті	3 286	2 757
Усього коштів банків	<u>47 432</u>	<u>34 267</u>

Кошти обов'язкових резервів обліковуються на окремому рахунку в Національному банку та на кореспондентських рахунках у національній валюті. Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років обов'язковий резерв розраховується як проста середня за місяць і має утримуватися в межах від 0% до 15% (на 31 грудня 2012 року – від 0% до 10%) від певних зобов'язань банків. Відповідно до нормативно-правових актів Національного банку станом на 31 грудня 2013 року банки повинні формувати на окремому рахунку в Національному банку 40% (на 31 грудня 2012 року – 50%) від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування. Крім того, станом на 31 грудня 2013 року банки щоденно на початок операційного дня повинні тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі не менше, ніж 60% (на 31 грудня 2012 року – не менше, ніж 50%) від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування та зберігаються на кореспондентському рахунку в Національному банку).

За залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку станом на 31 грудня 2013 року, нараховуються проценти в розмірі 30% (на 31 грудня 2012 року – 30%) від облікової ставки Національного банку за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів. Проценти за залишками коштів, що формують обов'язкові резерви на кореспондентському рахунку, не нараховувалися.

Сума нарахованих відсотків, які включено до складу коштів обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку, станом на 31 грудня 2013 року становить 16 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 12 мільйонів гривень).

Станом на 31 грудня 2013 року банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на кореспондентському рахунку в Національному банку, облігації внутрішніх державних позик, номіновані в іноземній валюті, в розмірі 10% від їхньої балансової вартості в гривневому еквіваленті, довгострокові облігації внутрішніх державних позик у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3 600 днів у розмірі 100% від їхньої балансової вартості та залишки коштів, які перебувають на рахунках банку “Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках” та “Кошти банків у розрахунках”, відкритих у ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”, у розмірі 100% їхньої балансової вартості (на 31 грудня 2012 року – банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на окремому рахунку в Національному банку, придбані ними цільові облігації внутрішніх державних позик України, випущені з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних із підготовкою і проведенням Чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні, в розмірі 50% від їхньої номінальної вартості та облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті в розмірі 10% від їхньої номінальної вартості в гривневому еквіваленті, розрахованому виходячи з офіційного курсу гривні до іноземних валют, встановленого Національним банком на перше число місяця після закінчення попереднього звітного періоду резервування).

Кошти банків із спеціальним режимом використання станом на 31 грудня 2013 та 2012 років включають резерви за залученими банками позиками в іноземній валюті від нерезидентів, кошти для формування статутного капіталу новостворюваних банків під час їхньої реєстрації, для проведення розрахунків ліквідаційними комісіями в разі припинення діяльності банку та в інших випадках, передбачених законодавством України та нормативно-правовими актами Національного банку.

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років усі кошти банків мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів банків у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

15. Кошти державних та інших установ

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кошти бюджетів та бюджетних установ	3 773	1 280
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	80	252
Інші	<u>183</u>	<u>310</u>
Усього коштів державних та інших установ	<u>4 036</u>	<u>1 842</u>

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за залишками коштів бюджетних установ проценти не сплачуються.

Станом на 31 грудня 2013 року кошти інших установ включають залишки на рахунку Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку в сумі 20 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 12 мільйонів гривень).

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років усі кошти державних та інших установ мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів державних та інших установ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

16. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – це один з монетарних інструментів, що є борговим цінним папером Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їхнє право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

У 2013 та 2012 роках операції з розміщення депозитних сертифікатів здійснювались на договірній основі з банками строком на один день (депозити овернайт) та до 90 днів.

На 31 грудня 2013 року в обігу перебували депозитні сертифікати номінальною вартістю 1 мільйон гривень кожен строком розміщення від 3 до 29 днів, середньозважена дохідність за якими становила 2,06% річних (на 31 грудня 2012 року середньозважена дохідність – 2,56% річних, строк розміщення від 5 до 13 днів). Середньозважена дохідність за розміщеними протягом 2013 року депозитними сертифікатами становила 2,05% річних, початковий строк розміщення коштів – від 1 дня до 85 днів (у 2012 році середньозважена дохідність – 2,57% річних, початковий строк розміщення – від 2 до 85 днів).

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років усі депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз депозитних сертифікатів за валютами наведено в примітці 29, аналіз процентного ризику – в примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

17. Зобов’язання перед МВФ

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Рахунки МВФ № 1 та № 2	43	43
Зобов’язання перед МВФ за розподілом СПЗ	1 006	1 000
Боргові зобов’язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	16 902	16 812
Боргові зобов’язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	13 189	37 905
Усього зобов’язань перед МВФ	31 140	55 760

Рахунок МВФ № 1 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для відображення операцій з МВФ, пов’язаних із використанням та поверненням кредитів МВФ; рахунок МВФ № 2 – гривневий

рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для надходжень та адміністративних видатків МВФ у гривні на території України.

Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ – це кошти, які були отримані Національним банком в результаті спеціального розподілу СПЗ.

Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою – це зобов'язання зі сплати квоти. До їхнього складу також включено боргові зобов'язання Міністерства фінансів України на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти на суму 2 511 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2013 року (на 31 грудня 2012 року – 2 511 мільйонів гривень).

Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ – це кредити, отримані від МВФ на рахунки в Національному банку. Протягом 2013 та 2012 років кошти від МВФ не надходили. Упродовж 2013 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 2 009 мільйонів СПЗ (24 470 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 24 394 мільйони гривень за річним курсом МВФ) [у 2012 році – на суму 1 719 мільйонів СПЗ (21 027 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 21 489 мільйонів гривень за річним курсом МВФ)] (примітка 7).

Усі зобов'язання перед МВФ є довгостроковими, крім залишків на рахунках МВФ № 1 і № 2 та зобов'язань перед МВФ за розподілом СПЗ, що може бути використане Урядом на його вимогу.

Аналіз зобов'язань перед МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – в примітці 31, аналіз процентного ризику – в примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

18. Інші зобов'язання

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Інші фінансові зобов'язання		
Поточні рахунки працівників	1 242	983
Кредиторська заборгованість	66	45
Інші	–	1
Усього інших фінансових зобов'язань	1 308	1 029
Інші нефінансові зобов'язання		
Кредиторська заборгованість за податками	10	20
Доходи майбутніх періодів	12	8
Зобов'язання за невикористаними відпустками	28	38
Інші	3	–
Усього інших нефінансових зобов'язань	53	66
Разом інших зобов'язань	1 361	1 095

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років усі інші зобов'язання є поточними.

Аналіз інших фінансових зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – в примітці 31 та аналіз ризику ліквідності – в примітці 33.

19. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України

Національний банк визначає прибуток до розподілу відповідно до статті 5–1 Закону України “Про Національний банк України”, яка набрала чинності з 1 січня 2012 року.

Частина прибутку до розподілу, яка підлягає сплаті до Державного бюджету України після підтвердження зовнішнім аудитом та затвердження Радою Національного банку річної фінансової звітності, перераховується в наступному за звітним році відповідно до Закону України “Про Національний банк України”. Відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на 2014 рік” Національний банк перераховує до Державного бюджету України кошти на загальну суму не менше, як 22 807 мільйонів гривень.

Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України на 2014 рік наведені в розрахунку:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Прибуток за рік, що належить Національному банку, за консолідованим звітом про сукупні доходи	14 779	20 914
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	8 435	4 153
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки цінних паперів	421	(838)
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	34	176
Коригування на від'ємний результат діяльності дочірніх компаній	<u>103</u>	<u>23</u>
Прибуток до розподілу за рік	23 772	24 428
Формування загальних та інших резервів Національного банку	–	(12 214)
Нерозподілений прибуток за рік	<u>(11 886)</u>	<u>–</u>
Визнання зобов'язань перед Державним бюджетом за рахунок:		
частини прибутку до розподілу	11 886	12 214
інших резервів	–	265
резерву переоцінки активів і зобов'язань	<u>–</u>	<u>3 521</u>
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	<u>11 886</u>	<u>16 000</u>

Національний банк у 2013 році здійснив перерахування коштів до Державного бюджету України в сумі 28 308 мільйонів гривень (у 2012 році – в сумі 23 600 мільйонів гривень).

20. Управління капіталом

Капітал Національного банку – залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Для Національного банку як центрального банку України немає вимог до розміру власного капіталу, крім розміру статутного капіталу, встановленого Законом України “Про Національний банк України”.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Його розмір може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку.

За підсумками 2007 року Радою Національного банку було збільшено статутний капітал Національного банку до 100 мільйонів гривень.

Формування загальних та інших резервів Національного банку здійснюється відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за рахунок прибутку до розподілу Національного банку за рішенням Правління Національного банку.

Мета управління капіталом Національного банку полягає в підтриманні належного рівня капіталу для забезпечення економічної самостійності та здатності виконання Національним банком його функцій. Загальна сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, дорівнює сумі власного капіталу, зазначеній у консолідованому звіті про фінансовий стан. Сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, станом на 31 грудня 2013 року становить 56 116 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 66 904 мільйони гривень).

Цілі і політика управління окремими складовими капіталу Національного банку визначаються відповідними внутрішніми положеннями, які затверджуються Правлінням Національного банку.

Частина прибутку до розподілу, визначена Законом України “Про Національний банк України”, спрямовується до загальних та інших резервів Національного банку.

Сума прибутку, яка спрямовується на формування інших резервів Національного банку з метою забезпечення інвестицій у придбання, будівництво, поліпшення необоротних матеріальних і нематеріальних активів та соціального забезпечення потреб працівників Національного банку, визначається в межах лімітів, передбачених кошторисом доходів і витрат Національного банку за відповідними статтями.

Резерв переоцінки активів і зобов'язань включає результат, який виник під час переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті, монетарному золоті та банківських металах у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота та банківських металів та у зв'язку зі зміною справедливої вартості фінансових активів.

На 31 грудня 2013 року власний капітал Національного банку складається з таких компонентів:

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Статутний капітал	100	100
Загальні резерви	13 443	2 614
Інші резерви	8 145	19 764
Нерозподілений прибуток	11 886	–
Резерв переоцінки активів і зобов'язань	22 542	44 426
Усього власного капіталу	56 116	66 904

21. Грошові кошти та їх еквіваленти

	Примітки	2013	2012
		<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Готівкова іноземна валюта	5	598	597
Кошти на вимогу (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)	5	25 683	12 961
Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до трьох місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)		25 819	39 710
Цінні папери нерезидентів з терміном погашення до трьох місяців (крім нарахованих відсотків)		–	2 901
Авуари в СПЗ	7	128	73
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)	14	(47 416)	(34 255)
Кошти державних та інших установ	15	(4 036)	(1 842)
Рахунки МВФ № 1, № 2	17	(43)	(43)
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	17	(1 006)	(1 000)
Поточні рахунки працівників	18	(1 242)	(983)
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		(1 515)	18 119

22. Процентні доходи та витрати

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами України	15 406	9 547
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	5 555	6 256
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	157	377
Доходи за внутрішнім державним боргом	194	156
Інші	19	12
Усього процентних доходів	21 331	16 348
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(463)	(1 135)
Витрати за коштами банків	(152)	(135)
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	(161)	(16)
Витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	(17)	(14)
Інші	(203)	(162)
Усього процентних витрат	(996)	(1 462)
Чистий процентний дохід	20 335	14 886

До інших процентних доходів віднесено процентні доходи за кредитами, наданими працівникам, а до інших процентних витрат віднесено витрати за коштами працівників. У 2013 році проценти отримані та проценти сплачені, які включено до грошових потоків від операційної діяльності в консолідованому звіті про рух грошових коштів, становили 21 894 мільйони гривень (у 2012 році – 18 268 мільйонів гривень) та 1 103 мільйони гривень (у 2012 році – 1 471 мільйон гривень) відповідно.

У 2013 році до складу доходів за кредитами банкам та іншим позичальникам включено доходи за знеціненими кредитами в розмірі 2 340 мільйонів гривень (у 2012 році – 2 606 мільйонів гривень), у тому числі коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам, – 398 мільйонів гривень (у 2012 році – 258 мільйонів гривень) (примітка 9).

23. Комісійні доходи та витрати

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Комісійні доходи		
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	209	170
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	149	146
Доходи за операціями з фінансовими інструментами	4	3
Доходи за послугами з доставки цінностей	3	3
Інші	2	1
Усього комісійних доходів	367	323
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	–	(334)
Витрати за операціями з фінансовими інструментами	(11)	(12)
Усього комісійних витрат	(11)	(346)
Чистий комісійний дохід/(витрати)	356	(23)

24. Інші доходи

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Доходи від продажу інвестиційних і пам'ятних монет, сувенірної та іншої продукції	230	200
Доходи від припинення визнання фінансових активів	81	–
Доходи від діяльності навчальних закладів	30	29
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані	26	6
Прибуток від вибуття основних засобів і нематеріальних активів	9	10
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	6	4
Доходи від управління кредитними лініями	2	2
Інші	52	28
Усього інших доходів	436	279

До інших доходів віднесено доходи за інвестиціями в асоційовані компанії, від діяльності підрозділів соціально-побутової сфери, реалізації брухту дорогоцінних металів, інших послуг, друкованої продукції тощо.

25. Витрати на утримання персоналу

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Заробітна плата персоналу	1 328	1 210
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та внески до недержавних пенсійних фондів	701	589
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	124	116
Інші	85	43
Усього витрат на утримання персоналу	2 238	1 958

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів і підвищення кваліфікації, витрати на спецодяг, взуття та інші засоби захисту працівників, витрати на забезпечення житлом працівників Національного банку тощо.

26. Адміністративно-господарські та інші витрати

	2013	2012
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Амортизаційні відрахування	331	312
Експлуатаційні та господарські витрати	150	119
Витрати на утримання необоротних матеріальних та нематеріальних активів	120	93
Знецінення гудвілу	52	–
Витрати на інформування громадськості	–	41
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	37	27
Операційні витрати навчальних закладів	29	27
Витрати на службові відрядження	20	17
Штрафи та пеня сплачені	18	28
Витрати на адміністрування міжнародних кредитних ліній	–	7
Податки, збори та обов'язкові платежі	3	3
Канцелярські витрати	3	3
Інші	84	58
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	847	735

Сума амортизації за 2013 рік не включає амортизацію в сумі 138 мільйонів гривень (у 2012 році – 127 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції.

До інших витрат віднесено витрати на матеріальну допомогу непрацюючим пенсіонерам, поштові, представницькі витрати, витрати на аудит, спонсорство і добродійність тощо.

27. Чисте зменшення резервів

	Примітки	2013	2012
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Зменшення/(збільшення) резервів:			
за кредитами банкам та іншим позичальникам	9	538	92
за іншими активами	13	(1)	(2)
за внутрішнім державним боргом		–	635
Усього чистого зменшення резервів		537	725

28. Управління фінансовими ризиками

Метою управління ризиками Національного банку є:

забезпечення утримання ризиків Національного банку на безпечному рівні на постійній основі;

сприяння ефективному управлінню активами і пасивами Національного банку, зокрема запобігання неадекватному використанню коштів;

забезпечення дотримання необхідного рівня ліквідності активів Національного банку;

дотримання під час управління активами і пасивами Національного банку обмежень, визначених законодавством України, а також принципів, внутрішніх правил, процедур та лімітів, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

вчасне надання керівництву Національного банку належної інформації (звітів) про стан управління ризиками активів та пасивів Національного банку.

Основними принципами управління фінансовими ризиками Національного банку є такі:

управління фінансовими ризиками має сприяти уникненню або зменшенню впливу на фінансові потоки та капітал банку ризиків, які притаманні активам та зобов'язанням Національного банку, з урахуванням рівня схильності банку до прийняття ризиків, що визначається законами України та нормативно-правовими актами Національного банку;

допустимий рівень фінансових ризиків Національного банку визначається Правлінням Національного банку та Комітетом з управління активами і пасивами Національного банку;

контроль за дотриманням прийнятного рівня фінансових ризиків Національного банку здійснюється керівництвом структурних підрозділів та Управлінням ризик-менеджменту Національного банку.

Управління фінансовими ризиками Національного банку проводиться через встановлення нормативно-правовими актами Національного банку кількісних лімітів та якісних обмежень і умов, інформацію про дотримання яких у вигляді щомісячних звітів надає керівництву Національного банку Управління ризик-менеджменту.

Для покриття можливих збитків від реалізації фінансових ризиків Національного банку, пов'язаних із виконанням його функцій, згідно з окремим положенням здійснюється формування резервів.

Основними видами фінансових ризиків, притаманних діяльності Національного банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик

Кредитний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок невиконання контрагентом своїх фінансових зобов'язань перед Національним банком.

Кредитний ризик властивий операціям Національного банку з коштами міжнародних резервів унаслідок розміщення відповідних коштів на кореспондентських рахунках і депозитах в іноземних банках, а також у цінні папери емітентів-нерезидентів, номіновані в іноземній валюті, в цінні папери України і надання кредитів банкам та іншим позичальникам.

Максимальний рівень кредитного ризику Національного банку відображено в балансовій вартості фінансових активів, що обліковуються в консолідованому звіті про фінансовий стан. Для зобов'язань з надання кредитів максимальний рівень кредитного ризику дорівнює сумі зобов'язання (примітка 34).

Управління кредитним ризиком Національного банку здійснювалося шляхом:

- визначення мінімально допустимих кредитних рейтингів контрагентів, цінних паперів та їхніх емітентів;

- встановлення довгострокових кредитних лімітів на обсяги розміщення коштів для банків-контрагентів та емітентів цінних паперів;

- встановлення короткострокових кредитних лімітів на обсяг загальної заборгованості під час виконання операцій з банками-контрагентами;

- встановлення обмежень на розмір стандартної дюрації (середньої тривалості) розміщення коштів за валютами та видами фінансових інструментів;

- виконання операцій на відкритому ринку через кредитування під заставу та проведення операцій репо і своп;

- моніторингу відповідності учасників кредитних ліній вимогам, визначеним відповідними кредитними договорами;

- моніторингу кредитоспроможності банків-контрагентів.

Аналіз розміщення активів Національного банку за географічною ознакою (примітка 29) свідчить про те, що протягом 2013 року частка фінансових активів Національного банку, розміщених у країнах ОЕСР, у загальному обсязі фінансових активів зменшилась з 49% на 31 грудня 2012 року до 39% на 31 грудня 2013 року насамперед за рахунок зменшення обсягів золотовалютних резервів України та збільшення обсягів фінансових активів, номінованих у гривні.

Валютний ризик

Валютний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок несприятливих змін курсу гривні до іноземних валют.

Національному банку властивий валютний ризик у зв'язку з наявністю відкритих валютних позицій консолідованого звіту про фінансовий стан, зумовлених управлінням коштами міжнародних резервів.

Обсяг валютного ризику Національного банку оцінювався із застосуванням методу Value_at_Risk (VaR) через розрахунок ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, включаючи міжнародні резерви, як можливої зміни їхньої вартості в гривнях з імовірністю 95% протягом одного робочого дня, десяти робочих днів та одного місяця. З метою підвищення пруденційності в оцінці валютного ризику в 2013 році було змінено параметри моделі розрахунку VaR, зокрема для розрахунку кореляції між обмінними курсами гривні до різних валют та цінами в гривнях монетарного золота і банківських металів, що є компонентами відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, а також волатильностей обмінних курсів гривні до різних валют та цін у гривнях монетарного золота та банківських металів враховуються дані з 1 січня 2008 року (у 2012 році – з 1 липня 2000 року). Відповідно були перераховані значення VaR та співвідношення відкритої валютної позиції до консолідованого власного капіталу НБУ на 31 грудня 2012 року.

Впродовж 2013 року ризикова вартість відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан протягом одного дня зменшилася з 0,79% на 31 грудня 2012 року до 0,73% на 31 грудня 2013 року від гривневого обсягу позиції (що становило відповідно 1,91% консолідованого власного капіталу на 31 грудня 2012 року та 1,95% консолідованого власного капіталу на 31 грудня 2013 року), протягом десяти днів зменшилася з 2,88% (6,92% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2012 року до 2,62% (7,01% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2013 року і протягом одного місяця з 3,64% (8,76% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2012 року до 3,33% (8,91% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2013 року.

Зменшення протягом 2013 року ризикової вартості відкритої валютної позиції Національного банку в процентному вимірі на 14,70% – 15,06% на зазначених горизонтах виміру VaR зумовлено на 2,18 – 2,51 процентного пункту зменшенням обсягів відкритої позиції та зміною її валютної структури, на 5,58 – 5,89 процентного пункту насамперед значним зниженням гривневої ціни монетарного золота та банківських металів, на 6,08 – 6,61 процентного пункту зменшенням волатильності курсу гривні до іноземних валют та на 0,71 – 1,34 процентного пункту зменшенням кореляції між змінами курсу гривні до іноземних валют.

Співвідношення ризикової вартості відкритої валютної позиції Національного банку до обсягу власного капіталу протягом 2013 року майже не змінилося у зв'язку з тим, що зменшення ризикової вартості відкритої валютної позиції банку в 2013 році порівняно з 2012 роком на різних часових горизонтах становило 14,7% – 15,06%, тоді як консолідований власний капітал Національного банку протягом 2013 року зменшився на 16,13%.

Під час оцінки ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, включаючи міжнародні резерви, протягом 2013 року щомісяця проводився аналіз рівня впливу на формування ризикової вартості окремих валютних позицій, а також зміни фізичних обсягів та обмінних курсів валют, кореляції коливань обмінних курсів валют, співвідношення обсягів високоволатильних і низьковолатильних порівняно з гривнею валют.

З метою аналізу майбутнього рівня валютного ризику проводилося стрес-тестування, за результатами якого досліджувався рівень впливу на зміну вартості міжнародних резервів можливого виникнення турбулентності на фінансових ринках унаслідок кризових ситуацій.

Управління валютним ризиком Національного банку здійснювалося із застосуванням таких заходів:

визначення нормативної валютної структури міжнародних резервів у вигляді діапазону можливих коливань часток кожної валюти в складі міжнародних резервів Національного банку;

урахування коефіцієнта структурного хеджування, який відображає рівень зменшення валютного ризику сукупності активів унаслідок змін, що компенсують вартість валютних компонентів у результаті кореляції обмінних курсів валют та цін на монетарне золото і банківські метали.

Процентний ризик

Процентний ризик – це ризик зазнати збитків через несприятливі зміни процентних ставок.

Процентний ризик Національного банку в 2013 році визначався насамперед чутливістю до зміни процентних ставок ринкової вартості цінних паперів нерезидентів, у які розміщено кошти міжнародних резервів. Для обмеження процентного ризику управління портфелями цінних паперів проводилося з урахуванням нормативних орієнтирів – індексів цінних паперів, що визначаються для портфелів цінних паперів у кожній валюті окремо, та їхніх показників модифікованих дюрацій.

Модифікована дюрація портфеля цінних паперів характеризує рівень впливу зміни ринкової процентної ставки на зміну ринкової вартості портфеля.

Упродовж 2013 року модифікована дюрація портфеля цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, практично не змінилася (збільшилася з 2,218 (28,73 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 31 грудня 2012 року до 2,377 (23,98 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 31 грудня 2013 року), що було доцільним у зв'язку з відносною стабільністю протягом 2013 року ринкових відсоткових ставок. Зокрема, під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів за умови незмінної структури портфеля цінних паперів нерезидентів його вартість станом на 31 грудня 2013 року зміниться на 2 398 мільйонів гривень, що призведе до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу (у 2012 році – під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів ринкова вартість портфеля цінних паперів нерезидентів змінилася б на

2 873 мільйони гривень, що призвело б до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу Національного банку).

Іншим методом, який застосовувався протягом звітного року для оцінки рівня процентного ризику Національного банку, є аналіз динаміки середньозваженої мультивалютної процентної маржі (спреду) між процентними ставками за активами та зобов'язаннями Національного банку, а також консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Щомісячні звіти з аналізом модифікованої дюрації, змін процентної маржі та консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок готує і подає на розгляд керівництва Національного банку Управління ризик-менеджменту.

Ризик ліквідності

Ризик ліквідності – це ризик відсутності доступних для використання коштів для виконання поточних зобов'язань.

Управління ризиком ліквідності, який властивий операціям з управління коштами міжнародних резервів (значною мірою через мінливість обсягів операцій інтервенцій на внутрішньому валютному ринку), передбачає чотири рівні підтримання ліквідності:

утримання певних обсягів коштів міжнародних резервів у грошовій формі на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті (відповідно до визначених нормативно-правовими актами Національного банку мінімально необхідних і максимально допустимих щоденних залишків на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті);

наявність у складі міжнародних резервів високоліквідних цінних паперів (за основними валютами) з дотриманням їхніх допустимих часток у межах, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

організація рівномірного в часі повернення коштів, розміщених на строкових депозитах і в цінних паперах, у разі їхнього утримання до погашення;

можливість проведення конверсійних операцій за потреби використання наявної ліквідності коштів в одній валюті для оперативної компенсації недостатнього рівня ліквідності коштів в іншій валюті.

Ризик ліквідності контролюється шляхом моніторингу дотримання мінімальних і максимальних вимог до ліквідності міжнародних резервів, визначених Інвестиційною декларацією.

Детальна оцінка вищезазначених ризиків наведена в примітках 29–33.

29. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику

На 31 грудня 2013 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	598	52 310	–	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	–	100 099	–	481	100 580
Авуари в СПЗ	–	–	128	–	128
Цінні папери України	154 134	–	–	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 998	–	–	–	66 998
Внутрішній державний борг	2 268	–	–	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 945	–	16 945
Інші фінансові активи	411	–	–	–	411
Усього фінансових активів	224 409	152 409	17 073	481	394 372
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	261 870
Кошти банків	47 432	–	–	–	47 432
Кошти державних та інших установ	4 033	3	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	–	–	31 140	–	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 293	15	–	–	1 308
Усього фінансових зобов'язань	317 754	18	31 140	–	348 912
Чиста балансова позиція	(93 345)	152 391	(14 067)	481	45 460
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(422)	–	–	–	(422)
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(422)	–	–	–	(422)
Чиста позиція	(93 767)	152 391	(14 067)	481	45 038

На 31 грудня 2012 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Країни				Усього (у мільйонах гривень)
	Україна	ОЕСР	МВФ	Інші	
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	597	54 024	–	1	54 622
Цінні папери нерезидентів	–	128 440	–	946	129 386
Авуари в СПЗ	–	–	73	–	73
Цінні папери України	104 565	–	–	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 055	–	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	3 042	–	–	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 854	–	16 854
Інші фінансові активи	292	–	–	–	292
Усього фінансових активів	173 551	182 464	16 927	947	373 889
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	222 786
Кошти банків	34 267	–	–	–	34 267
Кошти державних та інших установ	1 747	95	–	–	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	334
Зобов'язання перед МВФ	–	–	55 760	–	55 760
Інші фінансові зобов'язання	1 021	8	–	–	1 029
Усього фінансових зобов'язань	260 155	103	55 760	–	316 018
Чиста балансова позиція	(86 604)	182 361	(38 833)	947	57 871
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позиція	(87 436)	182 361	(38 833)	947	57 039

30. Кредитний ризик

Фінансові активи Національного банку за кредитними рейтингами контрагентів, встановленими міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA, Moody's та Standard & Poor's, подані за найнижчим із присвоєних зазначеними компаніями рейтингом кожному контрагенту. Рейтинги наводяться відповідно до кодування рейтингової компанії Fitch IBCA із застосуванням таблиці відповідностей рейтингів інформаційної системи Bloomberg. Рейтинг AAA+ – це рейтинг, який використовується для ідентифікації таких високонадійних міжнародних фінансових установ, як Банк міжнародних розрахунків.

	Кредитний рейтинг	2013		2012	
		Обсяг у фінансових активах	%	Обсяг у фінансових активах	%
Фінансові активи – непрострочені і незнецінені:					
Кошти та депозити в іноземній валюті:					
кошти на вимогу	AAA+	–	–	1	0,0
	AAA	2 035	3,9	4 158	7,6
	AA+	1 080	2,0	2	0,0
	AA–	9 958	18,8	6 744	12,4
	A+	12 607	23,8	2 048	3,7
	A	133	0,3	150	0,3
	A–	1	0,0	8	0,0
строкові депозити	AAA+	–	–	4 204	7,7
	AAA	6 361	12,0	7 745	14,2
	AA+	–	–	5 440	10,0
	AA	–	–	916	1,7
	AA–	2 076	3,9	4 872	8,9
	A+	1 486	2,8	1 173	2,1
	A	4 952	9,4	5 638	10,3
	A–	11 620	22,0	10 926	20,0
готівкова іноземна валюта	Без ризику	598	1,1	597	1,1
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті:		52 908	100,0	54 622	100,0
Цінні папери нерезидентів:					
державні облігації	AAA	12 784	12,7	26 965	20,9
	AA+	33 664	33,5	49 245	38,1
	AA–	2 143	2,1	1 403	1,1
облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	AAA	23 845	23,8	31 328	24,2
	AA+	6 558	6,5	3 508	2,7
	AA	440	0,4	–	0,0
	AA–	19 552	19,5	13 918	10,8
	A+	520	0,5	801	0,6
	A	953	1,0	1 490	1,1
	A–	–	–	607	0,5
Усього боргових цінних паперів нерезидентів		100 459	100,0	129 265	100,0
Цінні папери України	B	–	–	100 113	95,7
	CCC+	146 861	95,3	–	–
	Без рейтингу	7 273	4,7	4 452	4,3
Усього цінних паперів України		154 134	100,0	104 565	100,0
Кредити банкам та іншим позичальникам:					
кредити, надані для підтримання ліквідності	B	–	–	2 156	4,5
	B–	254	0,5	31 680	66,7
	CCC+	36 930	70,5	11	0,0
	Без рейтингу	15 219	29,0	13 658	28,8
кредити, надані в рамках кредитних ліній ЄБРР	Без рейтингу	–	–	1	0,0
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам		52 403	100,0	47 506	100,0
Інші фінансові активи	Без рейтингу	411	100,0	292	100,0

Загальна сума кредитів, наданих п'ятьом банкам із найбільшою сумою кредитної заборгованості, на 31 грудня 2013 року становила 52 066 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 46 613 мільйонів гривень), або 65% (на 31 грудня 2012 року – 59%) від загальної суми кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам до формування резерву. Резерв, визнаний за кредитами, наданими цим п'ятьом банкам, складав 6 765 мільйонів гривень на 31 грудня 2013 року (на 31 грудня 2012 року – 7 193 мільйони гривень).

31. Валютний ризик

На 31 грудня 2013 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немо- нетарні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	38 650	5 208	–	1 741	7 309	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	–	64 694	22 273	–	5 990	7 502	121	100 580
Авуари в СПЗ	–	–	–	128	–	–	–	128
Цінні папери України	152 340	954	840	–	–	–	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 998	–	–	–	–	–	–	66 998
Внутрішній державний борг	2 268	–	–	–	–	–	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 945	–	–	–	16 945
Інші фінансові активи	411	–	–	–	–	–	–	411
Усього фінансових активів	222 017	104 298	28 321	17 073	7 731	14 811	121	394 372
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	–	–	–	261 870
Кошти банків	44 146	2 872	344	–	–	70	–	47 432
Кошти державних та інших установ	1 893	2 012	131	–	–	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	31 140	–	–	–	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 290	2	16	–	–	–	–	1 308
Усього фінансових зобов'язань	312 325	4 886	491	31 140	–	70	–	348 912
Чиста балансова позиція	(90 308)	99 412	27 830	(14 067)	7 731	14 741	121	45 460

На 31 грудня 2012 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	36 262	11 888	–	1 636	4 836	–	54 622
Цінні папери нерезидентів	–	83 785	31 352	–	7 281	6 847	121	129 386
Авуари в СПЗ	–	–	–	73	–	–	–	73
Цінні папери України	102 556	1 248	761	–	–	–	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	64 890	165	–	–	–	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	3 042	–	–	–	–	–	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 854	–	–	–	16 854
Інші фінансові активи	228	1	63	–	–	–	–	292
Усього фінансових активів	170 716	121 461	44 064	16 927	8 917	11 683	121	373 889
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	–	–	–	222 786
Кошти банків	31 552	2 408	307	–	–	–	–	34 267
Кошти державних та інших установ	915	502	425	–	–	–	–	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	–	–	–	334
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	55 760	–	–	–	55 760
Інші фінансові зобов'язання	1 019	1	9	–	–	–	–	1 029
Усього фінансових зобов'язань	256 606	2 911	741	55 760	–	–	–	316 018
Чиста балансова позиція	(85 890)	118 550	43 323	(38 833)	8 917	11 683	121	57 871

Активи і зобов'язання в інших валютах переважно складаються зі статей у швейцарських франках та японських енах.

32. Процентний ризик

На 31 грудня 2013 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка (у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,19	0,23	–	0,48	1,26	0,48
Цінні папери нерезидентів	–	0,76	0,71	–	1,25	3,18	0,96
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,13	–	–	0,13
Цінні папери України	11,47	6,65	4,95	–	–	–	11,40
Кредити банкам та іншим позичальникам	7,45	–	–	–	–	–	7,45
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	1,95	–	–	–	–	–	1,95
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	9,11	–	–	–	–	–	9,11
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	2,06	–	–	–	–	–	2,06
Боргові зобов'язання на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	–	–	–	1,14	–	–	1,14

Позначка “–” у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у зазначеній валюті, за якими нараховуються проценти.

За плаваючою ставкою нараховуються проценти за авуарами в СПЗ та кредитом МВФ (процентна ставка переглядається щотижня); кредитами банкам та іншим позичальникам, наданими в рамках кредитних ліній ЄБРР (проценти нараховуються за ставками LIBOR+3% і переглядаються один раз на півроку).

Якби у 2013 році процентна ставка за борговими зобов'язаннями на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування була на 100 базисних пунктів вищою/нижчою (за незмінності інших умов), то консолідований прибуток і власний капітал Національного банку були б на 254 мільйони гривень нижчими/вищими (у 2012 році – на 484 мільйони гривень нижчі/вищі) в результаті збільшення/зменшення процентних витрат за зобов'язаннями перед МВФ із плаваючою ставкою.

На 31 грудня 2012 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стер- лінгів	Інші	Загальна середньо- зважена ставка (у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,18	0,04	–	0,45	0,54	0,20
Цінні папери нерезидентів	–	0,43	0,22	–	0,74	2,95	0,53
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,07	–	–	0,07
Цінні папери України	10,88	6,90	4,95	–	–	–	10,79
Кредити банкам та іншим позичальникам	8,5	1,34	–	–	–	–	8,5
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	2,25	–	–	–	–	–	2,25
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	8,27	–	–	–	–	–	8,27
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	2,56	–	–	–	–	–	2,56
Боргові зобов'язання на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	–	–	–	1,91	–	–	1,91

Аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У наведеній нижче таблиці зазначено концентрацію ризику процентних ставок за строками їхнього перегляду або погашення залежно від того, що настає раніше.

Для фінансових активів і зобов'язань з фіксованою процентною ставкою строковість визначалася з урахуванням періоду від дати консолідованого звіту про фінансовий стан до дати погашення згідно з контрактом, для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення, залежно від того, що настає раніше.

На 31 грудня 2013 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	47 176	3 488	–	–	–	2 244	52 908
Цінні папери нерезидентів	8 263	11 587	3 114	73 512	3 983	121	100 580
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	736	2 995	9 621	105 789	34 993	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	7 978	12 299	20 515	25 384	822	–	66 998
Внутрішній державний борг	–	68	194	804	1 202	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	3	1	5	128	251	23	411
Усього фінансових активів	64 284	30 438	33 449	205 617	41 251	19 333	394 372
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	261 870	261 870
Кошти банків	–	–	–	–	–	47 432	47 432
Кошти державних та інших установ	126	–	–	–	–	3 910	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	3 126
Зобов'язання перед МВФ	14 185	–	–	–	–	16 955	31 140
Інші фінансові зобов'язання	1 294	4	–	–	–	10	1 308
Усього фінансових зобов'язань	18 731	4	–	–	–	330 177	348 912
Чистий розрив	45 553	30 434	33 449	205 617	41 251	(310 844)	45 460
Сумарний розрив	45 553	75 987	109 436	315 053	356 304	45 460	

На 31 грудня 2012 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	51 311	1 923	–	–	–	1 388	54 622
Цінні папери нерезидентів	7 308	10 842	18 778	91 855	482	121	129 386
Авуари в СПЗ	73	–	–	–	–	–	73
Цінні папери України	–	–	1 513	57 955	45 097	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	6 707	7 815	17 157	33 376	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	–	33	99	529	2 381	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	1	1	5	102	177	6	292
Усього фінансових активів	65 400	20 614	37 552	183 817	48 137	18 369	373 889
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	222 786	222 786
Кошти банків	6 056	–	–	–	–	28 211	34 267
Кошти державних та інших установ	252	–	–	–	–	1 590	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	–	–	334
Зобов'язання перед МВФ	38 798	–	–	–	–	16 962	55 760
Інші фінансові зобов'язання	1 017	–	–	–	–	12	1 029
Усього фінансових зобов'язань	46 457	–	–	–	–	269 561	316 018
Чистий розрив	18 943	20 614	37 552	183 817	48 137	(251 192)	57 871
Сумарний розрив	18 943	39 557	77 109	260 926	309 063	57 871	

33. Ризик ліквідності

Для розрахунку ризику ліквідності строки погашення активів враховуються відповідно до очікуваних на звітну дату строків отримання грошових потоків для їхнього погашення з урахуванням періоду, який залишився від звітної дати до очікуваної дати погашення відповідного грошового потоку, а строки погашення зобов'язань – виходячи з періоду до погашення, який залишився на звітну дату згідно з контрактами.

Суми фінансових зобов'язань, наведені в таблиці ризику ліквідності, відображають недисконтовані грошові потоки за контрактами. Ці недисконтовані потоки можуть відрізнятися від сум, зазначених у консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки суми в консолідованому звіті про фінансовий стан

ґрунтуються на дисконтованих грошових потоках. Похідні контракти, розрахунки за якими проводитимуться на підставі чистої суми, наведені за чистою сумою, яка, як очікується, буде сплачена.

Наведена нижче таблиця відображає аналіз погашення непохідних фінансових активів, що зазначені за їхньою балансовою вартістю, за термінами, встановленими в контрактах. Знецінені кредити включені в таблицю за балансовою вартістю з урахуванням резервів під знецінення і на підставі очікуваних термінів припливу грошових коштів.

Якщо суми, що підлягають сплаті, не є фіксованими, то такі суми наводяться в аналізі ліквідності з урахуванням умов, які були на дату звітності. Позиції в іноземній валюті перераховані за курсами спот на дату консолідованого звіту про фінансовий стан.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2013 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	49 419	3 489	–	–	–	–	52 908
Цінні папери нерезидентів	1 610	2 287	8 886	83 693	3 983	121	100 580
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	736	2 995	9 621	105 789	34 993	–	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	7 978	12 299	20 515	25 384	822	–	66 998
Внутрішній державний борг	–	68	194	804	1 202	–	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	3	1	5	128	251	23	411
Усього фінансових активів	59 874	21 139	39 221	215 798	41 251	17 089	394 372
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	261 870	–	–	–	–	–	261 870
Кошти банків	47 432	–	–	–	–	–	47 432
Кошти державних та інших установ	4 036	–	–	–	–	–	4 036
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	3 126	–	–	–	–	–	3 126
Заборгованість перед МВФ	1 000	2 817	5 694	4 832	–	16 110	30 453
Інші фінансові зобов'язання	1 294	4	–	–	–	10	1 308
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	422	–	–	–	422
Усього майбутніх платежів за фінансовими обов'язаннями	318 758	2 821	6 116	4 832	–	16 120	348 647
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(258 884)	18 318	33 105	210 966	41 251	969	45 725

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2012 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	52 699	1 923	–	–	–	–	54 622
Цінні папери нерезидентів	1 723	1 208	22 380	103 472	482	121	129 386
Авуари в СПЗ	73	–	–	–	–	–	73
Цінні папери України	–	–	1 513	57 955	45 097	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	6 707	7 815	17 157	33 376	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	–	33	99	529	2 381	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	1	1	5	102	174	9	292
Усього фінансових активів	61 203	10 980	41 154	195 434	48 134	16 984	373 889
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	–	–	222 786
Кошти банків	34 267	–	–	–	–	–	34 267
Кошти державних та інших установ	1 842	–	–	–	–	–	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	–	–	334
Заборгованість перед МВФ	1 043	6 336	19 113	13 268	–	16 812	56 572
Інші фінансові зобов'язання	1 016	6	7	–	–	–	1 029
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	832	–	–	–	832
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	261 288	6 342	19 952	13 268	–	16 812	317 662
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(200 085)	4 638	21 202	182 166	48 134	172	56 227

Внески в рахунок квоти МВФ і частина зобов'язань перед МВФ, що належать до боргових зобов'язань на користь МВФ зі сплати внеску за квотою, віднесені до категорії “Строк погашення не визначений” у зв'язку з природою цього залишку.

34. Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти

Зобов'язання з надання кредитів

Зобов'язання з надання кредитів включають такі статті:

	2013	2012
<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Зобов'язання з надання кредитів банкам для підтримання ліквідності	422	832
Усього зобов'язань з надання кредитів	422	832

Зобов'язання з надання кредитів – це невикористані суми, призначені для кредитування банків. Національний банк стосовно кредитного ризику за зобов'язаннями з надання кредитів наражається на потенційні збитки

в загальній сумі невикористаних зобов'язань у разі надання невикористаної суми таких кредитів. Проте можлива сума збитків є меншою, ніж загальна сума невикористаних зобов'язань, оскільки виконання більшості зобов'язань з надання кредитів залежить від дотримання клієнтами певних кредитних стандартів. Національний банк відстежує строки до погашення зобов'язань з надання кредитів, оскільки більш довгострокові зобов'язання зазвичай характеризуються вищим кредитним ризиком, ніж короткострокові. Загальна сума невиконаних зобов'язань з надання кредитів за угодою необов'язково передбачає майбутні грошові кошти, оскільки строк дії таких фінансових інструментів може закінчитися без фінансування.

Зобов'язання з капітальних вкладень

На 31 грудня 2013 року Національний банк мав зобов'язання з капітальних вкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів і нематеріальних активів, на загальну суму 575 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 952 мільйони гривень).

Похідні фінансові інструменти

Відповідно до Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком із жовтня 2013 року здійснювалися операції з ф'ючерсами для регулювання процентного ризику.

На 31 грудня 2013 року Національний банк мав 572 довгі біржові процентні ф'ючерсні контракти із термінами виконання з березня 2014 року до березня 2016 року, умовна вартість яких становить 1 057 мільйонів гривень, або 132 мільйони доларів США, та 1 288 коротких біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2014 року до вересня 2018 року, умовна вартість яких становить 2 541 мільйон гривень, або 318 мільйонів доларів США. Кошти для розрахунків за ф'ючерсними операціями в сумі 5 мільйонів гривень оцінено за справедливою вартістю та включено до складу коштів та депозитів в іноземній валюті на 31 грудня 2013 року (примітка 5).

На 31 грудня 2012 року Національний банк не мав ф'ючерсних контрактів.

Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні претензії і позови. Проте на підставі власної оцінки, а також відповідно до внутрішніх фахових висновків керівництво вважає, що Національний банк не зазнає внаслідок цього суттєвих збитків. У зв'язку з цим відповідний резерв у цій консолідованій фінансовій звітності не створювався.

35. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

Національний банк визначає розрахункову справедливую вартість фінансових активів і зобов'язань, використовуючи ринкову інформацію (за її наявності) та відповідні методики оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Як зазначено в примітці 4, економіка України

характеризується особливостями, властивими ринковій економіці перехідного періоду, і активність її фінансового ринку поки що є низькою. Таким чином, розрахунки не завжди відповідають реальним сумах, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин.

Фінансові активи та зобов'язання, що відображені за справедливою вартістю. Боргові цінні папери нерезидентів відображені в консолідованому звіті про фінансовий стан за справедливою вартістю. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається на підставі котирувань на активному ринку. Справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на ринку, що не є активним (на 31 грудня 2012 року – справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на активному ринку).

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів і зобов'язань суттєво не відрізняється від їхньої балансової вартості. До цих фінансових активів і зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, авуари в СПЗ, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти державних та інших установ, депозитні сертифікати Національного банку та зобов'язання перед МВФ.

Справедлива вартість боргових цінних паперів в іноземній валюті, що відображені за амортизованою собівартістю (ОЗДП, номіновані в доларах США та євро), визначається на підставі даних щодо котирувань на активному ринку.

Справедливу вартість тих фінансових активів і зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховував за методом дисконтування грошових потоків. Зазначена модель враховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування. Оскільки визначення ставки дисконтування є суб'єктивним, то для розрахунку використовували дві ставки дисконтування, в результаті чого було отримано низку оціночних значень справедливої вартості для однієї категорії активів. Метод дисконтування грошових потоків Національний банк використовував для розрахунку справедливої вартості цінних паперів України, номінованих у національній валюті, і кредитів банкам та іншим позичальникам.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості боргових цінних паперів у національній валюті використовувалися ставки, розраховані на основі кривої дохідності.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості внутрішнього державного боргу в національній валюті використовувалася середньозважена ставка Національного банку за всіма інструментами рефінансування.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використовувалися ринкова ставка, розрахована як облікова ставка Національного банку +2% – для строкових кредитів, облікова ставка Національного банку +3% – для пролонгованих та прострочених кредитів, але не менше, ніж середньозважена ставка міжбанківського кредитування (ставка KIACR) у національній валюті, а саме овернайт, строком від 32 до 92 днів та понад 92 дні. Використані ставки дисконтування були такими:

	2013 Ставка дисконтування, у % річних	2012 Ставка дисконтування, у % річних
Боргові цінні папери в національній валюті:		
облігації внутрішньої державної позики	10,04 – 20,57	10,29 – 26,92
облігації інших державних установ	8,63 – 19,60	10,48 – 19,13
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994–1996 роки)	7,15	8,13
Кредити банкам та іншим позичальникам	9,092 – 10,622	15,877 – 31,918

У нижченаведеній таблиці подано балансову та можливу оцінку справедливої вартості фінансових активів, які не відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку за їхньою справедливою вартістю:

	2013		2012	
	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість
	<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України в національній валюті:				
облігації внутрішньої державної позики	136 987	138 001	89 882	96 699
облігації інших державних установ	7 273	7 417	4 452	4 958
в іноземній валюті:				
ОЗДП, номіновані в доларах США	954	975	1 248	1 244
ОЗДП, номіновані в євро	840	878	761	734
Усього цінних паперів України, які не відображаються за справедливою вартістю	146 054	147 271	96 343	103 635
Внутрішній державний борг	2 268	2 466	3 042	2 397
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 998	67 180	65 055	51 737

Беручи до уваги, що розрахунки оціночної справедливої вартості ґрунтуються на певних припущеннях, слід враховувати те, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

Справедлива вартість фінансових інструментів за рівнями її оцінки розподілялася таким чином:

	2013			2012		
	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3
<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Активи, які оцінені за справедливою вартістю:						
Кошти та депозити в іноземній валюті (ф'ючерси)	5	–	–	–	–	–
Цінні папери нерезидентів, які обліковуються за справедливою вартістю	100 459	–	121	129 265	–	121
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю в національній валюті						
облігації внутрішньої державної позики	–	8 080	–	7 926	296	–
Активи, справедлива вартість яких розкривається:						
Боргові цінні папери України в національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	–	138 001	–	–	96 699	–
облігації інших державних установ	–	7 417	–	–	4 958	–
в іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	975	–	–	1 244	–	–
ОЗДП, номіновані в євро	878	–	–	734	–	–
Внутрішній державний борг	–	–	2 466	–	–	2 397
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	–	67 180	–	–	51 737

У 2013 році відбулося переведення боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю в національній валюті, балансовою вартістю 7 929 мільйонів гривень з першого до другого рівня оцінки справедливої вартості у зв'язку зі зникненням активного ринку за цими фінансовими інструментами (у 2012 році не відбувалося суттєвих переведень фінансових інструментів між першим і другим рівнями оцінки справедливої вартості). Національний банк вважає переведення між рівнями справедливої вартості такими, що відбулися, станом на кінець звітного періоду.

За фінансовими інструментами, що включені до третього рівня оцінки справедливої вартості, протягом 2013 та 2012 років не відбувалося змін у їхньому складі та балансовій вартості, а також не визнавалось жодних доходів або витрат. Зміна елементів вхідних даних до обґрунтовано можливих

альтернативних припущень не мала би суттєвого впливу на справедливу вартість таких інструментів на 31 грудня 2013 та 2012 років.

36. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки

Відповідно до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” Національний банк відносить свої фінансові активи до таких категорій: за справедливою вартістю та амортизованою собівартістю.

Усі фінансові зобов’язання Національного банку відображаються за амортизованою собівартістю.

На 31 грудня 2013 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	5	52 903	52 908
Цінні папери нерезидентів	100 580	–	100 580
Авуари в СПЗ	–	128	128
Цінні папери України	8 080	146 054	154 134
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	66 998	66 998
Внутрішній державний борг	–	2 268	2 268
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 945	16 945
Інші фінансові активи	–	411	411
Усього фінансових активів	<u>108 665</u>	<u>285 707</u>	<u>394 372</u>

На 31 грудня 2012 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	54 622	54 622
Цінні папери нерезидентів	129 386	–	129 386
Авуари в СПЗ	–	73	73
Цінні папери України	8 222	96 343	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	65 055	65 055
Внутрішній державний борг	–	3 042	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	–	292	292
Усього фінансових активів	<u>137 608</u>	<u>236 281</u>	<u>373 889</u>

37. Операції зі зв'язаними сторонами

Для складання цієї консолідованої фінансової звітності сторони вважаються зв'язаними, якщо вони перебувають під спільним контролем або якщо одна з них має змогу контролювати іншу чи може мати суттєвий вплив на іншу сторону під час прийняття фінансових та управлінських рішень, як зазначено в МСБО 24 “Розкриття інформації про зв'язані сторони”. Під час розгляду всіх відносин, що можуть виникати між зв'язаними сторонами, увага приділяється суті цих відносин, а не лише їхній юридичній формі. До зв'язаних сторін Національного банку належать Уряд України, організації, які перебувають під контролем держави, провідний управлінський персонал тощо.

Національний банк під час своєї діяльності здійснює операції зі зв'язаними сторонами. В цій примітці наводяться тільки суттєві операції зі зв'язаними сторонами. Нижче зазначено залишки за цими операціями на кінець року:

	Примітки	2013			2012		
		Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Цінні папери України	8	154 134	–	–	104 565	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам		41 710	–	–	37 135	–	–
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам		(4 770)	–	–	(4 825)	–	–
Внутрішній державний борг	10	2 268	–	–	3 042	–	–
Інші активи		75	99	–	48	128	–
Кошти банків		5 828	–	–	4 861	–	–
Кошти державних та інших установ		3 773	131	20	1 280	200	12
Кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	15	80	–	–	252	–	–
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету		11 886	–	–	–	–	–
Інші зобов'язання		9	–	–	21	–	1

До інших зв'язаних сторін включено Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку.

Умови вищезазначених операцій були такими:

за короткостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці, а саме за операціями прямого репо з державними облігаціями України) на 31 грудня 2013 року розрахунковий розмір процентної ставки встановлено на рівні 6,50% (на 31 грудня 2012 року – 7,50%);

за довгостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці) на 31 грудня

2013 року була встановлена процентна ставка від 7,00% до 8,50% (на 31 грудня 2012 року – від 8,00% до 9,50%); ці кредити підлягають погашенню в термін від 1 року до 3 років (на 31 грудня 2012 року – від 1 року до 4 років);

за коштами державних та інших установ відсотки не нараховуються;

за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 31 грудня 2013 року була встановлена процентна ставка 9,11% (на 31 грудня 2012 року – 8,27%);

за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на окремий рахунок у Національному банку (які включено до коштів банків у вищенаведеній таблиці), на 31 грудня 2013 року була встановлена процентна ставка 1,95% (на 31 грудня 2012 року – 2,25%).

Умови операцій із внутрішнім державним боргом та цінними паперами України розкрито у відповідних примітках.

У нижченаведеній таблиці зазначено статті доходів і витрат за операціями зі зв'язаними сторонами:

	2013			2012		
	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
	<i>(у мільйонах гривень)</i>					
Процентні доходи	18 321	–	–	12 312	–	–
Процентні витрати	(31)	–	–	(28)	–	–
Комісійні доходи	175	–	–	136	–	3
Інші доходи	31	9	–	22	4	4
Витрати на утримання персоналу	–	–	214	–	–	151
Інші витрати	(17)	–	–	(17)	(3)	(6)
Чисте зменшення резервів	(55)	–	–	(635)	–	–

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” послуги для Державного казначейства України надаються Національним банком безоплатно.

У 2013 році короткострокові виплати (заробітна плата) провідному управлінському персоналу становили 12 мільйонів гривень (у 2012 році – 11 мільйонів гривень). Сальдо заборгованості за виданими управлінському персоналу кредитами на 31 грудня 2013 року становить 6 мільйонів гривень (на 31 грудня 2012 року – 1 мільйон гривень). Ці кредити є непростроченими і незнеціненними.

38. Дочірні компанії

Станом на 31 грудня 2012 та 2011 років Національний банк визнавав у консолідованому звіті про фінансовий стан інвестицію до асоційованої компанії Всеукраїнського депозитарію цінних паперів (далі – Депозитарій) у розмірі 22,86% від його статутного капіталу (примітка 13). У травні 2013 року відповідно до вимог Закону України “Про депозитарну систему в Україні” Національний банк придбав 83 800, або 54,71%, акцій Депозитарію, в результаті чого частка Національного банку в капіталі Депозитарію становила 77,57%. Всі придбані акції мають право голосу. Керівництво Національного банку вважає, що з моменту набуття прав власності на 77,57% акцій Депозитарію Національний банк отримав контроль над Депозитарієм. Відповідно в консолідованій фінансовій звітності Національний банк визнав вибуття інвестиції в асоційовану компанію та придбання дочірньої компанії.

Відповідно до Закону України “Про депозитарну систему України” правонаступником Депозитарію є ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ” (далі – Розрахунковий центр).

У подальшому протягом 2013 року Національний банк збільшив частку участі у статутному капіталі Розрахункового центру до 77,79% шляхом викупу простих акцій Розрахункового центру.

Статутний капітал Розрахункового центру становить 153,1 мільйона гривень, який складається із простих іменних акцій номінальною вартістю 1 000 гривень кожна.

Виключною компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом “поставка цінних паперів проти оплати”. Розрахунковий центр відкриває та веде грошові рахунки учасників фондового ринку. Також забезпечує виплату доходу за цінними паперами, номінальної вартості під час погашення цінних паперів та здійснення емітентом інших корпоративних операцій, у тому числі за тими цінними паперами, що розміщені та обертаються за межами України.

На дату набуття контролю Національним банком визнано в складі інших доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи прибуток від вигідної покупки в розмірі 1 мільйон гривень. Прибуток від вигідної покупки виник через відмінність в оцінці справедливої вартості активів і зобов'язань Розрахункового центру, яку здійснив Національний банк на дату набуття контролю, порівняно з оцінкою, що здійснювалася для визначення ринкової вартості акцій, що придбавались Національним банком.

Неконтрольовану частку в розмірі 34 мільйони гривень, яка визначалась як вартість частини чистих ідентифікованих активів та зобов'язань дочірньої компанії, що належать неконтролюючим власникам акцій Розрахункового центру, Національний банк визнав на дату придбання в консолідованому звіті про фінансовий стан у складі власного капіталу.

Активи та зобов'язання придбаної дочірньої компанії, які визнані в консолідованій фінансовій звітності Національного банку за їхньою справедливою вартістю на дату придбання, подані таким чином:

	Суми, визнані станом на дату придбання (у мільйонах гривень)
Активи	
Основні засоби та нематеріальні активи	75
Гудвіл	52
Дебіторська заборгованість	2
Грошові кошти та їх еквіваленти	38
Інші оборотні активи	27
Зобов'язання	
Поточна кредиторська заборгованість	(4)
Інші поточні зобов'язання	(36)
Чисті ідентифіковані активи і зобов'язання	154
Справедлива вартість інвестиції в асоційовану компанію, що вибуває	(35)
Визнання неконтрольованої частки	(34)
Відшкодування сплачене	(84)
Чистий дохід від придбання дочірньої компанії	1
Грошові кошти та їх еквіваленти, що надійшли	38
Відшкодування сплачене	(84)
Чисте вибуття грошових коштів	(45)

Сума доходу та чистого збитку Розрахункового центру за 2013 рік, що була включена до складу консолідованого звіту про сукупний дохід, становила відповідно 10 та 35 мільйонів гривень. Якби дата об'єднання бізнесу припадала на початок звітного періоду, відповідні суми становили б відповідно 28 мільйонів та 31 мільйон гривень.

39. Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань

На 31 грудня 2013 року 38% (на 31 грудня 2012 року – 27%) від загальної суми консолідованих активів Національного банку (за винятком квоти МВФ) становила заборгованість Уряду України за наданими кредитами та державними цінними паперами України, 7% (на 31 грудня 2012 року – 13%) становили купонні облігації уряду США, 4% (на 31 грудня 2012 року – 6%) – купонні облігації уряду Великобританії та інших держав ЄС та 16% (на 31 грудня 2012 року – 16%) – кредити, надані українським банкам та іншим позичальникам.

На 31 грудня 2013 року 76% (на 31 грудня 2012 року – 72%) від загальної суми консолідованих зобов'язань (за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти) становили банкноти та монети в обігу, 14% (на 31 грудня 2012 року – 11%) – кошти банків, 4% (на 31 грудня 2012 року – 13%) – зобов'язання перед МВФ.

40. Події, що відбулися після звітної дати

Законом України “Про Державний бюджет України на 2014 рік” встановлено, що у 2014 році Національний банк проводить відрахування до загальних резервів, поки сума загальних резервів не дорівнюватиме 5% обсягу грошово-кредитних зобов’язань Національного банку. При цьому перерахування до Державного бюджету України прибутку до розподілу здійснюється відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на 2014 рік”.

У лютому 2014 року Національний банк визнав неплатоспроможними деякі банки, заборгованість за кредитами яких становила 1 991 мільйон гривень і була визнана непростроченою й незнеціненою станом на 31 грудня 2013 року.

У січні – березні 2014 року Національний банк погасив зобов’язання перед МВФ на загальну суму 224 мільйони СПЗ (3 094 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 2 706 мільйонів гривень за річним курсом МВФ).

8 квітня 2014 року
м. Київ, Україна

ЗМІСТ

Вступне слово Голови Національного банку України.....	3
Макроекономічний розвиток України.....	9
1. Огляд світової економіки та міжнародних ринків.....	11
2. Огляд економіки України.....	13
3. Платіжний баланс і зовнішній борг.....	18
4. Розвиток фінансового сектору України.....	22
Діяльність Національного банку України.....	43
1. Грошово-кредитна політика Національного банку України.....	45
2. Міжнародні резерви.....	54
3. Обслуговування внутрішнього боргу України.....	56
4. Готівковий обіг.....	58
5. Наглядова та регулятивна діяльність.....	61
6. Інші напрями діяльності Національного банку України.....	71
Календар основних подій, що відбулися в 2013 році.....	91
Консолідована фінансова звітність Національного банку України.....	99

**Річний звіт Національного банку України за 2013 рік схвалено постановою
Правління Національного банку України від 15.04.2014 № 216
та затверджено рішенням Ради Національного банку України від 24.04.2014 № 13.**

Редакційна колегія:

Приходько Б.В. (голова)
Коваленко О.І. (заступник голови)
Гальчинська Т.А.
Іваненко Н.В.
Лукасевич Б.В.
Ричаківська В.І.
Щербакова О.А.

Річний звіт підготовлено
департаментом офіційних публікацій
та інформаційного забезпечення
Генерального економічного департаменту
Національного банку України

Над річним звітом працювали:

**Гриценко М.Р.,
Стаднічук М.О., Лотоцька П.В.**

Відповідальна за випуск –
начальник відділу з випуску
статистичних видань
Національного банку України
редакції періодичних видань
Національного банку України
Гриценко М.Р.

Оператор **Литвинова Н.В.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7
Київ-028, 03028, Україна
тел. (044) 527-30-27
тел./факс: (044) 524-96-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Оригінал-макет і друк виконано
відділом організації видавничого забезпечення
Головного господарського управління
Національного банку України

Комп'ютерна верстка та підготовка
графічних матеріалів:
Юркін О.М.

Художнє оформлення:
Горбатовська О.Ю.

Формат 60x84/8. Друк офсетний.
Тираж 190 прим. Зам. № 14-0460.